NOVOSTI НОВОСТИ

#1111

Samostalni srpski tjednik

Petak 02/04/2021

10 kn/100 din/1.20€

ISSN 1845-8655

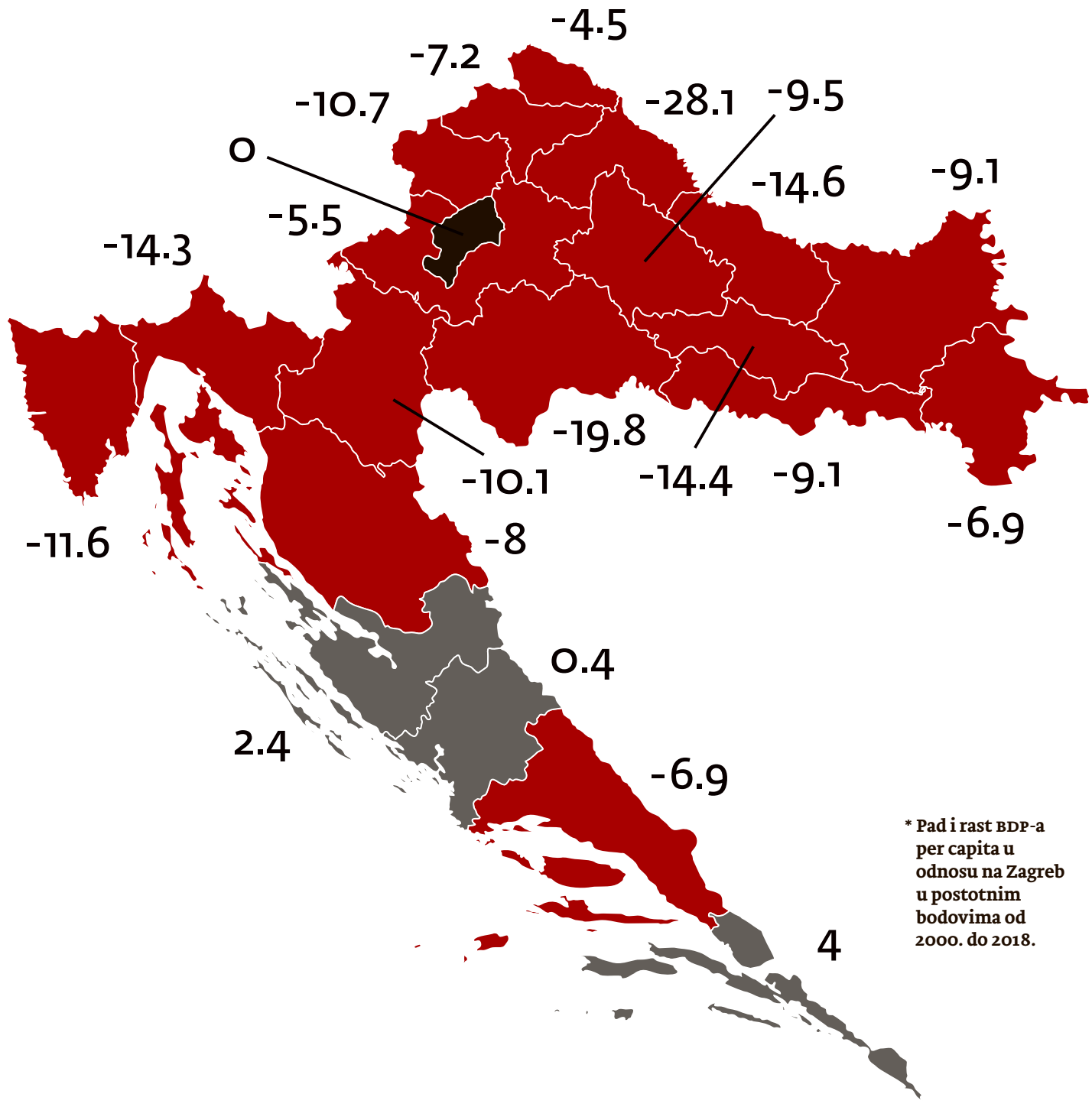

* Pad i rast BDP-a per capita u odnosu na Zagreb u postotnim bodovima od 2000. do 2018.

Republika Zagrebačka

Analiza sociologa Svena Marcelića uoči lokalnih izbora pokazuje da se od 2000. do 2018. povećalo ekonomsko zaostajanje ostatka zemlje za Zagrebom. Samo tri dalmatinske županije blago napreduju, a naročito nazaduje Slavonija

str. 8-9.

PIŠE
Milorad Krstulović

RABLJENA SEDMICA

Zoran Milanović ponovo napada (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

Milanović

Predsjednik države ZORAN MILANOVIĆ ponovno napada. Ovaj put, mete su mu vladajuća koalicija – HDZ plus manjinci predvođeni MILORADOM PUPOVCEM – tradicionalni ŽARKO PUHOVSKI i SANJA SARNAVKA te još ponetko. Prvo ga je iznerviralo unisono odbijanje vladajućih da za predsjednicu Vrhovnog suda izaberu njegovu kandidatkinju ZLATU ĐURĐEVIĆ, a potom ga je nerviralo sve, pa već danima objavljuje gnjevne statuse na Facebooku i daje nervozne izjave o svakome koga se sjeti. Za početak, nema dileme da bi promjena na čelu Vrhovnoga suda bila korisna. I da se Đurđević čini boljim rješenjem od sadašnjeg predsjednika tog suda i donedavnog HDZ-ova favorita ĐURE SESSE, kao i da je HDZ, preko osoba poput VLADIMIRA ŠEKSA, tri desetljeća činio i čini nemjerljivu štetu pravosuđu. Tu, međutim, dolazimo do razbjesnjeloga pravednika Milanovića iza čijeg premijerskog mandata u pravosuđu nije ostalo vrijednih tragova. Osim toga, kada s jedne strane udara na HDZ, a s druge, u difamaciji ozloglašenih protivnika preuzima hadezeovske mete i metode diskvalifikacije, Milanović ostavlja dojam čovjeka koji vodi osobne ratove, a ne ozbiljan boj utemeljen na jasnim svjetonazorskim razlikama. Aktualni Milanovićevi izljevi bijesa interesantni su i zbog toga što su ukazali na potpuno opozicijsko mrtvilo: tek je njegovo urlanje skrenulo pažnju na činjenicu kako Hrvatska, zapravo, nema aktivnu opoziciju. Nažalost, i dalje nema ni racionalnu.

Horvatinčić

A opet, šta bi i nova predsjednica Vrhovnoga suda u slučaju TOME HORVATINČIĆA koji, prema liječničkoj preporuci, još najmanje šest mjeseci ne smije u zatvor? Tamo, naime, smatraju liječnici zaposleni u hrvatskom zatvorskom sustavu, ne može dobiti adekvatnu liječničku njegu za probleme s mišićima koji iziskuju fizikalnu terapiju. A ona mu je, navodno, neophodna. Osnovne činjenice o slučaju odlično su poznate, Horvatinčić je u kolovozu 2011. godine skrivio pomorsku nesreću u kojoj je poginuo talijanski bračni par SALPIETRO, triput mu se sudilo, tek je iz trećeg pokušaja osuđen na četiri godine i deset mjeseci zatvora. I od toga je prošlo nekih godinu i pol, a on, evo, već četvrti put uspješno odgađa odlazak iza rešetaka.

Tomislav Horvatinčić ponovo odgađa zatvor (Foto: Goran Stanzl/PIXSELL)

Dok njegove firme grade kuće po Istri. Sad bi mogli upasti u pravedničku rezignaciju o hrvatskom pravosuđu, desetljećima negativne selekcije, krahu svih kriterija, ali nećemo. Zabrinut ćemo se nad vitalnošću države u čijim zatvorskim bolnicama nije moguće dobiti čak ni običnu fizikalnu terapiju.

Cijepljenje

Ako je posao države da, uz ostalo, organizira i zdravstvenu zaštitu građana, onda je Srbija ispala uzorno organizirana tvorevina, a njezini su vladari, barem u ovom izdanju vječnog derbija, porazili susjede. Na tisuće ljudi iz regije, svjedoče mediji, proteklih su dana u Beogradu smjerno čekale u redu, potom zavrtale rukave i primale cjepiva. Srpski mediji su bilježili kako su se u Srbiji najčešće cijepili državljani BiH i Crne Gore, ali i oni

Cijepljenje – Hrvatska zapinje, Srbija cijepi sve (Foto: Hrvoje Jelavić/PIXSELL)

iz Sjeverne Makedonije, Hrvatske, Albanije... Da, Albanije, u Srbiji su se, cijepile i stjuardese Albawingsa. Srbija je, tvrde upućeni, cijepila više od dva milijuna stanovnika. No, višak cjepiva kojem je prijetio istek roka trajanja nastao im je kad su građani počeli odbijati cijepljenje. Srbija je prvo donirala desetke tisuće cjepiva Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori i Sjevernoj Makedoniji, da bi potom i pozvala ljude iz susjednih država na dozu vakcine... I tako, dok ovdje traje domoljubna buka, a u Srbiji cijepljenje, po bolnicama raste broj zaraženih ljudi u kritičnom stanju. Iz raznih dijelova svijeta, pak, stižu vijesti o novima sojevima koji, zasad, nisu razlog za paniku, ali jesu za oprez. Barem tako kažu oni kojima je posao znati više od nas.

Dugovi

'BEROŠ se ne javlja na telefon', jetko su poručili iz najveće hrvatske veledrogerije Medike nakon što su objavili da obustavljaju isporuku lijekova i medicinskog materijala svim bolnicama, osim one u Lovranu. 'S obzirom na to da iz Vlade nema nikakvog odgovora, čak ni najave razgovora na naša upozorenja, mi smo odlučili da od danas nijedna kutija lijeka neće otići ni u jednu bolnicu koja ne poštuje zakonske rokove plaćanja od 60 dana. To su sve bolnice u Hrvatskoj', poručili u iz Medike preko tiska. I, kao što smo naveli, izuzeli lovransku bolnicu s popisa. 'Dug prema našoj veledrogeriji narastao je na više od dvije milijarde kuna, a platili su nam najviše sto milijuna kuna', nastavili su se žaliti iz Medike te dodali već spomenutu rečenicu o Berošu koji se 'više ni ne javlja na telefon'. Dugovi prema veledrogerijama rastu zastrašujućom brzinom, one su još ranije upozoravale na to, ali vladajući nisu ni trepnuli. Nakon istupa ljudi iz Medike, Plenković se pozivao na ministra zdravstva Vilija Beroša i ministra financija ZDRAVKA MARIĆA. Najavljeni su sastanci, uplate, ali kad se dogodi, vjerovat ćemo. Dotad, nadamo se da će i ovaj promašaj aktualne države biti riješen prije nego što budu ispaštali najranjiviji.

Vili Beroš ponovo duguje veledrogerijama (Foto: Davorin Višnjić/PIXSELL)

Uskrs

Bliži se Uskrs, a s njim i tradicionalno licemjerje vladajućih kod propisivanja epidemioloških mjera. Za razliku od Slovenije, gdje se širenje virusa pokušava spriječiti i zatvaranjem religijskih institucija, pa će se mise održavati isključivo virtualno, ovdje ćemo, porastu oboljelih unatoč, proći bez značajnijeg pooštravanja mjera. Uglavnom, preporuke, bez mnogo zabrana. Navodno se neće dopuštati okupljanja više od 25 vjernika. Sigurni smo da će, uslijedi li porast broja oboljelih, vladajući pozivati na odgovorno ponašanje. Sve drugo bilo bi šokantno.

Milijarde

Ivica Todorić ponovo optužen zbog Agrokora (Foto: Davor Javorović/PIXSELL)

IVICA TODORIĆ na čelu je liste od 23 osobe optužene zbog malverzacija s Agrokorovim mjenicama težima od 18 milijardi kuna. On je najavio da će optužnica pasti. Tko zna kad ćemo doznati je li bio u pravu.

IMPRESSUM

Godina XXII / Zagreb | petak, 02/04/2021

NOVOSTI #1111

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNI UREDNIK
Nikola Bajto
ZAMJENICA GLAVNOG UREDNIKA
Andrea Radak
IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal Novosti), Petar Glodić (Kronika), Boris Postnikov (Kultura)
REDAKTORICA Darija Mažuran-Bučević
KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris Dežulović, Viktor Ivančić, Sinan Gudžević, Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Mašenjka Bačić, Jerko Bakotin, Dragana Bošnjak, Milan Cimeša, Zoran Daskalović, Ivica Đikić, Tena Erceg, Milan Gavrović, Dragan Grozdanić, Mirna Jasić Gašić, Nenad Jovanović, Vladimir Jurišić, Davor Konjikušić, Saša Kosanović, Anja Kožul, Igor Lasić, Bojan Munjin, Tamara Opačić, Srećko Pulig, Hrvoje Šimičević, i Borivoj Dovniković (karikaturist)
TAJNICA REDAKCIJE
Vedrana Bibić
GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak, Darko Matošević
DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević & Damir Bralić, Nikola Đurek
ILUSTRACIJA NASLOVNICE
Shutterstock
ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske i sredstvima Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

ARITMETIKA POLITIKE

Farsa

PIŠE Marinko Čulić

Afera Mamić definitivno potvrđuje da hrvatsko pravosuđe ne postoji pa bi mu sjedište trebalo prebaciti na Mirogoj, ali kako je ondje mjesto i nekim drugim navodno ključnim državnim institucijama, poput HAZU-a, logično je zaključiti da ni država u iole ozbiljnim kategorijama zapravo ne postoji

Ne, to nije obična farsa, to je farsine farse farsa. ZDRAVKO MAMIĆ pokrenuo je inicijativu da se reformira hrvatsko pravosuđe koje je, tvrdi, do srži korumpirano, a korumpirao ga je, otvoreno priznaje, osobno on. Tu su ugrađene dvije, barem na prvi pogled, kapitalne ludosti. Prvo, zašto bi suci koje je on podmitio donijeli osuđujuću presudu protiv njega, a ne ga oslobodili. I drugo, zašto priznaje stotine tisuća eura koje je 'uložio' u njih ako je i to samo po sebi kazneno djelo koje zaslužuje barem nekoliko godinica iza zatvorskih rešetaka. Zbilja, je li taj čovjek neliječeni luđak, kojemu nikakva terapija više ne može pomoći? Ili se, naprotiv, radi o čovjeku koji možda zbilja jeste lud, ali nije glup? Jer pogledajte što se u međuvremenu dogodilo. Dijelu sudaca koji su presudili Mamiću, a nijedan nije priznao da je podmićen, strgnuta je sudačka toga, dok se Mamiću, koji je jedini otvoreno priznao da je sudjelovao u koruptivnoj muljaži, nude lijepe mogućnosti da se i dalje fino zavitlava s hrvatskim pravosuđem. Može podnijeti pritužbu, što će sigurno i učiniti, da je osuđen u namještenom, montiranom procesu, što će više hrvatske sudske instance po svemu sudeći i prihvatiti. I sada, ako se za Mamića može reći da vjerojatno jeste lud, ali ne i glup, za hrvatski pravosudni sistem mora se naprosto konstatirati da je i lud i glup.

Možete li naime zamisliti neko drugo sudstvo u kojem netko sam sebe prijavi za masno podmićivanje sudaca, što samo po sebi nosi približno isti broj godina zatvora koje je sada fasovao Mamić, a da na to nitko ne trzne, nego se pripusti u mutni proces provjera, koje na kraju mogu dovesti čak i do poništenja presude gazdi Dinama. Naravno da ne možete. Takvo sudstvo ne zaslužuje da bude tako nazvano, i upravo tu leži glavni problem ove priče. Hrvatsko sudstvo zapravo ne postoji, ono je samo blijeda, isprana kopija pravog pravosuđa, koje barem želi ostaviti dojam da služi onome zbog čega postoji. Ovdje ne postoji čak ni želja da to tako, barem na prvi pogled, izgleda. Hrvatsko pravosuđe je naime obična igračka u rukama političkih moćnika, što je, uostalom, i bila namjera još od vremena IVIĆA PAŠALIĆA, koji je uz privolu TUĐMANA iskadrovirao sadašnje hrvatsko pravosuđe, a zatim mu doživotnim mandatom osigurao pravo da radi svinjarije koje se vuku do današnjih dana. To, uostalom, i objašnjava zašto je kao čovječja ribica blijed Đuro SESSA odjednom postao tako važan, jer u njegovim rukama leži završna presuda o zločinačkom pothvatu HDZ-a nakon osuđujućih presuda, a valjda ne treba crtati zašto je PLENKOVIĆU važno da tako ostane, a MILANOVIĆU da ne ostane.

Ali priča ide dalje. Iz Mamićevih krugova procurilo je da je on zapravo bio glavni financijer kampanje KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ za izbore koje je i dobila, a to cijeloj ovoj priči dodaje novu, dublju dimenziju. Ludo-lucidni Mamić je ovim naime otvorio ne samo pitanje da hrvatsko pravosuđe ne postoji, što evidentno stoji, nego, što je puno važnije, da ne postoji ni hrvatska država u iole ozbiljnim kategorijama. Ovo nas uvodi u ključno pitanje, a to je da li hrvatsko pravosuđe uopće postoji. Ne, ne postoji. Nećete mi valjda kao protuargument izvući promptno i oštro kažnjavanje kumica koje prodaju uz cestu grincajg, orahe ili med. Jer nasuprot

Zdravko Mamić na osječkom sudu 2018. (Foto: Davor Javorović/PIXSELL)

tome stoje kano klisurine primjeri kriminalnih kapitalaca koje sudstvo ne samo što ne progoni, nego im dopušta da se provlače kao kroz rasparanu ribarsku mrežu. Još gore, da ga iznutra provaljuje ne kao branu protiv korupcije, nego kao dio te iste dobro umrežene korupcije. Da skratim, hrvatsko pravosuđe zbilja realno ne postoji, a survalo se istom liticom kao i druge ključne institucije ove države.

Evo, uzmite ovo sa ZLATOM ĐURĐEVIĆ. Da je Zoran Milanović nije ugurao u ovu priču oko Sessinog nasljednika, nitko ne bi znao da i izvan sudskih krugova postoje znalci koji mogu kompetentno obavljati čelne sudačke funkcije. Ne bi znao jednostavno zato što je struka pravnih stručnjaka toliko marginalizirana i politizirana da je izgubila elementarnu vidljivost i da akademska zajednica zjapi kao šupalj pojam bez ikakvog smisla i sadržaja. Ne znam koliko je sveučilišnih profesora u zemlji, ispod nekoliko stotina, a možda ni tisuća to sigurno ne ide, ali na prste dviju ruka možete spomenuti one koji su u stanju išta suvislo o ičemu relevantnom za ovu zemlju reći. Ima li boljeg primjera od HAZU koji funkcionira kao pogrebno poduzeće koje nas uredno obavještava samo o umrlim članovima, u čemu je, istinabog, sadržano barem malo iskrenosti da ni o čemu drugome ništa ne znaju, niti se od njih očekuje da znaju. Zapravo bi novo mjesto prebivališta HAZU trebalo biti na Mirogoju, ali mali problem je što ondje vlada prilična gužva. Tu bi trebalo osigurati pogrebno mjesto i za zagrebačko sveučilište koje, najviše zahvaljujući rektoru BORASU i njegovim poslušnicima, već godinama gmiže blatnim dnom prosječnih ili jedva prosječnih svjetskih univerziteta. Da, to bi trebalo hitno obaviti, jer postoje svi dobri razlozi da se tako učini. Ali na Mirogoju se otkapaju i neke pogrebne rake kojima tamo nikako nije mjesto.

Daleko najbolja informativna kuća N1 također bi ondje trebala biti ukopana, što se, vjerujem, ipak neće dogoditi, i to, vidi vraga, baš pred lokalne izbore, iz očitog nauma da joj se baš tada začepe usta. Mediji svakako ne spadaju – molim, to je moj dojam – u institucionalne stupove Hrvatske, ali N1 baš tu spada ako zbilja bude ukopan, uz posmrtne ostatke hrvatskog sudstva, uz odavno umrli HAZU i samo mrvicu manje mrtvu sveučilišnu zajednicu. Kada na kraju podvučeš crtu, ispada da je Hrvatska baš u onim stavkama državotvorstva koje joj nitko nije mogao oduzeti, jer što se ikoga tiče što će hrvatsko pravosuđe učiniti s Mamićem, a što on s njim, najviše podbacila. Jednostavno, to je isparilo na laganom povjetarcu politizacije, isto kao što je isparilo i u manje-više svim ostalim institucijama koje neku državu čine dostojnom da je se tako zove. O da, uvijek su tu pri ruci nacionalni barjaci, himnički zapjevi i budnice da priskrbe iluziju da tu ipak nečega ima. Ali kada se te žarko ofarbane krpe razmaknu i horska arlaukanja zatihnu, vidi se da iza toga ostaje jedno veliko i neupitno ništa.

I tako zbilja i jeste. Hrvatska kao ozbiljna država ne postoji, a zbog načina kako je skrojena, ne može ni postojati. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

Kako se Andrej Plenković poslužio fikcijom da zamagli stvarne motive HDZ-ovog odbijanja da izabere Zlatu Đurđević za predsjednicu Vrhovnog suda

PIŠE Ivica Đikić

Vrhovni usud

Kako sada stoje stvari, Zlata Đurđević izići će pred saborske zastupnike kao kandidatkinja predsjednika Republike za predsjednicu Vrhovnog suda. Jasno je da neće biti izabrana, ali parlamentarna rasprava o njezinoj kandidaturi sigurno će dovesti do raskrinkavanja kvaziargumenata i laži te do istjerivanja mnogih stvari i odnosa na čistac

Prije dva tjedna na ovim smo stranicama pisali o mogućim ishodima kandidature ZLATE ĐURĐEVIĆ, profesorice s Katedre kaznenog procesnog prava na zagrebačkom Pravnom fakultetu, za predsjednicu Vrhovnog suda: nju je, kao što je poznato, predsjednik Republike ZORAN MILANOVIĆ bio predložio mimo njezine – zakonom propisane – prijave na javni poziv Državnog sudbenog vijeća. Pisali smo ovako: 'Drugu liniju napada nagovijestio je stanoviti FRANE STANIČIĆ s Katedre za upravno pravo zagrebačkog Pravnog fakulteta. 'Smatramo i da kandidat koji bi pristao biti predložen protivno zakonu nipošto nije dostojan funkcije predsjednika VS-a jer sudbenu vlast ne smije predstavljati osoba koja bi pristala na tu funkciju doći protupravno', napisao je dotični u listu Informator. Nije isključeno da će se idućih dana i tjedana pojaviti još 'stručnjaka' i stručnjaka s novim zamislima o tome zašto valja minirati izbor Zlate Đurđević: ona je prijetnja jer ne pripada vladajućem sudsko-pravničkom miljeu, ne može je se natjerati na trule kompromise te na političko sluganstvo, a određeni manjak konkretne moći može nadoknaditi javnim istupima u kojima neće štedjeti ni političku vlast ni suce koji misle da im politička i socijalna umreženost garantiraju doživotnu zaštitu u prakticiranju samovolje.

I, što će sad ANDREJ PLENKOVIĆ? Hoće li podleći pritisku svog savjetnika Šeksa i zapjenjene desničarske bulumente, a pritom se opet pozvati na neki formalni kvaziargument? S druge strane, takvo približavanje radikalnoj desnici, s posljedicom u vidu očuvanja statusa quo u sudstvu, definitivno bi ga udaljilo od sadašnjih partnera u vladajućoj koaliciji, ponajprije od Čačićevih Reformista i Samostalne demokratske srpske stranke, ali vjerojatno i od još ponekog zastupnika nacionalnih manjina, kao i od HNS-a i HSLS-a. HDZ bi, razumije se, relativno lako mogao

HDZ joj konstruira grijehe – Zlata Đurđević (Foto: Boris Ščitar/PIXSELL)

pronaći parlamentarne saveznike za odbijanje Zlate Đurđević, ali teško da bi to preživjela aktualna koalicija na vlasti. Utoliko MILANOVIĆEV odabir ima i dodatnu vrijednost uz samu činjenicu stručne izvrsnosti profesorice Đurđević: em Plenkovića tjera na čistac kad je riječ o vrlo važnim stvarima, em postiže to da 'zvijeri ostave trag'.'

Danas, dva tjedna kasnije, znamo koji put je odabrao Plenković, kao što znamo i to da smo se prevarili kad smo predviđali da će oko Zlate Đurđević izbiti ozbiljna kriza unutar HDZ-ove parlamentarne većine, jer je, po svoj prilici, cijela vladajuća koalicija – izuzev zastupnice Reformista NATALIJE MARTINČEVIĆ – prihvatila argumentaciju premijera i predsjednika HDZ-a protiv izbora profesorice Đurđević, a u tome im se – iz drugih, suštinskih i otvoreno ideoloških razloga – priključila i opozicija desnija od HDZ-a. Plenkovićeva argumentacija, dakle, sastoji se u onome što je prije dva tjedna rekao profesor Staničić: Đurđević se, vele, diskreditirala i diskvalificirala za visoku dužnost zbog toga što je pristala sudjelovati u protupravnom – Plenković i drugi koriste termin 'protuzakonitom' – i neuspješnom prvom pokušaju Zorana Milanovića da svoju kandidatkinju dovede pred saborske zastupnike. Sitni je problem samo u tome što u odlukama i postupcima Zlate Đurđević nije bilo i nema ama baš ničeg protuzakonitog, ama baš ničeg diskvalificirajućeg iz perspektive zakona, morala i zdravog razuma.

Tjeranje stvari na čistac – Zoran Milanović i Andrej Plenković (Foto: Slavko Midžor/PIXSELL)

ĐURĐEVIĆ je, iako se nije odazvala na javni poziv DSV-a, pristala da bude kandidatkinja predsjednika Republike zbog toga što je – kao i četvero sudaca Ustavnog suda i više uglednih ustavnih pravnika i odvjetnika – zauzela stav da je ustavna ovlast predsjednika Republike da predloži kandidata za čelno mjesto u Vrhovnom sudu 'samoizvršiva' i da je neustavan svaki propis koji ga u tome ograničava. No odmah je saopćila da će poštovati odluku Ustavnog suda ako bude suprotna njezinom tumačenju, odnosno da će se javiti na novi poziv DSV-a ako Ustavni sud izglasa da se tako mora. Zar je protuzakonito imati svoj stručni stav o nekom pitanju? Što ćemo onda s onih četvero ustavnih sudaca i s njihovim izdvojenim mišljenjima: jesu li se i oni odali protuzakonitoj raboti? Koja je propisana kazna za to 'kršenje zakona'? Zar je dopušteno prekrižiti nekoga samo na temelju isprazne i lažne optužbe o protuzakonitom ponašanju, to jest i optužbe i presude koje je donio Andrej Plenković, šef HDZ-a i kao takav izravno zainteresiran da pod svaku cijenu osujeti izbor Zlate Đurđević za predsjednicu Vrhovnog suda?

'Osobno, ne bih podržao gospođu Đurđević ni da je poštivana zakonska procedura, jer imam problem s njezinim stavom oko izručenja osoba koje se bile povezane s ubojstvima političkih emigranata', kazao je GORDAN JANDROKOVIĆ, predsjednik Sabora i jedan od najutjecajnijih ljudi u HDZ-u, nakon što je njegova stranka iznijela konačni stav o nepodobnosti Zlate Đurđević za najvišu poziciju u sudskoj grani vlasti. 'Poznato je da je ona dala svoje stručno mišljenje o postupku koji je nanio štetu Hrvatskoj. Ona je, sa svog znanstvenog stajališta, ocijenila da postoje razlozi da se ne izruči PERKOVIĆA i MUSTAČA. Raspravljali bismo o tome s predsjednikom da ona nije protuzakonito postupala. Moj je stav da je stajalište Zlate Đurđević bilo suprotno pristupanju Hrvatske Europskoj uniji i kod mene je to minus', prisnažio je BRANKO BAČIĆ, potpredsjednik HDZ-a i šef parlamentarnog kluba te stranke. Ako, dakle, Jandroković i Bačić osobno ne bi podržali Đurđević neovisno o tome je li se odazvala na javni poziv ili nije, naravno da bi na isti način postupili i svi ostali HDZ-ovi parlamentarni zastupnici. Svaki od njih, naravno, iskoristio bi pravo da u toj stvari bude 'osoban', da zaigra na 'priziv savjesti' zbog konkretnog slučaja izručenja njemačkom pravosuđu dvojice nekoć vrlo moćnih funkcionara jugoslavenske tajne policije – Zdravka Mustača i Josipa Perkovića – optuženih a u međuvremenu i osuđenih zbog sudjelovanja u ubojstvu političkog emigranta STJEPANA ĐUREKOVIĆA u Njemačkoj 1983. godine. Nitko od HDZ-ovaca iz Sabora, uključujući i Jandrokovića, pritom nije objasnio u čemu se sastoji grijeh Zlate Đurđević i što je to bilo pogrešno u njezinoj pravnoj argumentaciji u slučaju Perkovića i Mustača.

Ona je, da podsjetimo, u kasno proljeće i rano ljeto 2013. oštro i stručno kritizirala izmjene koje je poduzela Milanovićeva vlada u Zakonu o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama EU. Te izmjene kolokvijalno su nazvane Lex Perković, a tumačilo ih se pokušajem socijaldemokratske vlasti da spriječi njemačko procesuiranje dvojice udbaša, koji su ranih devedesetih godina počeli raditi za FRANJU TUĐMANA i HDZ. Pojednostavljeno rečeno, u tome je Đurđević u to vrijeme bila na istoj strani s TOMISLAVOM KARAMARKOM i s čitavom političkom i društvenom desnicom. Nekoliko mjeseci kasnije, međutim, iznijela je pravne argumente protiv izručenja Perkovića i Mustača na temelju Europskog uhidbenog naloga. Tvrdila je da zastara, prema rokovima zastare definiranima hrvatskim zakonima, predstavlja nepremostivu prepreku za izručenje drugoj državi, bez obzira na to o kojem se kriviČnom djelu radi, a bila je nastupila apsolutna zastara za ubojstvo Stjepana Đurekovića. Isto mišljenje imao je, inače, i DAVOR DERENČINOVIĆ, njezin kolega s Katedre za kazneno procesno pravo. No sudovi su ignorirali zastaru kao prepreku i isporučili Mustača i Perkovića u München. Nema, dakle, nikakvog grijeha Zlate Đurđević u toj priči, nego je HDZ iskonstruirao njezin politički delikt i eliminirao je na osnovu te konstrukcije.

U odlukama i postupcima Zlate Đurđević nije bilo i nema ama baš ničeg protuzakonitog i diskvalificirajućeg iz perspektive zakona, morala i zdravog razuma

Branko Bačić i Gordan Jandroković iznijeli su i 'osobne' razloge (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Da nije, po Ustavnom sudu, bilo pogrešaka u proceduri, i da nije bilo rečenog stava profesorice Đurđević u vezi s isporukom udbaškog dvojca njemačkom sudu, Jandroković i ostatak HDZ-ovaca 'osobno' ne bi mogli podržati njezinu kandidaturu zbog toga što je, na primjer, stručnim argumentima dokazivala neustavnost presude Visokog prekršajnog suda kojom je legaliziran ustaški uzvik 'Za dom spremni' na početku THOMPSONOVE 'Bojne Čavoglave'. Poznato je, naime, da je Plenkovićevo Vijeće za suočavanje s posljedicama vladavine nedemokratskih režima došlo do zaključka da se taj poklič može javno upotrebljavati u određenim prilikama, pa bi tu – osim 'osobnih' razloga – nastupile i okolnosti profesoričina evidentno ekstremističkog odstupanja u odnosu na partijsku liniju, što bi bez sumnje bilo dovoljno za diskvalifikaciju. Da nije bilo ni toga, onda bi se vjerojatno izvuklo njezino veoma negativno stajalište o odluci Ustavnog suda kojom je ukinuta pravomoćna osuđujuća presuda IVI SANADERU u slučaju INA-MOL. I sve tako dok se ne bi došlo do objeda što ih je prije dvadesetak dana na Facebooku napisao BOŽE VUKUŠIĆ, prijatelj Vladimira Šeksa i njegov portparol za prljave parašpijunske poslove: 'Zlata Đurđević s očeve strane naslijedila jugo-komunističke gene (otac Stevan, major JNA, navodno 'šumadijski dotepenac' u Zagreb), a s majčine naginje 'domaćim' četnicima (ujak Mišo Čavić navodno je bio član stožera Teritorijalne obrane SAO Krajine).' Još uvijek ne treba isključiti da će se u predstojećim tjednima dotaknuti i ta vrsta dna.

Ona je u kasno proljeće i rano ljeto 2013. oštro i stručno kritizirala izmjene koje je poduzela Milanovićeva vlada u Zakonu o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama EU

Kako sada stoje stvari, Zlata Đurđević izići će pred saborske zastupnike kao kandidatkinja predsjednika Republike za predsjednicu Vrhovnog suda. Jasno je da neće biti izabrana, ali parlamentarna rasprava o njezinoj kandidaturi sigurno će dovesti do raskrinkavanja kvaziargumenata i laži te do istjerivanja mnogih stvari i odnosa na čistac. Ta rasprava – koja će se vjerojatno dogoditi poslije lokalnih izbora – bit će ponajbolje svjedočanstvo o današnjoj Hrvatskoj, o tome u kakav je politički, pravni i moralni glib dospjela Hrvatska u svojih trideset godina samostalnosti. Da dosad ništa nije napravila, a itekako jest, i da ništa više nakon toga ne napravi u životu, Zlata Đurđević tom će raspravom u Saboru trajno zadužiti ovu zemlju. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

Pisma posrnulog tajkuna Miroslava Kutle iz Nacionala otvaraju pitanje vlasništva nad medijskim kućama

PIŠE **Hrvoje Šimičević**

Iz BiH optužuje bivše prikrivene partnere – Miroslav Kutle (Foto: PIXSELL)

Odbjegli radio

Četiri od pet radijskih postaja s najvećim prihodima u državi, koji iznose između 10 i 30 milijuna kuna godišnje, nalaze se na popisu onih za koje odbjegli tajkun Miroslav Kutle tvrdi da su mu otete. No po zakonu su ugovori između fiktivnih i prikrivenih vlasnika u startu bezvrijedni i ništetni

U nedavnim napisima Nacionala iz kojih proizlazi da su MIROSLAV KUTLE i bivši mu partner ZORAN PRIPUZ prikriveni vlasnici nemalog dijela radijskog tržišta, mnogo je problematičnih aspekata. Jedan od gorih svakako je spoznaja da je netransparentno vlasništvo i dalje gotovo savršen zločin. Ako je vjerovati Kutli, na suprotnoj strani sukoba je Zoran Pripuz, njegov kum i bivši poslovni suradnik kojemu se sudilo kao pripadniku tzv. zločinačke organizacije. Za otimačinu optužuje i njegova brata PETRA PRIPUZA, koji se profilirao kao najveći poduzetnik u sektoru otpada. Kutle ga je u jednom od mailova objavljenih u Nacionalu čak optužio za pripremu njegove likvidacije u BiH, gdje se skriva od niza kaznenih progona koji se protiv njega vode u Hrvatskoj.

Motivi tih teških optužbi nalaze se upravo u konfliktu oko medijskog imperija. Kutle sugerira da su se fiktivni vlasnici raznih radijskih postaja, koji su prikrivali njegove stopostotne udjele, odmetnuli po nalogu Zorana Pripuza, i da sada on u stvarnosti pozadinski drži njegov koncern. Radi se, među ostalim, o Anteni Zagreb, Narodnom radiju, Radiju Dalmacija, Enteru Zagreb, Totalnom radiju, sljednicama Media servisa, zatim firmama Radijski festival, Media dom, Tahia FM, Capital FM i Sedam savjetovanje. Četiri od pet radijskih postaja s najvećim prihodima u državi, nalaze se na ovome popisu, te prihoduju između 10 i 30 milijuna kuna godišnje. Po postojećim zakonskim osnovama, Kutlina dokumentacija u kojoj potvrđuje prikriveno vlasništvo, bezvrijedna je na svakom hrvatskom sudu, jer zakon kaže da su jedini vlasnici oni koji se službeno upišu.

Pozadinsko posjedovanje medija i uređivačko delegiranje interesa iz sjene, bez obzira radi li se o monopolskom konceptu, ostaje nerješiv problem. Radi se o zaključcima koji se dobrim dijelom mogu nazrijeti u izjavi koju je Novostima dao JOSIP POPOVAC, šef Agencije za elektroničke medije, regulatornog tijela koje nadzire zakonitu provedbu Zakona o elektroničkim medijima i radiotelevizijski sektor.

U tome zakonu niz je odredbi kojima prikriveno vlasništvo i općenito nedozvoljena koncentracija nad većim dijelom medijskog sektora jesu zabranjeni. Zakon jest napisan tako da su svi ugovori koji reguliraju odnose između fiktivnih i prikrivenih vlasnika, u startu bezvrijedni i ništetni. Priznate su fizičke osobe čija se imena nalaze u registru koncesionara.

— Mi djelujemo prema onome što je Zakon postavio i vjerujemo samo u registar. Bilo što drugo što je izvan registra je ništetno. Jedino možemo napraviti da nitko s takvom dokumentacijom ne može doći i reći da je vlasnik. Jedino se sadržaj u registru priznaje – osvrnuo se Popovac na tekstove u Nacionalu.

No stvarni vlasnici ne mogu izgnati fiktivne ako dođe do njihova sukoba, a Zakon o elektroničkim medijima sadrži tek odredbe o prekršajnom kažnjavanju prikrivenog vlasništva ako se ono dokaže. Prema članku 82., kazne su od 100 tisuća do milijun kuna za nominalne nakladnike koji prikrivaju pravu vlasničku strukturu. No čak i da se utvrdi prikriveno vlasništvo, Vijeće u ovom slučaju nema mogućnost prijedloga kažnjavanja protagonista zato što je nastupila zastara. Rok za pokretanje postupka od počinjenja prekršaja je četiri godine, a sporni poslovi odvijali su se znatno prije.

— Da smo hipotetski dobili dokumentaciju u vjerodostojnom pisanom obliku, pozvali bi nakladnike na očitovanje i pozvali se na prekršajni nalog sukladno Zakonu o elektroničkim medijima. Budući da je ovdje riječ o događajima koji su se odvijali prije desetak godina, to bi značilo apsolutnu zastaru – kaže Popovac, koji tvrdi da je uvođenjem

odredbe o ništetnosti pozadinskih dogovora prikrivanje vlasništva postalo neisplativo.

— Ne možeš vlasništvo vratiti nazad ako ti ga nominalni vlasnik odbija dati – napominje Popovac.

Prema toj računici nameće se zaključak da hrvatska medijska scena ovisi o konfliktima kriminalnih bandi: preko noći može postati puno raznolikija nego što jest ovisno o tome hoće li bivši suradnici prikrivenih vlasnika, strateški raspoređeni po medijskim platformama, otkazati poslušnost stvarnim vlasnicima.

— Nažalost, nemam ideju kako bi mogli riješiti dogovore za koje nitko ne zna, osim ako nije riječ o monitoriranju tijeka novca. Što se nas tiče, nitko ne može doći s nekakvom dokumentacijom od javnog bilježnika i reći da je stvarni vlasnik, jer je za nas to samo onaj koji je upisan u registar – kaže.

Pitamo ga nije li takav stav, kao točno čitanje hrvatskog zakonodavstva, zapravo potemkinovske naravi, pa na papiru vlada pluralistička raskoš, dok je u stvarnosti na djelu monopolističko vlasništvo, koje potencijalno ugrožava demokratske procese, neodvojive od medija?

— Nije se tome moglo zakonski drugačije doskočiti. Zakon će se u raznim prilikama pokušati izigrati, ali onda to treba otežati – dodaje Popovac, koji se slaže da to nije prevelika utjeha za medijski pluralizam u Hrvatskoj.

— Prikriveno vlasništvo nimalo ne pomaže pluralizmu, može ga jako narušiti. Ja se grozim ideje da takvo nešto postoji. Mi možemo pratiti te procese i čekati da se ovakve stvari dogode i razjasne. Ali ovoga časa nitko tko ima bilo kakav dokument, u to vlasništvo ne može stupiti jer mu zakon ne dopušta – ističe, podsjećajući da istražiteljske ovlasti imaju druge institucije.

— Na Državnom odvjetništvu je da procijeni da li postoje elementi kaznenog djela. Ako nam netko predoči vjerodostojnu dokumentaciju, proslijedit ćemo te informacije nadležnim organima. Ali iste informacije iz javnosti koje imamo mi, imaju i oni – zaključuje Popovac.

Državnom odvjetništvu smo postavili pitanje je li temeljem medijskih objava pokrenulo istragu no do zaključenja ovog broja Novosti odgovor nije pristigao. Bez odgovora ostao je i upit Agenciji za zaštitu tržišnog natjecanja, koje regulira koncentraciju vlasništva u Hrvatskoj.

Kompleksna operacija okrupnjavanja nemalog dijela radijskog sektora u Hrvatskoj odvijala se 2013. godine. S brojnim individuama je, sudeći po dokumentaciji, Kutle dogovorio vođenje poslova u njegovom formalno-pravnom odsustvu. Ključni je čovjek, piše u dokumentima, bio IVAN JURIĆ-KAĆUNIĆ, koji je prema registru firmi, u prošlosti i sadašnjosti bio vlasnik ili direktor u 36 pretežito medijskih kompanija. Jurić-Kaćunić osnovao je u siječnju 2013. firmu Zana projekt, u koju su trebali biti prebačeni udjeli svih spomenutih radijskih kompanija. Te su tvrtke do 2014. godine doista poštovale dogovor i predale vlasništvo po cijeni temeljnog kapitala u iznosima od 20 tisuća kuna.

'Vlasnički' protagonisti, među ostalima, bili su KATIJAN KNOK, HRVOJE BARIŠIĆ, HRVOJE TURIĆ i ZVONIMIR ŠKROBO. No Kutlin navodni plan da se tvrtka Zana projekt naknadno prebaci na njega je propao, što odbjegli tajkun pripisuje upravo Zoranu Pripuzu. Barišić je u registru do danas zaveden kao vlasnik Antene Zagreb, Knok u Narodnom radiju, Jurić-Kaćunić u Radiju Enter, Media Servisu i Radiju Dalmaciji (tamo je Turić u svojstvu direktora), dok je Škrobo vlasnik radija Gold FM. Iako su različiti vlasnici, na istoj adresi u Aveniji Većeslava Holjevca nalaze se Antena, Narodni, Enter i Extra FM, koji je u vlasništvu DAVORA GAVRANIĆA.

Kolinda Grabar Kitarović otvara novi studio Narodnog radija 2018. (Foto: Borna Filić/PIXSELL)

Sada je izigrani Kutle onemogućen da vlasništvo vrati zakonskim putem, zahvaljujući izmjenama nadležnog zakona prije desetak godina. Godine 2011. na sjednici Vijeća nacionalne sigurnosti, sazvanog na inicijativu premijerke JADRANKE KOSOR, zaključeno je da u hrvatskim medijima ima sumnjivog kapitala. U nadležne zakone uglavljena je uredba o ništetnosti vlasništva izvan registra nakladnika koju je spomenuo Popovac. Prije toga je, međutim, gotovo cijeli medijski sustav, s naglaskom na radijske postaje, već dobrano bio uspostavljen i pokoren.

Ključno je razdoblje bilo do 2000. godine i promjene vlasti. Mediji su završili u rukama HDZ-ovih režimskih tajkuna, kojima su dodijeljene i najatraktivnije frekvencije. Tako je HDZ kontrolirao privatiziranu radijsko-televizijsku scenu, u zamjenu za reket i prikriveno suvlasništvo nad novim nakladnicima. Proces umnogome podsjeća na rasturanje pravosuđa u prvoj dekadi hrvatske neovisnosti, od kojeg se do danas ono nije oporavilo. I protagonisti su isti: IVIĆ PAŠALIĆ, čija je neformalna komisija progurala članove Državnog sudbenog vijeća, koje je potom temeljito etnički i politički počistilo sudačku scenu i uspostavilo kadrovsku mrežu poslušnih diletanata u togama, u ovoj je priči imao službenu dužnost. Kao član je imao ponajveći utjecaj na Vijeće za telekomunikacije koje je dodjeljivalo koncesije. Tada su stasali medijski magnati i radijski karteli koji dobrim dijelom funkcioniraju do danas.

PAŠALIĆEVO je ime na koncu završilo i u radnoj verziji ortačkog ugovora koji će kasnije postati poznat kao afera Grupo. Mimo Pašalića, koji do danas negira da je u ovome sudjelovao, u ortakluk su ušli Kutle, NINOSLAV PAVIĆ, VINKO GRUBIŠIĆ i JURAJ HRVAČIĆ. Naumili su ovladati najvećim dijelom medija, uz kapitalni cilj: formiranje Nove TV. Osnovali su poduzeća Grupo, u koje su prebačene dionice tvrtki EPH, televizije OTV, tabloida Imperijal, TV Marjana, Nezavisne televizije Pula, Vinkovačke televizije, preteče Narodnog radija i Radija Antene, Radio Dalmacije, Radio Libertasa, Poslovnog tjednika te tvrtki Mega Marketing, Cikade, Prerada i Kutline Cibalea banke.

Unatoč žalbama Državnog odvjetništva, Vijeće županijskog suda u Zagrebu je na koncu procijenio da nije postojalo narušavanje koncentracije medijskog vlasništva. Prikriveno vlasništvo bilo je dozvoljeno. Ime Ivića Pašalića, koji je prema medijskim napisima trebao srediti koncesiju za Novu TV, nije se spominjalo. Odobrena je istraga o tajnom fondu iz kojega je Kutle preko drugih osoba navodno nezakonito kupovao postojeće i osnivao nove medije. Ta istraga kasnije više nije spominjana. Uhićen zbog optužbi za pljačku i uništavanje Tiska, Kutle se kao i u aktualnom slučaju, našao u nezavidnoj poziciji. Dok su se drugi protagonisti afere rješavali udjela za enormne sume, on je godinama nakon toga sudskim putevima nastojao iskamčiti financijsku odštetu od dojučerašnjih partnera. Iz toga razdoblja vrijedi se usputno prisjetiti činjenice da je aktualni voditelj talk showa na HRT-u ROMANO BOLKOVIĆ kao opunomoćenik predstavljao utamničenog Kutlu u sukobu oko prevlasti nad Novom TV. U jednom pismu je upozorio suprotstavljene u sporu da znatna prava nad ovom televizijom polaže upravo Kutle.

Jedan od ortaka iz afere Grupo, Juraj Hrvačić, s Kutlom je povezivan od sredine devedesetih. On je negirao da zapravo fiktivno upravlja njegovim medijima. 'To su gluposti', rekao je svojevremeno novinarki MELISI SKENDER. 'Kutle mi je u početku posudio neki novac koji sam mu odavno vratio i to je sve', ustvrdio je, iako postoje kopije dokumenata prema kojima u razdoblju od 1995. do 1997. godine svi tada registrirani suvlasnici OBITELJSKOG RADIJA ANTENE svoje udjele prebacuju na Juraja Hrvačića. On se pak obavezuje u svakom trenutku prenijeti ih na fizičke ili pravne osobe koje odredi Kutle.

Slično je bilo i s Antenom Zagreb, Narodnim Radijem i Media Servisom. Hrvačić je iz devedesetih izašao kao kralj radijskog etera i vlasnik Z1 televizije. Osnovao je Hrvatsku udrugu radija i novina (HURIN), najmoćnije cehovsko udruženje za taj sektor, te je rukovodio Radijskim festivalom, čija je istoimena tvrtka-organizator tradicionalnog festivala 2013. godine završila u Zana projektu, kompaniji koju je Kutle neuspješno planirao preuzeti. Tamo su iste godine 'proslijeđene' i sve druge spomenute radijske postaje Juraja Hrvačića, koji je dotad imao kontrolu nad 16 lokalnih i jednim nacionalnim radiom. Prije toga su ih preuzeli Ivan Jurić-Kačunić i Hrvoje Barišić, koji su po svježe objavljenoj dokumentaciji trebali jamčiti kontinuitet Kutline prikrivene vladavine, ali su, sugerira Nacionalovo istraživanje, otkazali poslušnost.

Kutle sugerira da su se fiktivni vlasnici raznih radijskih postaja, koji su prikrivali i njegove stopostotne udjele, odmetnuli po nalogu Zorana Pripuza

Tako se rađala i razvijala hrvatska radijska scena. Po izmjenama nadležnih zakona u mandatu Jadranke Kosor i nakon SDP-ovog preuzimanja vlasti, došlo je do povećanja raznolikosti u vlasništvu. Barem na papiru. Jer, sudeći po onome što danas izlazi u javnost, protagonisti su dobrim dijelom ostali isti, uz određene promjene partnera. Jedina razlika je u tome da prikriveni vlasnici moraju imati dobar odnos s marionetama. U protivnom, riskiraju gubitak vlasništva na račun drugih klanova s kojima su došli u sukob.

Najsvježije informacije oko stvarnih vlasnika radiopostaja nisu iznenadile nikoga tko je iole upućen u odnose na toj sceni. Već se godinama spekulira da jedan vlasnik drži 70 posto zagrebačke radijske industrije i stotinjak milijuna kuna prihoda. Prema tim navodima u tome prikrivenom portfelju se nalaze postaje i čije vlasništvo sada potražuje Kutle. DARIO JURIČAN pisao je nekidan o tome da su Knok i Jurić-Kaćunić poslovni partneri članova obitelji Pripuz. U aferi Agram, prijašnja 'vlasnica' Enter FM-a i suvlasnica Z1 televizije TIHANA COLIĆ, prema optužnici DORH-a, zaposlena je u Gradskoj plinari Zagreb na intervenciju Petra Pripuza.

Osim što je razjašnjavanje pozadine stvarnog vlasništva nad medijskim sektorom nužno zbog javnog interesa, ono je potrebno i zbog javnih financija koje se slijevaju u sustav elektroničkih medija. Svake godine Vijeće za elektroničke medije dodjeljuje više od 30 milijuna kuna radijima i televizijama, od čega više od 15 milijuna kuna odlazi za emisije radijskih postaja, što sačinjava između 10 i 40 posto ukupnih prihoda primatelja naknada. Tu je i nemalo financiranje iz gradskih proračuna. Samo Grad Zagreb daje desetak milijuna kuna godišnje, uglavnom za radijske postaje koje su tema ove priče, ali i televizije poput Z1. Priča o Kutli, (njegovim) medijima i prikrivenom vlasništvu može se inače preslikati na većinu medijskih kompanija u Hrvatskoj. ■

Josip Popovac, šef Agencije za elektroničke medije (Foto: Žarko Bašić/PIXSELL)

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

Analitičar i sociolog sa Sveučilišta u Zadru govori o utjecaju ekonomske i političke demografije na izbore

RAZGOVARAO **Jerko Bakotin**

SVEN MARCELIĆ

Država je upropastila razvojnu politiku

Zagreb raste brzo, dok se u Dalmaciji odvija potproces guranja prema obali, koja se uslijed turizma razvija mnogo više od unutrašnjosti. Na sjeveru i čitavom kopnenom dijelu države nemamo nijednu županiju koja je rasla brzinom Zagreba. Gotovo su sve ispod državnog prosjeka

O NERAVNOMJERNOM razvoju Hrvatske, ekonomskoj i političkoj demografiji te predstojećim lokalnim izborima razgovaramo sa SVENOM MARCELIĆEM, analitičarem i sociologom sa Sveučilišta u Zadru.

Nedavno ste na Facebooku objavili kartu koja pokazuje da su se od 2000. do 2018. povećale ekonomske razlike između Zagreba i ostatka zemlje. Izuzetak su tri dalmatinske županije koje su smanjile zaostajanje, dok svi drugi krajevi nazaduju, naročito Slavonija?

Radi se o dva procesa, metropolizaciji i litoralizaciji. Zagreb raste brzo, dok se u Dalmaciji odvija potproces guranja prema obali, koja se uslijed turizma razvija mnogo više od unutrašnjosti. Na sjeveru i čitavom kopnenom dijelu države nemamo nijednu županiju koja je rasla brzinom Zagreba. Gotovo su sve ispod državnog prosjeka, a u odnosu na glavni grad siromaši čak i sjeverozapad zemlje. Paradoksalno zvuči, ali Vukovarsko-srijemska županija tri godine iza rata manje je zaostajala za Zagrebom no danas. Tada je omjer BDP-a po glavi stanovnika bio 2,7 naprema jedan u korist Zagreba, a danas je 3,2 naprema jedan. Jako loše stoje i druge slavonske županije, Virovitičko-podravska ili Brodsko-posavska, svojevremeno najsiromašnija u zemlji. Istočno od Koprivnice ne postoji, osim Osijeka i još nekoliko gradova, nijedna jedinica lokalne samouprave razvijenija od državnog prosjeka. Sama Koprivničko-križevačka županija enormno nazaduje. Njen BDP po glavi stanovnika je 2000. iznosio 108 posto državnog prosjeka, dok je danas 60 posto. Inače, izvor podataka je Državni zavod za statistiku – Bruto domaći proizvod, pregled po županijama.

U Europskoj uniji postoji kejnezijanska ideja regionalnog razvoja, pa se nastoji politički kompenzirati slabije. Regije koje su ispod 75 posto prosječne razvijenosti EU imaju pristup kohezijskim fondovima. Ista logika postoji i unutar Hrvatske, pa su krajevi nerazvijeniji od 75 posto državnog prosjeka klasificirani kao područja od posebne državne skrbi. Međutim, to ne funkcionira naročito dobro. Slabije razvijene članice jesu se približile prosjeku Unije, ali unutar njih se odvija dramatična metropolizacija. Glavni gradovi i drugi veći centri, recimo Krakov u Poljskoj, preuzimaju sve veći udio BDP-a, dok provincija propada. U Hrvatskoj je dodatni problem to što je zemlja podijeljena u NUTS–2 regije na način da je Zagreb spojen sa istokom zemlje, upravo kako bi čitava regija bila ispod prosjeka EU te mogla koristiti kohezijske fondove. Zagreb tako koristi sredstva koja bi trebala pripasti Slavoniji, odnosno razvija se na račun najnerazvijenijih. Posljedica je da pojedine županije u Slavoniji u odnosu na prosjek EU stoje lošije no što su stajale 2000., što je onda povezano i s iseljavanjem. Ukratko, država je u tom pogledu upropastila razvojnu politiku.

Izborna karta je preslika indeksa razvijenosti

Zanimljivo je da siromašniji dio Hrvatske glasa za HDZ, dok bogatiji više podupire SDP. Primijetili ste da su takve podjele jasne i u Dalmaciji – na prošlim predsjedničkim izborima obala i otoci birali su ZORANA MILANOVIĆA, a unutrašnjost KOLINDU GRABAR-KITAROVIĆ. Postoji li korelacija između geografsko-ekonomskog i klasnog položaja te izbornih preferenci?

Uvjeren sam da bi istraživanje pokazalo da su na razini države Milanovića podržale općine razvijenije od državnog prosjeka. SDP-u gravitiraju upravo najrazvijeniji dijelovi zemlje – sjever sa Zagrebom i okolnim prstenom, potom Istra i Rijeka, kao i uski obalni pojas u Dalmaciji. Na predsjedničkim izborima, koji nude binarni izbor, jasno se vidi da je izborna karta *de facto* preslika indeksa razvijenosti. Što su jedinice lokalne samouprave nerazvijenije, to više rastu šanse Grabar-Kitarović i MIROSLAVA ŠKORE. Razvijeniji krajevi pokazuju tendenciju da glasaju za građansko-liberalne opcije, slabije razvijeni za HDZ, dok je ekstremna desnica najjača u izrazito nerazvijenim sredinama. Postoje i povijesne komponente, pa su Istra i otoci usmjereni lijevo i zbog antifašističke prošlosti, ali ekonomska podloga izbornih odabira je jasno izražena.

Politički se rascjepi u Hrvatskoj odvijaju oko svjetonazorskih pitanja, dok su ekonomska i socijalna dimenzija u drugom planu. Situacija da bogati glasaju lijevo, a siromašni desno upravo je obratna od klasičnog shvaćanja ljevice. Mogu li novi lijevi akteri, poput Možemo! i Radničke fronte, preokrenuti tu logiku te politički identitet ljevice ponovno izgradit oko materijalnih pitanja?

Njemački politolog PHILIP MANOW je u knjizi 'Politička ekonomija populizma' sjajno demonstrirao da se uspjeh desnice sastoji upravo u tome što su političku ekonomiju zamijenile identitetske teme. U suvremenom svijetu individualizacije i manjka tradicionalnih uporišta ljudi se osjećaju nesigurnima, a desnica nudi povratak u konzervativnu utopiju stabilnih društvenih institucija. To je iluzija, ali desnica je uspjela svjetonazorskim raspravama zamijeniti pitanja materijalnog statusa i položaja radničke klase. Ljevica mora jasno pokazati da će, ukoliko dođe na vlast, provoditi drugačiji način vladanja i osvijestiti važnost ekonomije.

Razvijeniji krajevi pokazuju tendenciju da glasaju za građansko-liberalne opcije, slabije razvijeni za HDZ, dok je ekstremna desnica najjača u izrazito nerazvijenim sredinama

Uobičajena je percepcija da su Milana Bandića najviše podupirali Zagrepčani doseljeničkog porijekla. Međutim, analizirali ste podatke koji pokazuju suprotno?

Što je u nekom zagrebačkom kvartu više domaćeg stanovništva koje je tu i rođeno, tim više je taj kvart glasao za BANDIĆA ili ŠKORU. To je u suprotnosti s predodžbom desničara kao 'dotepenaca' koji na ražnju vrte janjetinu. Bandića su najviše podupirali ruralniji predjeli s lokalnim stanovništvom, poput ruralnog dijela Sesveta ili Brezovice. Čak ni u urbaniziranijim dijelovima Dubrave ili Sesveta on nije imao osobito snažnu potporu, a riječ je o četvrtima koje su mu tradicionalno bile sklone. Upravo su te ruralne sredine najlošije razvijene i imaju najgoru infrastrukturu. Nije to slučaj samo u Zagrebu. Ako pogledamo mrežu vrtića u Zadru, vidimo da bogatije četvrti imaju javne vrtiće izgrađene za vrijeme Jugoslavije, a u novijim i siromašnijim kvartovima otvaraju se privatni vrtići, često u privatnim kućama, gdje je kontrola kvalitete slabija i koji često nude lošije usluge. U nerazvijenijim krajevima vlada rezignacija, a desnica tim građanima kao 'psihološko rješenje' nudi identitetsku politiku. No emancipacijska suština ljevice se sastoji upravo u uključivanju deklasiranog stanovništva.

To stanovništvo dominantno je desno orijentirano i pod snažnim utjecajem Katoličke crkve. Kako da se nova ljevica afirmira i u takvim sredinama i izbjegne da bude pokret, karikirano rečeno, urbanih srednjoklasnih hipstera?

To jest veliki izazov. Mislim da imaju šansu ukoliko negdje dođu na vlast i pokažu da će provoditi projekte koji utječu na kvalitetu života i standard ranjivih skupina. Što god mi mislili o Bandiću, njegova vladavina jest

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

imala socijalne elemente. Ta politika jest bila zasnovana na proizvoljnosti, a ne na organiziranom pristupu, međutim, siromašnijim građanima svakako znače besplatni udžbenici ili tramvajske karte, kao svojevrsni supstitut socijalne države. Ljevica bi se upornim radom i pametnim politikama trebala približiti upravo toj populaciji.

Na skorim lokalnim izborima do političkih bi promjena moglo doći i drugdje. Istraživali ste vrijednosti mladih u jadranskim gradovima. Kako tumačite solidnu potporu koju u Rijeci, percipiranoj kao utvrdi ljevice, među mladima uživa klerikalni kandidat Marin Miletić?

MILETIĆ je korisnik društvenih mreža i koristi diskurs blizak mladima, pa može do njih doprijeti. Osim toga, populacija nigdje nije uniformna. Rijeka jest manje religiozna od Dalmacije, ali i tamo postoji religiozni dio stanovništva, pa i među mladima. Neki od njih vjerojatno su i apolitični, pa im je Miletić privlačan i kao protestno-pernarovska opcija. Miletić bi zbog loma među ostalim frakcijama i eventualnih malih razlika među izbornim rezultatima mogao proći u drugi krug. Međutim, njegove vrijednosti nisu kompatibilne s vrijednosnim sustavom koji u Rijeci dominira. Mislim da nema šanse postati gradonačelnik. Njegov ulazak u drugi krug vjerojatno bi izazvao negativnu mobilizaciju, odnosno potaknuo građane da izađu na izbore i glasaju protiv njega. Tako da on SDP-u predstavlja manji problem negoli neki drugi kandidati.

Imamo simulakrum pravnog sustava

U Zadru bi HDZ mogao izgubiti vlast nakon trideset godina. Ankete daju otprilike podjednake šanse nestranačkom Marku Vučetiću, iza kojeg je stala čitava oporba, kao i aktualnom gradonačelniku Branku Dukiću?

U Zadru vladaju drugi trendovi na lokalnim u odnosu na nacionalne izbore. Ovdje su pobjeđivali Milanović, IVO JOSIPOVIĆ i STIPE MESIĆ, a u samom gradu je čak i na parlamentarnim izborima znao pobjeđivati SDP. Na lokalnim izborima priča jest drugačija. Međutim, još 2001. gradonačelnik je zamalo postao nezavisni STANISLAV ANTIĆ. Njegova lista i SDP imali su u Gradskom vijeću većinu od jednog vijećnika, no HDZ je uspio 'preokrenuti' taj rezultat i na čelo grada postaviti BOŽIDARA KALMETU. Opozicija je nakon dva desetljeća shvatila da protiv HDZ-a šanse ima samo ako se udruži te ima prepoznatljivog kandidata kojeg su podržale sve opcije lijevo od HDZ-a. Svim gradovima u kojima se vlast dugo nije mijenjala, pa tako i Rijeci i Zadru, zajedničko je to da je izlaznost vrlo slaba, oko 40 posto. To u Zadru pogoduje HDZ-u kao stranci sa stabilnim bazenom glasova. Opozicija, dakle, mora motivirati ljude da izađu na izbore. Teško je prognozirati, no mislim da će Vučetić i Dukić voditi bitku u drugom krugu i da će opozicija sigurno imati bolji rezultati no prije, ali to primarno ovisi o tome koliko će uspjeti motivacijom glasača povećati izlaznost.

Prilikom prošlogodišnjih izbora primijetili ste da urbane sredine okreću leđa HDZ-u. Očekujete li nastavak tog trenda?

U Zagrebu se HDZ sam eliminirao. Izbornu strategiju su temeljili na suživotu s Bandićem i sada su u velikom problemu, jer Bandićeva stranka nema šanse ponoviti njegov uspjeh, dok je DAVOR FILIPOVIĆ promašaj, ali on je kao promašaj i dizajniran. HDZ u Zagrebu ulazi u nedefinirano područje s nizom aktera koji neće previše smetati ni TOMISLAVU TOMAŠEVIĆU iz Možemo! ni SDP-ovom JOŠKU KLISOVIĆU. Glavni grad će HDZ-u biti veliki strukturni problem jer će stranka biti izbačena iz upravljanja ogromnim budžetom i trećinom nacionalnog BDP-a. Vjerojatno neće dobro proći ni u Rijeci, dok će u Zadru proći slabije nego na prethodnim izborima. U Splitu je teško išta prognozirati, osim što će grad vjerojatno naginjati desno. Pozitivan razvoj za HDZ mogao bi se dogoditi jedino u Osijeku, gdje dobro stoji IVAN RADIĆ. Za njih će to biti simbolički značajno zato što je u Slavoniji tradicionalno jak Škoro. HDZ će vjerojatno osvojiti ukupno najveći broj jedinica lokalne samouprave. To će se predstavljati kao pobjeda, ali mislim da će po ukupnom saldu biti na gubitku, prvenstveno zbog Zagreba.

U Zagrebu sa HDZ sam eliminirao(Foto: Dino Stanin/PIXSELL)

Aktualna je tema pravosuđa. U našoj zemlji općenito se smatra da pravni sustav pogoduje bogatima i moćnima, odnosno da nema pravne jednakosti građana. Upravo zahvaljujući tome javnost Zdravka Mamića percipira čak i kao svojevrsnog heroja?

Javnost sukob MAMIĆA i pravosuđa vidi gotovo kao sukob dva kriminalna sustava. Kako na jednoj strani imamo pravomoćno osuđivanu osobu upletenu u niz krajnje problematičnih situacija, a na drugoj strani granu državne vlasti, takva javna percepcija znači potpuni poraz pravosuđa. Nije percipirano samo kao nefunkcionalno, nego i kao kriminogeno, pa u bilo kakvom sukobu nitko neće stati na stranu sudaca. Pravosuđe posao obavlja u smislu procedure, dakle imate branitelja i tužitelja koji iznose argumente, a suci donose presude i tako dalje. Međutim, Hrvatska je na ljestvici percepcije neovisnosti sudstva Svjetskog ekonomskog foruma rangirana gore i od Jemena, države u građanskom ratu. Politički i ekonomski kapital, dakle politički moćni i bogati, kontroliraju naše sudstvo. Već je i sama pripadnost vladajućoj stranci faktor koji znači da će netko na sudu vjerojatno proći bolje.

Prema tom izvještaju za 2020. Hrvatska se nalazi na 126 mjestu od ukupno 141 države. Kako komentirate sukob premijera i predsjednika oko izbora Zlate Đurđević na čelo Vrhovnog suda?

Milanović nastoji reformirati pravosuđe i demontirati HDZ-ov utjecaj, međutim način na koji to radi je problematičan. Zahvaljujući konfliktnom nastupu slučaj se na posljetku ne percipira kao sukob oko sudstva, nego kao sukob dviju ličnosti. Međutim, mislim da su pogrešne ocjene Milanovićevih istupa kao 'trumpizama' jer znamo tko je TRUMPA izabrao i kakvi su njegovi stavovi. Istina jest da je Milanović, kao i Trump, uočio određene frustracije u društvu i počeo ih vrlo izravno komunicirati. Činjenica je da živimo s jednim od najgorih pravosudnih sustava ne samo u Europi, nego prema nekim parametrima i u svijetu. Čak su i suci koje je imenovao Donald Trump njemu odbijali žalbe, što je u Hrvatskoj teško moguće, jer su politički i ekonomski kapital *de facto* važniji od Ustava i zakona. Zapravo imamo simulakrum pravnog sustava, a nažalost, vrlo sam pesimističan što se tiče mogućnosti promjene. ■

Istražili smo koga su sve pomilovali hrvatski predsjednici, od Franje Tuđmana do Kolinde Grabar-Kitarović (4/4)

PIŠE Tamara Opačić

Ekonomsko milosrđe

Stjepan Mesić, Ivo Josipović i Kolinda Grabar-Kitarović aktom milosti nagradili su niz osuđenih zbog zlouporabe položaja i ovlasti u gospodarskom poslovanju. Na slobodi su se tako našli akteri korupcijskih afera Glumina banka, Jadroplov, Kamen Ingrad, Kutjevački podrumi, Croatia bus i Karlovačka banka

Stjepan Mesić, Ivo Josipović i Kolinda Grabar-Kitarović (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

Iako se dotad pravomoćno okončane procese za korupcijske malverzacije iz 1990-ih moglo nabrojati na prste jedne ruke, STJEPAN MESIĆ je dva mjeseca nakon reizbora na mjesto predsjednike Republike, jednom od aktera iz tih afera omogućio da izađe na slobodu. Riječ je o KRUNOSLAVU MARČINKU, osuđenom zbog malverzacija s dionicama nekoć moćne Glumine banke, koju je vodio njegov otac, poznati bankar MARKO MARČINKO. Njih dvojica su, zajedno s bivšim direktorom Glumina *leasinga* IVANOM PRPIĆEM, u srpnju 2003. osuđeni na ukupno 11 i pol godina jer su zaključivali ugovore o prodaji i kupnji dionica po različitim cijenama te tako priskrbili 14,7 milijuna kuna. Nakon Marčinkove molbe za pomilovanje, u kojoj je napisao da je u vrijeme afere imao svega 23 godine te da je u međuvremenu postao otac dvoje djece koja bi bila oštećena njegovim boravkom u zatvoru, Mesić mu je u ožujku 2005. trogodišnju zatvorsku kaznu zamijenio uvjetnom.

Uz Krunoslava Marčinka, koji je s tajkunom MIROSLAVOM KUTLOM te još pet osoba godinu dana uoči pomilovanja nepravomoćno proglašen krivim i za kaznena djela u slučaju Tisak, Mesić i njegovi nasljednici su aktom milosti nagradili niz drugih osoba, osuđenih zbog gospodarskog kriminala. U veljači 2008. državni poglavar tako je pomilovao ZVONIMIRA MARKOVIĆA, nekadašnjeg predsjednika splitskog HDZ-a i hrvatskog veleposlanika u Srbiji, te NIKŠU GIOVANELLIJA, bivšeg direktora Jadroplova. Njih dvojica pravomoćno su bili osuđeni na dvije, odnosno godinu dana zatvora zbog toga što su 672.801 kunu Jadroplova, namijenjenu obnovi zgrade hrvatskog veleposlanstva u Beogradu, iskoristili za Markovićevu otplatu kredita za stan u Splitu koji mu je dalo Ministarstvo vanjskih poslova. U obrazloženju prvostupanjske presude Markoviću je kao olakšavajuća okolnost uzeto to što je 'dugo godina radio za dobrobit države', a otegotna jer je kazneno djelo počinio kao 'osoba koja kao predstavnik države mora imati najviše moralne i ljudske kvalitete'. Odlukom o pomilovanju Markovićeva kazna zamijenjena je uvjetnom s rokom kušnje od jedne, a Giovanellijeva s rokom kušnje od dvije godine.

Iste godine Mesić je za tri mjeseca srezao kaznu PAVI ABRAMOVIĆU, nekadašnjem članu Nadzornog odbora Požeške doline, osuđenom na devet mjeseci zatvora. Abramović je s još 12 bivših članova Uprave i Nadzornog odbora te tvrtke pravomoćno osuđen u srpnju 2007., u jednom od prvih sudskih postupaka vođenih zbog kriminalne pretvorbe. Proglašeni su krivima zbog zloporabe položaja i ovlasti radi stjecanja protupravne imovinske koristi i istog kaznenog djela u gospodarskom poslovanju izdavanjem i zamjenom dionica Požeške doline za njezine nekretnine, čime su tvrtku oštetili za oko 60 milijuna kuna.

Krajem 2008., povodom nadolazećih božićnih praznika, Mesić se smilovao i MILANU IVANKU, bivšem ravnatelju Županijske uprave za ceste (ŽUC) u Požegi, koji je s tajkunom VLADOM ZECOM i njegovom suprugom ĐURĐICOM KRISTIĆ ZEC, osuđen u aferi Kamen Ingrad. Županijski sud u Požegi proglasio ih je krivima, tereteći ih da su malverzacijama Kamen Ingradu pribavili korist od oko 10 milijuna kako bi podmirili dospjele obveze društva i spriječili blokadu žiro-računa te građevinske firme u vlasništvu Vlade Zeca. Ivanko, koji je osuđen na godinu i osam mjeseci zatvora, isplaćivao je sredstva ŽUC-a u korist Kamen Ingrada bez evidentiranja izdanih mjenica i drugih preuzetih obveza u knjigama. Naposljetku je u zatvoru proveo deset mjeseci, a Mesić mu je preostali dio kazne zamijenio uvjetnom na pet godina.

Pomilovanje je uskoro zatražio i Zec, koji je u istoj aferi osuđen na četiri i pol godine zatvora, no Mesić je odbio njegovu molbu.

Da Mesić zloupotrebljava institut pomilovanja, u medijima se tvrdilo kada je u veljači 2009. pomilovao svog bivšeg stranačkog kolegu iz HNS-a MARKA PUŠIĆA, osuđenog na dvije godine zbog zlouporabe položaja i ovlasti u vrijeme kada je bio direktor tvrtke Drava. Pušić, koji je svojevremeno bio potpredsjednik zagrebačkog HNS-a i pomoćnik direktora zagrebačkog Autobusnog kolodvora, osuđen je jer je LEONU SULIĆU, bivšem direktoru Croatia busa, pomogao da se u glavnom gradu domogne nekretnine vrijedne 5,3 milijuna kuna. Mesić mu je kaznu zatvora zamijenio s uvjetnom na pet godina zbog navodnog lošeg zdravstvenog stanja. Pritom je odbacio navode da ga je pomilovao zbog stranačke pripadnosti.

Iako IVO JOSIPOVIĆ slovi za predsjednika koji je bio pažljiviji prilikom dodjele akta milosti jer se na njegovoj listi pomilovanih nisu našli osuđeni za ratne zločine, ubojstva i teške zlouporabe droga, za svog je mandata ipak donio nekoliko spornih odluka. Trima od njih pomilovani su sudionici afera koje se vežu uz pokojnog osječkog tajkuna ANTUNA NOVALIĆA. U studenom 2010. i ožujku 2013. na slobodu je pustio ĐURU VUKOVIĆA i IVANA ŠILJEŠA, direktore tvrtki u vlasništvu Novalića. Obojica su s još nekoliko drugih članova uprava, nadzornih odbora ili zaposlenika Novalićevih tvrtki, osuđeni jer su od 1996. do 1999. pribavili protupravnu imovinsku korist dopunskim ulaganjima i kupoprodajom dionica Gradske banke. Tako su priskrbili 51 milijun kuna, a presudom iz 2007. utvrđeno je da je dio novca završio na računima Vukovića i Novalića. Zanimljivo je da Josipović Vukovićevu dvogodišnju kaznu zatvora zamijenio s uvjetnom u momentu dok mu se s još pet osoba sudilo zbog malverzacija s dionicama tvrtke Kutjevački podrumi.

Odlukom iz lipnja 2014. Josipović je pomilovao ĐURU ŠIMIĆA, još jednog aktera iz afere Kutjevački podrumi. Taj dugogodišnji predsjednik Uprave Kutjeva d. d., također u nekadašnjem vlasništvu Antuna Novalića, osuđen je na dvije zatvorske kazne u ukupnom trajanju od tri godine i četiri mjeseca. Prvom presudom osuđen je zbog sklapanja štetnog ugovora s osječkom tvrtkom Slavonika 2001. o kupovini sustava za navodnjavanje vrijednog 12,4 milijuna kuna unatoč znanju da je on štetan za tvrtku, a u drugom zbog nezakonite prodaje dionica Kutjevačkih podruma, čime su Novalić i Šimić kutjevački kombinat oštetili za 42 milijuna kuna. Josipović mu je izrečenu kaznu srezao za jednu godinu. Istom odlukom za tri mjeseca umanjio je kaznu GOROSLAVU KELLERU, bivšem konzulu Hrvatske u Australiji, osuđenom na devet mjeseci zatvora zbog pronevjere i krivotvorenja službene isprave. Naime, odlazeći s funkcije 2008., Keller je iz konzulata otuđio namještaj u vrijednosti od 73.000 kuna i poslao ga brodom u Hrvatsku.

Na temelju Josipovićeve odluke iz ožujka 2014. pomilovani su odgovorni za isparavanje otrovnog plina iz Karlovačke pivovare zbog čega je 2007. preminuo umirovljenik ZDRAVKO MARTINOVIĆ. Kažnjenima na tri godine zatvora, tehničkom direktoru GABORU LIGETIJU, glavnom inženjeru za fermentaciju SLAVENU SILADIĆU i voditeljici Odjela sigurnosti na radu i zaštiti okoliša ZRINKI ODRČIĆ kazna je smanjena na dvije godine, a voditelju proizvodnje fermentacije MARINKU KOVAČEVIĆU s 30 na 20 mjeseci zatvora. Ranije je također s tri na dvije godine kazna smanjena MARIJI TUFEKOVIĆ, direktorici proizvodnje Karlovačke pivovare.

Kako su Novosti već pisale, Zakonom o pomilovanju, predsjednici Republike ovlašteni su i za davanje prijevremene rehabilitacije, čime je osuđenicima omogućeno stjecanje potvrde o nekažnjavanju. Tu mogućnost Josipović je iskoristio 10. studenog 2014. kada je njegovom odlukom iz kaznene evidencije izbrisan podatak da je Splićanin OZREN ORDULJ bio osuđen na tri godine jer je 2008. zajedno s mlađim bratom iznudio pola milijuna kuna od četvorice maloljetnika te pritom počinio i kaznena djela protupravnog oduzimanja slobode. U momentu dodjele rehabilitacije, Ordulju se sudilo zbog izazivanja prometne nesreće u kojoj je poginuo biciklist IVICA RADELJIĆ, dvostruki prvak Hrvatske u maratonu i brdskom trčanju. Činjenica da se vodio kao nekažnjavana osoba, Ozrenu Ordulju je u tom slučaju uzeta kao – olakotna okolnost.

Za razliku od svojih prethodnika, KOLINDA GRABAR-KITAROVIĆ je udijelila manji broj pomilovanja. Potpisala je svega 67 od ukupno 4207 odluka koje su hrvatski predsjednici donijeli u 30 godina. Razlog tome je što se u prvoj godini mandata gotovo prestala koristiti tom ustavnom ovlašću nakon što je početkom 2016. udijelila tri sporna pomilovanja i potom raspustila svoju Komisiju na čelu s DAVOROM DERENČINOVIĆEM, predstojnikom Katedre za kazneno pravo zagrebačkog Pravnog fakulteta kojeg je PLENKOVIĆEVA Vlada nedavno predložila za jednog od kandidata RH za suca pri Europskom sudu za ljudska prava.

Jednom od odluka koja je predsjednica izazvala skandal pomilovan je višestruko osuđivani tajkun i donator HDZ-a Leon Sulić. On je 2007. osuđen na pet godina zatvora zbog gospodarskog kriminala u tvrtki Croatia bus. Kako stoji u pravomoćnoj presudi, tu je tvrtku, na čijem čelu se nalazio do početka 2000-ih, oštetio za 15,5 milijuna. Među ostalim, osuđen je jer se preko spomenutog Marka Pušića, kojeg je pomilovao Mesić, 1998. domogao vrijedne nekretnine. U trenutku izricanja prvostupanjske presude Sulić je bio u bijegu, tvrdeći da se na taj čin odlučio jer je 'imao dva moždana udara zbog kojih ne bi podnio pritvor', a u zemlju se vratio tek dvije godine kasnije, nakon odluke Vrhovnog suda.

Pomilovani donator HDZ-a – Leon Sulić (Foto: Marko Lukunić/PIXSELL)

Tokom boravka u zatvoru sudilo mu se i za aferu kojom je Croatia Bus oštetio za dodatnih 589.000 kuna. Presudom, kojom mu je izrečena još jedna kazna u trajanju od godinu i deset mjeseci, utvrđeno je da je 2000. godine, dok je bio na funkcijama predsjednika Nadzornog odbora Transcroatije i direktora Croatia busa, sebi pribavio stan u Zagrebu. Prema istoj presudi, Sulić je iznos vrijednosti stana bio dužan vratiti Croatia busu. 'Prigodom prijedloga odluke o pomilovanju osuđenika Leona Sulića primarno je uzeto u obzir njegovo iznimno teško zdravstveno stanje zbog kojeg postoji potreba svakodnevnog liječenja kao i znatan protek vremena od počinjenja kaznenog djela. Osim toga, želimo naglasiti kako se u slučaju Sulića akt pomilovanja isključivo i jedino odnosi na izrečenu kaznu zatvora za kazneno djelo zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju te ni u kom slučaju ne podrazumijeva oprost tj. oslobođenje od potraživanja i naknade štete na ime imovinskopravnog zahtjeva oštećenoj tvrtki Croatia bus d.d.', priopćili su iz Ureda predsjednice nakon što ga je Kolinda Grabar-Kitarović oslobodila od izvršenja neizdržanog dijela te kazne.

U istom navratu, također zbog 'narušenog zdravlja', Grabar-Kitarović pomilovala je DANKA SEITERA, bivšeg člana Uprave Karlovačke banke osuđenog na godinu dana zatvora zbog kaznenog djela zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju, tako što mu je neodsluženi dio kazne zamijenila uvjetnom osudom. Seiter je s MIJOM BURSIĆEM, SANDOM CVITEŠIĆ i IVANOM BUTKOVIĆEM, bivšim čelnicima Karlovačke banke, 2009. proglašen krivim jer su oprostili milijunski kredit NIKOLI HANŽELU, karlovačkom poduzetniku i najvećem donatoru Kolinde Grabar-Kitarović, koji je za njenu prvu predsjedničku kampanju uplatio 197.500 kuna. Seiteru, Bursiću i Cvitešić još se uvijek sudi zbog pogodovanja poduzeću Zagrebdrvo ZDRAVKA PAŠALIĆA, brata IVIĆA PAŠALIĆA. Optužnicom im se na teret stavlja da su poduzeću Pašalića starijeg oprostili kreditni dug u iznosu od 13,4 milijuna kuna. Tokom posljednjeg ročišta u tom slučaju, održanom prošlog tjedna, Seiter je na bizaran način pobjegao iz sudnice, a nakon uhićenja mu je određen istražni pritvor.

U veljači 2009. Mesić je pomilovao svog bivšeg stranačkog kolegu Marka Pušića, koji je nekadašnjem direktoru Croatia busa Leonu Suliću pomogao da se domogne vrijedne nekretnine

Bez skandala nije prošla ni odluka bivše predsjednice kojom je pomilovan VANJA GOLDBERGER, nekadašnji savjetnik u uredu VLADIMIRA ŠEKSA, koji je u to vrijeme bio savjetnik predsjednice za ustavna i pravna pitanja. Goldberger je osuđen na dvije i pol godine zatvora zbog zlouporabe opojnih droga, nedozvoljenog držanja oružja i eksplozivnih tvari, a Grabar-Kitarović mu je neizdržani dio kazne zamijenila uvjetnom osudom s rokom kušnje od tri godine. 'Zbog toga što je Goldberger bio prijatelj mojeg pokojnog sina kao i moj odličan suradnik, smatrao sam da je ljudski da mu pomognem. Iz emocionalnih razloga razgovarao sam s nekoliko članova Komisije, uključujući i predsjednika Derenčinovića, i zamolio sam ih da razmotre Goldbergerov slučaj a o tome nisam obavijestio predsjednicu. Apsolutno sam siguran da bi Goldberger, koji je teško bolestan, bio pomilovan i da nisam kontaktirao nikoga iz Komisije, ali, eto, jesam. Stoga za to preuzimam moralnu odgovornost', priznao je Šeks nakon što ga je smijenila Grabar-Kitarović.

Nakon raspuštanja Komisije, bivša predsjednica je u nekoliko navrata udijelila pomilovanja na vlastitu ruku, a u javnosti je najviše odjeknula odluka kojom je 2019., pred kraj svog mandata, na slobodu pustila HUANITA LUKSETIĆA, osuđenog na dvije godine zatvora zbog uzgoja kanabisa za medicinske potrebe. Slučajno ili ne, baš u tom periodu Ministarstvo pravosuđa predstavilo je prijedlog novog Zakona o pomilovanju kojim bi se predsjednicima donekle ograničilo pravo na dodjelu milosrđa. Njime je propisana obaveza formiranja povjerenstva, sastavljenog od ministra pravosuđa, dva pravna stručnjaka te po jednog liječnika, psihologa, defektologa i socijalnog pedagoga, zaduženog za donošenje mišljenja o molbama zatvorenika. Tek kada dobije prijedlog povjerenstva, državni poglavar mogao bi donijeti konačnu odluku o pomilovanju. Iako je krajem iste godine prošao prvo saborsko čitanje, novi Zakon još uvijek nije stupio na snagu. Ako se ZORAN MILANOVIĆ bude držao svojih predizbornih obećanja, u kojim je tvrdio da nikoga neće pomilovati, on mu ionako neće trebati. ■

(Kraj)

Rehabilitirani Penava senior

Kako smo pisali u prvom nastavku ovog feljtona, na sjednici Komisije za pomilovanja održanoj 8. rujna 1994. predsjedniku FRANJI TUĐMANU predloženo je da pomiluje ANTU PENAVU, oca aktualnog vukovarskog gradonačelnika, osuđenog na sedam mjeseci zbog zlouporabe položaja i ovlasti. Tuđman je to uskoro učinio te Penavu, koji je kao ekonomist radio u kombinatu Borovo, oslobodio od neizdržanog dijela kazne. Uz odluku o pomilovanju, koja je sačuvana u Hrvatskom državnom arhivu, nije priloženo mišljenje o Penavinoj molbi, pa smo od Ministarstva pravosuđa i uprave, zaduženog za prikupljanje i obradu molbi zatvorenika, zatražili da nam dostavi mišljenje i obavijest o njegovom pomilovanju. Nakon 'provedenog testa razmjernosti i javnog interesa' te pozvavši se na Zakon o pravnim posljedicama osude, kaznenoj evidenciji i rehabilitaciji, kojim je među ostalim propisano da pravne posljedice zbog počinjenog kaznenog djela prestaju najkasnije deset godina nakon izdržane, oproštene ili zastarjele kazne zatvora, Ministarstvo je odbilo zahtjev Novosti.

'Rehabilitirana osoba ima pravo nijekati prijašnju osuđivanost i zbog toga ne smije biti pozvana na odgovornost, niti imati bilo kakve pravne posljedice te uživa ista prava i slobode kao neosuđivane osobe. Davanje podataka o rehabilitiranim osobama trećim osobama bilo bi svjesno kršenje zakonskih odredbi i temelj za pokretanje tužbi protiv Ministarstva pravosuđa i uprave i Republike Hrvatske', stoji u odgovoru Ministarstva.

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

Teče deseta godina od smrti posljednjeg jugoslavenskog premijera

PIŠE **Milan Gavrović**

Inženjer među nitkovima

‘On je tretirao Jugoslaviju kao pacijenta s teškim rakom – nacionalizmom... Nije uspio, ali se barem protiv raka borio, umjesto da se navikne na njega’, napisao je Warren Zimmermann o Anti Markoviću, svijetloj figuri među ‘nitkovima koji su krivi za rušenje multietničke Jugoslavije’

Deseta je godina od smrti ANTE MARKOVIĆA, jedinog sudionika krvavog raspada Jugoslavije koji nikad nije progovorio o svojoj ulozi u tome. Zašto? Što je on tada zastupao, kao čovjek, političar i zadnji premijer umiruće države? Sve tadašnje političare zadnji američki ambasador u Jugoslaviji, WARREN ZIMMERMANN, definira ovom anegdotom. ‘U proljeće 1990.’, kaže on, ‘jedan sam telegram u Washington naslovio: JOSEPHINE BAKER je bila u pravu u slučaju Jugoslavije. Pala mi je na pamet priča o poznatoj zvijezdi Folies Bergerea. Jednom je njezina točka slijedila odmah nakon nastupa grupe kepeca. Dok je mirno čekala svoj red, nestalo je svjetla, a kepeci su u panici počeli trčati na sve strane. Nakon nekoliko sekundi opće pomutnje izronio je glas Josephine Baker: Upalite to prokleto svjetlo – upala sam do guzice u kepece.’

On to piše u knjizi ‘Origins of a Catastrophe’ (kod nas ‘Izvori jedne katastrofe’), koju počinje sljedećim riječima: ‘Ovo je priča o nitkovima, nitkovima koji su krivi za rušenje multietničke Jugoslavije, za izazivanje tri rata i nesreću koja je zadesila dvadeset milijuna ljudi.’ Međutim, u toj drami, po njemu, postoji i jedan pozitivan lik. To je Ante Marković. ‘Iako poražen od *ad hoc* skupljenih nacionalista – od liberalnih Slovenca do neokomunističkih Srba – ipak je otišao kao simbol svega što je toj zemlji trebalo: moderne i stabilne ekonomije, vladavine prava i etničke tolerancije. On je tretirao Jugoslaviju kao pacijenta s teškim rakom – nacionalizmom. Marković je napola herojska, napola tragična figura. Nije uspio, ali se barem protiv raka borio, umjesto da se navikne na njega.’

Nasuprot tome, u velikoj BBC-ijevoj seriji ‘Smrt Jugoslavije’, u kojoj svi glavni protagonisti onog vremena pokušavaju opravdati svoju ulogu i iznijeti svoju istinu, Markovića uopće nema. Autorima serije tako je uspjelo nešto naoko nemoguće. Snimili su Hamleta (tu napola herojsku, a napola tragičnu figuru) ne samo bez naslovnog junaka, već ne spominjući uopće njegovo postojanje. Ali to je priroda televizije kao medija. Oni nisu htjeli govoriti umjesto njega, a on je šutio.

U onim godinama, međutim, on je koristio svaku priliku da govori, dok su se svi novopečeni republički lideri, nakon što su preuzeli svoje televizije, trudili da ga u tome onemoguće. Zašto, može se zaključiti već po njegovom prvom razgovoru s FRANJOM TUĐMANOM, u svibnju 1990. U nedjelju predvečer, između dva kruga prvih višestranačkih izbora, Tuđman ga je nazvao i tražio da se sastanu sljedećeg dana. Marković je, međutim, već rano ujutro letio za Beograd, pa su se dogovorili da se nađu odmah. ‘Ja sam u Vili Weiss, pa bi bilo najbolje da i vi tu dođete’, predložio je Tuđman. Još izbori nisu bili završeni, niti su se glasovi počeli brojati, a on se već uselio u reprezentativni objekt Sabora i Vlade. Marković je to odbio i preložio svoj kabinet u zgradi predsjedništva SRH u Visokoj ulici, koji je imao kao savezni premijer. Kad se onamo sam dovezao u svom privatnom Audiju 80, u dvorištu je već bio okoljpljeni BMW i četiri tjelohranitelja, a Tuđman je u njegovoj sobi razgledavao slike. ‘Kako ćemo se mi oslovljavati?’ pitao je odmah Tuđman. ‘Jednostavno’, odgovorio je Marković, ‘ja vas druže generale, a vi mene gospodine inženjeru.’

Tako je razgovor počeo šaljivo, a nastavio se vrlo ozbiljno. Tuđman je elaborirao da je u svakom prijelomnom trenutku povijesti, kad su Hrvati imali priliku da stvore svoju državu, to onemogućio neki Hrvat. Godine 1918. to je bio TRUMBIĆ, a 1945. TITO. ‘Nadam se da to sada nećete biti vi’, rekao je Tuđman. Marković je zahvalio što ga uspoređuje s tim velikanima i počeo govoriti o svom programu demokratizacije i modernizacije Jugoslavije. U razgovoru koji je trajao više od dva sata pokazalo se da su im pogledi na budućnost sasvim različiti. Na kraju, nakon što ga je Tuđman još jednom pitao može li računati na njegovu suradnju, Marković je odgovorio da može, ukoliko svoju politiku bude temeljio na pet ključnih principa. To su 1. da podrži modernizaciju i reforme, 2. da ne bude nikakvog revanšizma, 3. da se o položaju Srba u Hrvatskoj razgovara s njima a ne s Beogradom, 4. da se poštuje državni integritet Bosne i Hercegovine i 5. da se ne provodi nikakva militarizacija. Tuđman se, naravno, o tome nije izjašnjavao.

Odbijao je sve pozive da iznese svoju priču – Ante Marković (Foto: FA Bobo/PIXSELL)

Sljedeće godine Marković je krenuo u obilazak Jugoslavije s namjerom da govori u parlamentima svih republika i tako proširi krug ljudi s kojima kontaktira, dobije nove tribine i pokuša spasiti što se spasiti može. Prvo je bio u Sloveniji, ali MILAN KUČAN već je imao dogovor sa SLOBODANOM MILOŠEVIĆEM u kojem su jedan drugome priznali pravo da sami i po svojoj volji rješavaju svoja komplicirana nacionalna pitanja. Što je to značilo, vidjelo se uskoro po ratovima, prvo u Sloveniji, pa u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Pritom su Slovenci za svoje ciljeve prvi u Jugoslaviji upotrijebili vojsku, svoju teritorijalnu obranu, koja je preuzela granične prelaze, otjerala jugoslavenske graničare, skinula jugoslavenske i digla slovenske zastave. Slijedila je šeprtljava (namjerno?) intervencija JNA, u kojoj su ipak padale glave na obje strane. Uzaludno je bilo Markovićevo upozorenje kako ‘nitko nema pravo da upotrijebi svoju moć tako da izazove posljedice koje će dugo, dugo pogađati milijune naših ljudi i negativno utjecati na sudbinu možda i nekoliko generacija’. I da je za promjene potrebno mnogo demokratskih razgovora, jer u suprotnom riskiramo nasilje.

U međuvremenu, Marković je još stigao 24. lipnja 1991. govoriti u Saboru, gdje je, uz ostalo, rekao: ‘Ono po čemu se razlikujem od mnogih mojih kritičara jeste da ljubav prema mom narodu za mene ne znači mržnju i netrpeljivost prema drugim narodima.’ Zatim je negativno ocijenio godinu dana vlasti HDZ-a, posebno privatizaciju, uništavanje poduzeća i političku centralizaciju i upozorio da s hrvatskim Srbima treba razgovarati neposredno, a ne s Beogradom. Zatim je rekao da položaj Bosne i Hercegovine kao suverenog subjekta u Jugoslaviji ne može ovisiti o nečijim dogovorima i da će odnos prema toj republici pokazati hoćemo li probleme u zemlji rješavati nasiljem, da se u Europu ne ide militarizacijom, da se Hrvatska zasniva na antifašističkoj borbi, a ne fašističkoj navodno Nezavisnoj Državi Hrvatskoj itd. Sve to bilo je izravno suprotstavljeno vladajućoj politici u Hrvatskoj, ali i drugim republikama. Princip je bio isti, a sve ostalo nijanse, kako bi rekao BALAŠEVIĆ. Saborski zastupnici tada su se natjecali u polemiziranju s njim.

Sljedeći nastup trebao je imati u Skupštini Srbije, dakle u samom srcu Miloševićevog velikosrpstva i žarištu iz kojeg se nacionalistički plamen proširio cijelom Jugoslavijom. Od toga, međutim, nije bilo ništa jer su Slovenci preuzeli granice, nakon čega je JNA neuspješno intervenirala, ali uspješno zabila posljednji čavao u lijes Jugoslavije. Nitko više nije htio čuti Antu Markovića, čak ni u BiH, koju je tek čekala njena strašna sudbina. I ondje su hodže u džamijama govorili da se smije glasati za sve, samo ne za bivše komuniste i – Antu Markovića.

Preostaje pitanje zašto je on sve do svoje smrti, skoro punih 20 godina, odbijao sve molbe za intervjue i sve pozive da iznese svoju priču, od koje su ovdje spomenuta samo dva slučaja. Prvi je odgovor da mu se sve to na koncu previše zgadilo. Ali ima još nešto. Gospodin Zimmermann je bio u pravu. On zaista nije spadao u to društvo. Nažalost, ne bi spadao ni u današnje. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

UGOVOR S ĐAVLOM

Slučaj doktora Dragomira

PIŠE Boris Dežulović

Treba li se, može li se, smije li se manjinski tjednik baviti temama etničke – a onda, jasno, i političke – većine? Kako možemo i smijemo znati da to nisu teme koje se vrlo tiču i hrvatskih Srba? Evo malog laboratorijskog eksperimenta u kontroliranim uvjetima...

OČEMU bi trebale pisati i govoriti Novosti, tjednik Srpskog narodnog vijeća, kolokvijalno dakle tjednik hrvatskih Srba? Jedna je to od javnih tema u kojoj su stavove uspješno usuglasili i zadrigli hrvatski nacionalisti i hrvatski polulijevi poluliberali. Treba li se, može li se, smije li se manjinski tjednik baviti temama etničke – a onda, jasno, i političke – većine? Kako možemo i smijemo znati da to nisu teme koje se vrlo tiču i hrvatskih Srba? Evo malog laboratorijskog eksperimenta u kontroliranim uvjetima. Za eksperiment je vrlo važno da znate kako je priča koja slijedi u potpunosti istinita, i da nijedan njen detalj nije izmišljen.

Mjesto radnje je jedna mala općina blizu hrvatsko-bosanske granice, nedaleko od Županje, a junak priče tamošnji je ugledni liječnik, kardiolog i ravnatelj općinskog Doma zdravlja.

Doktor DRAGO, pretpostavimo da se tako zove – pravo mu je ime zapravo DRAGOMIR, ali nazovimo ga Drago – vlasnik je tipične tranzicijske biografije. U vrijeme Jugoslavije istaknuti komunist i partijski sekretar – koji je zahvaljujući Partiji uspješno iz biografije izbrisao onih šest mjeseci zatvora zbog ubojstva koje je još kao student počinio obijesnom vožnjom u pijanom stanju – Drago je početkom devedesetih, u dane ponosa i slave, iznenada u sebi otkrio velikog domoljuba, dobio ratni raspored kao ravnatelj Doma zdravlja, okrenuo veliki novac s novčanim prilozima iz dijaspore – u jednom mafijaškom obračunu ostao bez oka i to, jasno, prikazao kao ranjavanje na ratištu – pa nakon rata u mjesnom hotelu otvorio noćni klub, za koji su svi u općini znali da je zapravo javna kuća.

I na koncu, jasno, na listi vladajuće stranke ušao u parlament.

Doktor Drago postao je tako, da skratim, seoska politička zvijezda i najuglednija osoba cijele svoje male općine: imao je sređenu i uzornu obitelj, suprugu i djecu, kao veliki vjernik nedjeljom nije propuštao mise, posve predan Bogu i domovini, cijenjen i poštovan u stranci i izvan nje. I tko zna kako bi se njegova karijera dalje razvila da jednog dana za šankom u lokalnom kafiću nije vidio tu konobaricu.

Nazovimo je SANJA. Sanja je imala dvadeset pet i zajedno s obitelji u gradić je došla nakon rata, kao izbjeglica. Vrlo brzo je shvatila da je krupni čovjek kojemu su se svi klanjali i sklanjali vrlo važna osoba, a on je obigravao oko nje i besramno je zavodio, sve dok ona konačno – malo uplašena, malo impresionirana – nije podlegla čarima njegove moći.

Naravno da je onda, kao u lošem provincijskom političkom trileru, Sanja ostala trudna. Doktor Drago je dobio slom živaca: imao je društveni ugled, obitelj i obećavajuću političku karijeru, i najmanje mu je trebala trudna ljubavnica. Počeo ju je nagovarati da pobaci, ali ona nije htjela ni čuti. A vrijeme je curilo: Sanja je bila u osmom mjesecu trudnoće kad je naš uglednik shvatio da nešto mora poduzeti.

Jedne večeri u rujnu 1997. Drago je s policijskom motorolom koju mu je nabavio rođak, vozač Doma zdravlja, banuo u kuću Sanjinih roditelja, te zajedno s trojicom prijatelja odjevenih u policijske uniforme priveo djevojku, s objašnjenjem da je riječ o nekakvoj rutinskoj istrazi. Nesretnicu su onda dovezli u Dom zdravlja, gdje ju je doktor Drago nasilno uspavao i te noći – sad zadržite dah – za jednog kardiologa i za ženu u osmom mjesecu trudnoće izveo prilično, hm, uspješan abortus. Nakon noći užasa polumrtvu su Sanju odvezli izvan gradića i krvavu izbacili na jednu livadu: srećom, u blizini je bila vojarna, pa su je tamo u zoru, na rubu života i smrti, pronašli i spasili vojnici.

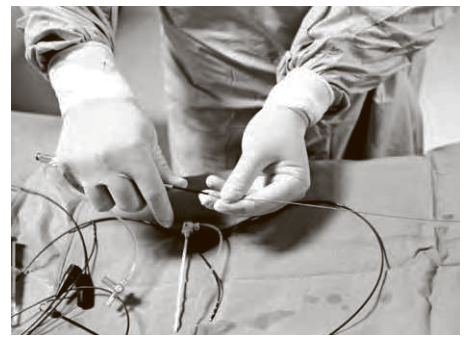

Junak ove priče ugledni je liječnik (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

Znam, priča je strašna, ali čekajte, najgore tek dolazi. Iako je zahvaljujući svojim političkim i društvenim vezama doktor Drago pokušao zataškati cijelu stvar, na kraju je propjevao njegov rođak, vozač Doma zdravlja: policijska motorola koju mu je nabavio bit će na sudu jedan od ključnih dokaza. Rođak je uskoro, naravno, pod nerazjašnjenim okolnostima pronađen mrtav u garaži, ali bilo je kasno: za njim su propjevala i trojica pomagača, priznavši da im je za sudioništvo u zločinu Drago isplatio po petsto ondašnjih njemačkih maraka. Najzad, nakon nekoliko dugih i mučnih godina ugledni je doktor i uvaženi gospodin zastupnik osuđen na cijele četiri i pol godine zatvora.

Priča je strašna, ali najgore, rekoh, tek dolazi: iako je odrobijao zbog prisilnog pobačaja, liječnička komora doktoru Dragi nikad nije oduzela licencu. Nakon odsluženja kazne ne samo da se tako vratio na mjesto zločina, u mjesni Dom zdravlja, dodijelivši sebi i stan, pa uskoro na općinskom zemljištu bespravno sagradivši i vlastitu privatnu kardiološku kliniku, nego se – zar ste uopće sumnjali? – vratio i u politiku.

Bilo je davno, i nitko više nije ni pamtio.

Mada osuđeni ubojica – mada je divljajući provincijskim cestama svojim bogatim njemačkim voznim parkom u međuvremenu izazvao tri teške saobraćajne nesreće, ubivši jednog čovjeka i ostavivši drugog doživotnim invalidom – ugledni se doktor Drago na koncu u svojoj maloj općini kraj Županje na parlamentarnim izborima 2015. godine zatekao kao nositelj liste, gledajući svoje građane s plakata u društvu samog predsjednika Vlade, sa sloganom 'Kad je najteže, s narodom svojim!'.

Priča je, rekoh, strašna, a najgore još nije ni došlo: eno na njenom kraju doktora Drage i dandanas na vlasti u svojoj maloj općini, eno uglednog kardiologa, cijenjenog poduzetnika i poštovanog gradskog vijećnika, eno ga s obitelji na misama i na Facebooku sa svojim Mercedesima i BMW-ima, na važnim društvenim događanjima i ratnim obljetnicama, u društvu svećenika, uvaženih kolega zastupnika i predsjednika Vlade.

Bilo je davno, i nitko više i ne pamti.

Pitate li se pak kako dosad niste čuli za ovu strašnu priču, reći ću vam i to: priču o doktoru Dragi i njegovoj fantastičnoj političko-poslovnoj karijeri niste dosad čuli iz jednostavnog razloga što nijedne hrvatske novine o tome nikad nisu pisale.

Osim, eto, zloglasnih srpskih Novosti.

Ukoliko ste pažljivo pratili upute, zaprimivši napomenu kako je priča istinita, vi ste sad u šoku i nevjerici, ali – ovo je sad vrlo zanimljivo – ne zbog toga što ste za nju čuli iz srpskih Novosti, već zbog toga što za nju niste čuli ranije. Taj šok i nevjerica, eto, cilj su ovog eksperimenta: vi, naime, niste toliko šokirani otkrićem jednog davnog zločina nekog zastupnika vladajuće stranke – odavno nas je HDZ navikao na takve priče, i samo još jedan lokalni šerif krvavih ruku u PLENKOVIĆEVOM društvu nije vrijedan vašeg šoka i nevjerice – već činjenicom da za to dosad niste znali.

Treba li se, dakle, može li se, smije li se manjinski tjednik baviti takvim temama? Tiču li se zločin i karijera doktora Dragomira samo većine i, hm, većinskih novina – pojednostavljeno, tiču li se njegov zločin i karijera samo onih koji su ga birali – ili se tiču svih građana? Bi li ugledni ubojica u premijerovu društvu mogao i smio biti tema manjinskih novina samo ukoliko bi bio, štajaznam, Srbin?

Što, naime, ukoliko stvarno i jest? Što ukoliko je doktor Drago zapravo dr. DRAGOMIR KEROVIĆ, a njegova mala općina nedaleko od Županje, blizu hrvatsko-bosanske granice, zapravo s druge strane granične rampe? Što ako je osuđeni ubojica i direktor Doma zdravlja u Loparama – tako se, naime, zove to malo mjesto u Republici Srpskoj – na lokalnim izborima 2016. pobijedio kao nositelj liste Srpske napredne stranke, sa sloganom 'Kad je najteže, s narodom svojim!' i u društvu tadašnjeg predsjednika srpske Vlade ALEKSANDRA VUČIĆA?

U tom slučaju nije, naime, pravo pitanje kakve to uopće veze ima već i s hrvatskim Srbima, a kamoli s vama. Pravo je pitanje: zašto ni u jednom trenutku niste pomislili kako je posve nemoguće i nezamislivo da bi se tako nešto dogodilo ili još uvijek događa u Republici Hrvatskoj? Pravo je pitanje: kako vam i zašto nije izgledalo nemoguće takvog doktora Dragomira zamisliti u društvu, sad napamet govorim, Andreja Plenkovića?

U odgovoru na to pitanje – i to bi, otprilike, kako sam ga zamislio, bio cilj ovog malog eksperimenta – leži i odgovor na pitanje s početka teksta. Koje su to dakle srpske teme koje nisu i hrvatske? Pardon, ispričavam se: koje su to hrvatske teme koje nisu i srpske?

Kako možete znati da to nisu teme koje se vrlo tiču i vas? ■

INTRIGATOR

Dirljivo priznanje

Danko Končar otvorio je srce i priznao što su glavni uzroci posrnuća nekoć uzornog industrijskog pogona Brodotrogira

BRODOTROGIROVI radnici konačno su protekli tjedan dobili mjesecima zakašnjele plaće, ali samo oko trećinu ukupnog iznosa duga. Prije negoli se iščekivanje ostatka novca pretvori u novu mučnu dramu, podvucimo crtu ispod situacije u tome četvrtom najvećem hrvatskom brodogradilištu. Njegov vlasnik DANKO KONČAR, još od preuzimanja škvera od države 2013. godine, posvetio se poslovno mnogočemu, ali najmanje gradnji brodova. Javno je iskazivao svoj povišeni interes za remont jahti, hotelijerstvo i prometovanje nekretninama, dok su veći brodovi gotovo prestali kliziti s trogirskih navoza.

Glavne aktivnosti u Brodotrogiru za to su vrijeme bila stalna osnivanja jednih sestrinskih tvrtki i gašenja drugih, te kompulzivno prebacivanje radnika između njih. Usput im je smanjivano brojno stanje, nerijetko uz uskratu otpremnine. Iznajmljivani su i drugim tvrtkama, osim što su ih na crno koristili pojedini šefovi za svoje privatne biznise. Značajniji obim rada bilježen je tek u ogranku škvera namijenjenom turizmu, vezano uz jahte, pa su jedino tamo redovno stizale plaće. No sad, radi izlaska iz financijske krize, gazda najavljuje prodaju Brodotrogirove marine i servisnog centra, najvitalnijeg dijela škverskog kompleksa, dodajući da će on već sagraditi ondje jednu novu marinu.

I ne samo to: Končar je na Hrvatskoj televiziji u ponedjeljak otvorio srce i priznao što su glavni uzroci posrnuća ovoga nekoć uzornog industrijskog pogona. 'Nisam dovoljno pažnje posvećivao ovdje', rekao je, 'i nisam se udubljivao i rješavao. Sad sam se primio posla, sad ćemo riješiti.' A mi se u međuvremenu – godinama, dakle – polomismo da javnosti objasnimo kako Danko Končar ne posvećuje dovoljno pažnje Brodotrogiru, i da bi se trebao ozbiljno latiti posla. Čak nas je sudski tužio zbog takvih i sličnih konstatacija, popraćenih konkretnim pokazateljima, ali je i to izgubio.

'Nijedan brod dosad ovdje', kazao je na temu pozamašnijih minusa, 'osim tu i tamo nekih sitnica, nije napravljen bez gubitaka, i to ozbiljnih.' Pa barem ukratko spomenimo još i širu odgovornost za takav debakl, onu vladinu. Počevši, dakako, od kabineta ZORANA MILANOVIĆA koji je škver prodao Končaru, i nadgledao proces tzv. restrukturiranja – plaćen stotinama milijuna javnih kuna – kroz prve dvije i pol godine, do ANDREJA PLENKOVIĆA koji je istog tajkuna nastavio podržavati državnim kreditnim jamstvima. Pri čemu nijedan od njih nije konstatirao da Končar ne ispunjava uvjete privatizacije, i da mu Brodotrogir stoga mora biti – oduzet.

■ Igor Lasić

Gazda kaže da se 'primio posla' – Brodotrogir (Foto: Ivo Čagalj/PIXSELL)

BORDOLINE

–Šta, gledaju 'Mućke'?
–Da, ali naše domaće!...

Ni sezone, ni sezonaca

DRUGU godinu zaredom turističku sezonu u Hrvatskoj diktirat će pandemija koronavirusa, pa je teško predvidjeti njezin ovogodišnji domet. KRISTJAN STANIČIĆ, direktor Hrvatske turističke zajednice, ovih je dana kazao da je teško reći je li situacija u odnosu na prošlu godinu teža ili lakša. Naoko, ali i u stvarnosti, ona je svakako teža. EDUARD ANDRIĆ, predsjednik Sindikata turizma i usluga Hrvatske, za Novosti argumentira stanje.

— Prije dvije godine vapilo se za radnicima, tražili su se strani radnici, a posljednje dvije nema nikakve potražnje, već se radnici sami nude – kaže Andrić.

Dodaje da je svima jasno kako ćemo imati lošiju sezonu od lanjske, posebno zato što goste ne treba očekivati prije lipnja, a i onda je sve dalje upitno s obzirom na treći val koronavirusa koji zasad ne pokazuje namjeru posustajanja. Sezonci su kategorija koja će prilično stradati, pa se i po tome može vidjeti potencijal uspješnosti ili podbačaja sezone.

— U odnosu na predpandemijsku 2019. u kojoj je radilo više od 40 tisuća sezonaca, lani je ta brojka bila mnogo manja. Ove bi mogla biti još manja: ne vjerujem da će biti pozvano više od 5 ili 7, možda najviše 10 tisuća sezonaca, dakle onih koji rade u kafićima i restoranima, premda najveći broj sezonaca gravitira hotelima, među kojima su konobari, kuhari, spremačice i ostali hotelski radnici. Za usporedbu brojki, samo istarska Valamar Rivijera poziva u normalnim uvjetima preko pet tisuća sezonskih radnika na rad – ističe Andrić.

Osim toga, zbog potencijalno loše sezone sindikalist se zalaže za državne potpore za očuvanje radnih mjesta do iduće sezone. Hotelijeri su dovedeni u poziciju da njihovi radnici životare na državnom minimalcu od 4.000 kuna. Andrić napominje da je među nekima od njih zavladala depresija jer treba otplaćivati kredite, školovati djecu itd. Sindikat je također prema resornom ministarstvu pokrenuo pitanje prioritetnog cijepljenja turističkih radnika, jer ako hotelijer potvrdi da su njegovi radnici cijepljeni, i gosti će se osjećati sigurnije. Dok ne počne istinski masovno cijepljenje, Andrić kaže da bi dobro bilo da se radnicima barem omogući besplatno testiranje na Covid–19.

■ Dragan Grozdanić

Mirjana Krizmanić, psihologinja
Foto: Robert Anić/PIXSELL

Zadivljuju me neznalice

Kako komentirate jezik predsjednika Zorana Milanovića?
S obzirom na to da nijednog političara osobno ne poznajem, pa tako ne znam raspolažu li bogatijim jezikom od onoga koji javno koriste, mogu samo pretpostaviti: a) da se većina služi onime čime i raspolaže i/ili b) da se, obraćajući se većini, koriste jezikom za koji smatraju da ga većina ljudi najbolje razumije. Nisam sigurna ni da su svi (naši) političari uopće upoznati sa značenjem pojma 'govor mržnje', niti da ih to uopće zanima.

Analizirali ste problem političkog laganja u svojoj novoj knjizi 'Laži naše svakidašnje'?
Odgovor koji se sigurno može primijeniti na većinu političara bio bi da svaki političar laže zbog postizanja svojih osobnih ciljeva, koji se uglavnom baš i ne razlikuju. Među tim osobnim ciljevima, koji se često odnose samo na materijalna dobra i slavu, kod nekih svakako postoji i interes da učine nešto korisno i za svoju domovinu ili barem stranku kojoj pripadaju. Ipak, uglavnom svi političari žele kroz politiku postati slavni, važni i moćni, a onda usput, ako je moguće, postići nešto korisno za svoju stranku, zemlju i narod kojem pripadaju.

Kako ocjenjujete ukupno stanje javne komunikacije političara u Hrvatskoj?
Razina i/ili način komuniciranja političara, kako međusobno tako i s općom populacijom kojoj se obraćaju, u skladu je s njihovom razinom obrazovanja i poštovanja koje osjećaju prema svojoj publici. Kako nas sve smatraju ovcama, obraćaju nam se u skladu s tom percepcijom.

Je li baš društvo samo krivo za to što političari lažu?
Mi smo svi, kao publika kojoj se političari obraćaju i koju koriste za ostvarivanje svojih ciljeva, u određenoj mjeri krivi za to kakve političare imamo, ali – koristit ću banalan primjer – koga može odabrati djevojka za supruga ako joj se nude samo ružnjikavi i neobrazovani prosci?

Kako komentirate to da se HDZ-ov kandidat za gradonačelnika Zagreba pohvalio time da ne zna ćirilicu?
Mene uvijek ponovno zadivljuju ljudi koji se hvale svojim neznanjem, pa tako i gospodin DAVOR FILIPOVIĆ, koji očito nije upoznat s činjenicom da su i brojna hrvatska književna djela napisana ćiriličnim pismom, kao i to da nas svako dodatno znanje koje smo stekli obogaćuje.

■ Mirna Jasić Gašić

Ne zarezuju ih ni pet posto

Vlada je odbila prijedlog da se PDV na tampone i uloške smanji pa se oni i dalje oporezuju jednakom stopom kao i npr. parfemi i dizajnerska odjeća

VLADA je odbila prijedlog da se PDV na tampone i uloške smanji sa sadašnjih 25 na pet posto. Inače, Hrvatska je među svjetskim rekorderima po visini poreza na proizvode za žensku higijenu, koji su kod nas oporezovani kao luksuzni proizvod, a ne kao standard 21. stoljeća.

Međutim, da su tamponi i ulošci zaista postali luksuz ženama u Hrvatskoj govori istraživanje o menstrualnom siromaštvu koje je provela riječka Udruga za ljudska prava i građansku participaciju PaRiter. Po njihovom istraživanju, čak deset posto ispitanih žena nije si uvijek u mogućnosti priuštiti menstrualne potrepštine, kao ni lijekove za ublažavanje bolova tokom menstruacije. Zaključak je istraživanja da dio građanki ne može izvršavati svoje radne i školske ili fakultetske obaveze jer ne mogu kupiti ove higijenske potrepštine.

MARINELLA MATEJČIĆ, koordinatorica programa za ženska prava i reproduktivnu pravdu udruge PaRiter, ističe da više od trećine ispitanih žena sebi može priuštiti samo manje kvalitetne menstrualne potrepštine.

— Ovaj porez je doslovno seksistički jer neravnomjerno zahvaća dio populacije koja ga mora plaćati zbog biološke datosti. Također potiče rodnu neravnopravnost unutar poreznog sustava. Godišnje se za menstrualne potrepštine za jednu osobu izdvoji oko 600 kuna, od čega PDV ukupno trenutačno čini 25 posto iliti 120 kuna. Snižavanje stope PDV-a na 5 posto svakako bi doprinijelo rodnoj ravnopravnosti i poboljšanju kvalitete života na radnim mjestima i u obrazovanim institucijama – kaže Matejčić.

Oporezovani poput parfema – ulošci i tamponi (Foto: Sunsplash)

Dodaje da je pitanje dostupnosti menstrualnih potrepština od izuzetne važnosti za postizanje rodne ravnopravnosti.

— Razočaravajuće je odugovlačenje Vlade kad se govori o rješavanju problema visoke stope poreza na nužna dobra. Apsurdno je da se ulošci oporezuju jednakom stopom poreza kao npr. parfemi i dizajnerska odjeća, dok na silikonske implantate plaćamo samo 5 posto PDV-a. Vlada kontinuirano nalazi nove načine kako da ukaže na to koliko joj točno ženska prava nisu pri vrhu prioriteta – ističe Marinella Matejčić.

Da je visokih 25 posto poreza na uloške i tampone za mnoge žene u Hrvatskoj nedostižno smatra i ANA KNEŽEVIĆ, predsjednica Hrvatske udruge za zaštitu potrošača.

— Nerazumljivo je kako naša Vlada nema sluha za kategorije ljudi koje ne mogu podmiriti svoje elementarne potrebe. Na sramotu nam je da učenice koje su iz obitelji sa skromnijim prihodima ili iz socijalno ugroženih obitelji nemaju uloške i moraju štedjeti na svojoj elementarnoj higijeni. Kako da u obiteljima koje preživljavaju od 3.000 kuna mjesečno majka i kći kupe uloške koji nisu luksuzna roba i nečiji hir, nego osnovna higijena žene suvremenog doba? Jako dobro znamo da mnoge žene zbog svojih niskih plaća, kako bi osigurale egzistenciju svojoj djeci, razmišljaju o utrošku svake kune pa najviše štede na sebi. Znamo da im je mjesečna higijena jedna od prvih stavki uštede, što je poraz društva – kaže Knežević.

Napominje da su neke zapadne zemlje smanjile porez na uloške, a neke, kao na primjer Danska, čak ih besplatno dijele.

— Koliko samo ima nenaplaćenih kazni i poreza od bogataša? Kada bi se sve to naplatilo, bilo bi za sve. Država ignorira egzistencijalne potrebe običnih ljudi, koje toj istoj državi plaćamo kao da nam je to luksuzno razmetanje. Očito bi država propala kada bi smanjila porez na uloške, ali zato kupujemo luksuzne limuzine. Ne samo da smo dotakli svako društveno dno, nego smo ga odavno i probušili – poručuje Knežević.

■ Paulina Arbutina

Stoka na groblju

NESVAKIDAŠNJA slika dolazi iz srca Like. U selu Rudopolju netko je došao na ideju da je idealno mjesto za ispašu stoke staro pravoslavno groblje, koje je izvan upotrebe. Bez obzira na prostranstvo i napuštene pašnjake u okolini, nepoznati vlasnik krava je pedesetak grobova ogradio žicom električnog pastira. Informaciju je slikom i tonom javnosti plasirao lički kroničar TV Loki, odnosno ROBERT LABROVIĆ iz Otočca, koji na svojem YouTube kanalu neumorno hvata zanimljivosti iz svakog kutka Like. Svega ima pa i to da na groblju pasu krave, konstatira Loki.

Iako je silina vegetacije izmijenila izgled nekadašnjeg počivališta u Rudopolju, a zub vremena oštetio nadgrobne spomenike, i dalje se jasno naziru obilježja pokojnicima. Na groblju još uvijek postoji nekoliko velikih nadgrobnih spomenika s imenima umrlih, godinama rođenja, smrti i posvetama obitelji. Takva dva preostala epitafa ispisana su na ćirilici. 'Plemenitoj majci i supruzi koja je poginula marta 1944. s djecom, duboko ožalošćeni suprug, sin i ćerka', piše na jednom postamentu. Neki grobovi su omeđeni željeznom ogradom, ali uočljivo je da davno preminule pretke više nitko ne obilazi. Ukoliko bi to netko 2021. i namjeravao učiniti, naišao bi na prepreku u vidu električne ograde.

Za komentar o zatečenom stanju na starom groblju u Rudopolju pozvali smo načelnika Općine Vrhovine MILORADA DELIĆA. Potvrdio je da je u blizini pašnjak jednog vlasnika koji ima 150 krava. On je bio slobodan da preventivno ogradi i groblje, kako krave ne bi izlazile na cestu i pravile štetu, kaže načelnik. Po tvrdnji načelnika, na tom groblju nije bilo ukopa već 70 godina.

Iako je ovakva uzurpacija posljednjeg počivališta problematična na više razina, izgleda da o vječnom miru davno preminulih mještana Rudopolja nitko ne mari. Ako ništa drugo, vlasnik krava bi za postavljanje ograde morao biti upisan u katastar kao posjednik groblja ili barem imati koncesiju na ograđeno zemljište. Rudopolje danas broji tridesetak domaćinstava sa 66 stanovnika, dok je 1991. ovdje živjelo 249 ljudi. U središtu sela postoji novo groblje s osnovnom komunalnom infrastrukturom. O starom se sada brinu domaće životinje.

■ Anja Kožul

LEKSIKON TRANZICIJE

Poslovni anđeli

POSLOVNI ANĐELI; naoko zavodljiv patetični termin kojim se nabacuje glazura na režim političke ekonomije kapitalizma. Susrećemo ga sparenog s naizgled benignim, štoviše prividno afirmativnim kategorijama poput poslovne edukacije i kulture, a lijepo se sljubljuje i s poduzetničkim inkubatorima te *hubovima*.

U agitprop naracijama suvremenog kapitalizma poslovni anđeli pokušavaju se profilirati kao ponešto različiti od klasičnih poduzetnika-investitora. Za ove druge znamo, oni raspolažu viškom financijskih sredstava koji su spremni uložiti u projekte s perspektivom poslovnog rasta i tendencijom daljnje oplodnje profita, sve s ambicijom da takvim biznis aranžmanima ostvare određenu korist/zaradu za sebe, u vidu kamata na zajam, dionica ili participacije u vlasničkom udjelu. Poslovni anđeli pak figuriraju kao iskusni mentori i prekaljeni savjetnici. Oni ohrabruju na donošenje poslovnih odluka uz preuzimanje tržišnih rizika, potiču spremnost da se investira u još nedovoljno istražene, a potencijalno profitno potentne sfere, sugeriraju da se pravovremeno izoštri poduzetnički njuh i prepozna gdje leže kapaciteti utrživosti...

Ovaj čudnovati termin svježijeg je datuma u našoj tranzicijskoj zbilji, pojačano cirkulira tokom zadnje decenije i sve vezano uz njega u većem dijelu javnosti, srednjostrujaškim medijima i politici uživa naklonost i unisonu podršku, često uz neprikriveno oduševljenje. Globalno i izvorno se inače povezuje s inicijativom za spašavanje američkog Broadway teatra krajem 1970-ih. Teško je ne uočiti simptomatičnu teološku konotaciju impregniranu u ovaj poetični termin. U židovsko-kršćansko-islamskoj tradiciji anđeo je duhovno biće najbliže bogu kojem služi i u ulozi je čuvara, ali i vjesnika-poslanika božjih poruka ljudima. Povežemo li tu izvornu religijsku semantiku pojma anđeo s drugom riječju koncepta za koji se ovdje zanimamo – poslovni, otvara se prostor za zanimljive konotativne interpretacije i zaključke.

Slijedom te putanje, a smjestivši ga u kontekst tzv. tranzicije, poslovni se anđeo ukazuje na društvenom horizontu kao božje stvorenje poslano kako bi ljudima posredovalo istinu povijesnog trenutka, narativ o tranziciji koja može i treba biti bolja ako je optočimo neospornim vrijednostima suvremenog kapitalizma, a to su poslovna inovativnost, biznis inicijativa, projektna maštovitost i menadžerska kreativnost, težnja ka tržišnoj kompetitivnosti itd.

Poslovni anđeli su i doslovno u ulozi svojevrsnih poveznica-premosnica. Ujedinjujući u sebi čiste odlike ideologije neoliberalnog kapitalizma i religijsko-svjetonazorskog konzervativizma, takvi 'anđeli' na dobar način oslikavaju i simboliziraju neke važne društveno-ekonomske trendove naše tranzicije.

■ Hajrudin Hromadžić

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

Puna tri desetljeća vladajuća je stranka omiljeno utočište brojnim sportašima

PIŠE **Dragan Grozdanić**

Brže, više, zna se

Perica Bukić i Dubravko Šimenc agitiraju za HDZ-ovog kandidata za Zagreb, Nika Fleiss ide u utrku za Samobor kao nestranačka kandidatkinja, ali uz potporu HDZ-a, dok je svojevremeno podržala Karamarkovu koaliciju... Novosti podsjećaju na sportaše i sportašice koji su od 1990-ih naovamo ušli u politiku u simbiozi s HDZ-om ili za njega agitirali

Premijer Ivo Sanader okružen sportašima, 11. Opći sabor HDZ-a 2007. (Foto: Nikola Šolić/HaloPix/PIXSELL)

U studenome 2015. godine HDZ pod vodstvom TOMISLAVA KARAMARKA objavio je, između ostalog, imena više desetaka vrhunskih sportaša koji su netom prije parlamentarnih izbora javno podržali Domoljubnu koaliciju, koja je uz HDZ okupljala još sedam uglavnom minornih konzervativnih i radikalno desnih stranaka. Među sportskim zvijezdama, poput košarkaša GORDANA GIRIČEKA i DINA RAĐE, košarkašica DANIRE BILIĆ i ANTONIJE MIŠURE, bivših nogometnih izbornika ANTE ČAČIĆA i MIROSLAVA ĆIRE BLAŽEVIĆA, rukometaša BOŽIDARA JOVIĆA i SLAVKA GOLUŽE te vaterpolista DUBRAVKA Šimenca i PERICE BUKIĆA, Karamarkovu je koaliciju podržala i bivša skijašica NIKA FLEISS, koja je svoju profesionalnu karijeru okončala još 2010. godine. Danas, nepunih šest godina nakon podrške Karamarku i uoči nastupajućih lokalnih izbora u svibnju, Fleiss je istaknula svoju kandidaturu za gradonačelnicu Samobora. Premda je najavila da se natječe kao nestranačka kandidatkinja, pohvalila se da njezinu kandidaturu podržava upravo – HDZ.

Brojni su slučajevi manje ili više uspješnih sportaša koji su, vođeni različitim motivima, od 1990-ih naovamo ušli u politiku u simbiozi s HDZ-om kao strankom koja je unatrag tri desetljeća glavninu vremena na vlasti. Dok je dio sportaša samo javno agitirao za tu stranku, drugi su se u njoj profesionalno angažirali, nalazeći motive u tzv. domoljubljju. No dublji razlozi često proizlaze iz koristoljublja pa se tako na tom putu, poput morske bolesti, lako otkrije i bazična ljudska potkapacitiranost.

Dobar je primjer boksač DAMIR ŠKARO, osvajač brončane medalje u poluteškoj kategoriji 1988. godine u dresu jugoslavenske reprezentacije na Olimpijskim igrama u Seoulu. Nakon što se početkom 1990-ih priključio HDZ-u, koji ga je uoči prvih izbora postavio za šefa sportskog sektora u svom izbornom stožeru, Škaro je postao i predsjednik Hrvatskog boksačkog saveza, ali i visokopozicionirani član Hrvatskog olimpijskog odbora. Potom je postao prvi sportaš koji je nakon izbora održanih u studenome 1995. sjeo u saborsku klupu kao HDZ-ov zastupnik. Njegova je sportska karijera na kraju ostala debelo u sjeni političke: TUĐMANOV sportski ljubimac, kako su Novosti već pisale, istaknuo se huškanjem javnosti na pojedine sportaše zbog njihovog etničkog porijekla, koristeći društvene pozicije da im otežа rad u Hrvatskoj. Naposljetku je dogurao do predsjednika Autokluba Siget, gdje je prije dvije godine uhićen pod optužbom za silovanje podređene radnice, za što je u tijeku suđenje.

U domoljubnoj zanesenošću sportašima 1990-ih mediji su pisali i kako se tenisačica

NOVOSTI HOBOĆIN

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

Ponovno rođen

Napišite da sam se ponovno rodio. Treba mi malo vremena da se priviknem na ovo svjetlo, kaže Banijac Milan Obradović koji je 18 godina životario bez struje. Sada su mu na krov montirani solarni paneli

Od tri tisuće stanovnika Općine Topusko, koliko ih živi u šesnaest naselja razbacanih oko granice Korduna i Banije, samo MILAN OBRADOVIĆ iz Katinovca sve donedavno nije imao struje. Primanja su mu toliko mala da je mislio kako bi ga mjesečni izdatak za potrošenu energiju gurnuo u dodatnu bijedu – još veću od one u kojoj ionako jedva preživljava.

Otkako se prije 18 godina vratio iz izbjeglištva u njegovoj kući nije zasvijetlila žarulja, unatoč bezbrojnim obilaženjima različitih ureda i činovnika. No nakon gotovo dva desetljeća drugovanja sa svijećama i petrolejkama, poslije konstantnog čađenja zidova njegove kuće, i kod njega je napokon zasvijetlilo. Stoga ne čudi njegova sreća što više neće morati škiljiti pri svakom polumraku i to, pošto je već bio izgubio svaku nadu.

— Napišite da sam se ponovno rodio. Sada neka bude što biti mora, ja ću umrijeti sretan. Treba mi samo malo vremena da se priviknem na ovo svjetlo. Jučer predvečer sam po navici upalio svijeću, zaboravivši potpuno da je zasvagda gotovo sa smrdljivim voskom i parafinom. Možda će to nekome biti smiješno, no nekoliko puta na dan, čak i za sunčana vremena, palim i gasim utikač da provjerim ima li struje i je li se što, ne daj Bože, pokvarilo – tumači nam Milan Obradović. Još uvijek je u nevjerici da su mu na krov kuće postavljeni solarni paneli snage pet kilovata, što je za skromne potrebe samačkog domaćinstva posve dovoljno.

Budući da je Obradovićeva kuća na osami, daleko od najbližeg naselja i elektrovodova, opskrba strujom klasičnim načinom zahtijevala bi previsoku investiciju, uz obimne i kompleksne radove. Tako je u njegovu slučaju valjalo pribjeći manje skupom rješenju – panelima. Na dan kad je kod Milana zasvijetlila žuđena žarulja, predstavnici Vlade obilazili su novopostavljena kontejnerska naselja u Petrinji i Glini. Potpredsjednik Vlade BORIS MILOŠEVIĆ odlučio je s tim vremešnim i već teško pokretnim čovjekom podijeliti radost.

— U sklopu pilot-projekta koji su pokrenuli Fond za zaštitu okoliša RH i SNV, uz pomoć svojih terenskih aktivista koji su locirali probleme, odabrano je šestero korisnika na čijem će se primjeru najbolje pratiti u kojem bi se smjeru ovaj zahvat mogao razvijati. Pritom Fond osigurava sredstva, servis, akumulatore i sve ostalo, pa su korisnici posve oslobođeni bilo kakvih novčanih izdataka. Ovom su fazom obuhvaćena četiri domaćinstva u Bjelajcima kraj Pakraca, jedno kraj Vrginmosta i ovo ovdje, kod Milana Obradovića u Katinovcu. Pokaže li se pilot-projekt uspješnim, a osobno sam uvjeren da hoće, pokrenut ćemo mnogo širi, za puno više domaćinstava. No usporedo s time, nastavljamo sa sanacijom i obnovom elektrodistribucijske mreže svagdje gdje je ona prije postojala, a sada je još uvijek nema – pojasnio nam je pozadinu posjeta Milošević.

Boris Milošević, Milan Obradović i solarni paneli

Vraćamo se u skromni kućerak u dubokoj katinovačkoj šumi, u kojem je sav Milanov imetak: ponešto alata, dvije-tri kante i stari čađavi štednjak. Danas jedva pokretni, 80-postotni invalid teško oštećene kralješnice, na jedvite je jade uspio ostvariti osam stotina kuna mirovine i šest stotina kuna invalidnine. Od tolikog novca mu valja preživjeti u osami bez pitke vode u kući, bez telefonske veze, susjeda i prijatelja koji bi mu mogli priskočiti kad zagusti. Društvo mu prave tek veprovi i ostale divlje zvijeri.

— Iz izbjeglištva sam se vratio 2004. i u selu pronašao tek zgarište kuće koju je podigao moj djed, a u kojoj smo se rodili moj otac i ja. Država mi je u sklopu obnove vrlo brzo sagradila drvenu kućicu, u koju sam još brže uselio. Doduše, nije bilo u njoj ni struje ni vode, ali sve sam nekako mislio da će i to uskoro doći na red. Međutim, evo, morao sam čekati struju sve do sada, a vodu i dalje vučem iz bunara kraj jedne napuštene kuće. To što nisam imao struje, odnijelo mi je sigurno pola života: nisam mogao spremiti nikakve zalihe hrane za zimu, a ljeto da i ne spominjem. Sve što se ne pohrani na hladno odmah se pokvari; tokom zime, prozor ipak nekako glumi frižider. Osim toga, morao sam ići rano na spavanje i ustajati tek nakon svitanja. Sada se to promijenilo, no nekoliko ću svijeća ipak sačuvati, zlu ne trebalo – pripovijeda nam domaćin.

Do prve trgovine Obradoviću treba gotovo deset kilometara, a put do nje je punom trećinom toliko blatnjav da bi i sportaš mogao imati problema pregaziti ga, nekmoli čovjek u godinama s ozbiljnim zdravstvenim tegobama. Nažalost, i mogućnost da se vozilo Hitne pomoći probije do praga Milanove kuće je nikakva, odnosno ravna nuli. Kad bismo bili sarkastični, podsjetili bismo na to da je ionako nema čime nazvati – u okolici, jednostavno, nema signala ni za žične ni za bežične telekomunikacijske uređaje.

— Mogao sam i ja ostati u Srbiji, ali nešto me vuklo rodnom ognjištu na mojoj Baniji. Rastužio sam se, doduše, kada sam vidio zgarište djedovine, ali sam sada zadovoljan i u ovoj, na brzaka sklepanoj kućici. Svemu sam se prilagodio, čak i nedostatku vode i struje, samo na početku, kad mi još nisu isplaćivali invalidsku penziju, nikako nisam mogao rastegnuti tadašnjih šesto kuna mirovine na cijeli mjesec. Raspolagao sam s dvadeset kuna dnevno, pa ako bih kupio kruh, ostali bi mi tek za malo salame. A kad bi koja kuna nekim čudom preostala, našlo bi se za kakvu konzervicu ili malo mlijeka. Kad sam ostvario invalidninu, postalo je mrvicu lakše, a sada, sa ovim panelima, sve postaje druga priča: počinjem ponovno živjeti i osjećam se bogatim kao nikada do sada – zaključio je razgovor naš rijetko skromni sugovornik.

■ Vladimir Jurišić

Britansko-skandinavska eparhija prikupila 10.000 funti za Banijce

Iz Beograda stigla pomoć za sanaciju vjerskih objekata

‘Englezi’ kupili kontejnere

Dijaspora bi se vrlo rado još više angažirala u prikupljanju sredstava za Banijce, kaže paroh Goran Spaić iz Londona

PRIVREMENO stambeno zbrinjavanje stanovništva Banije, tri mjeseca nakon potresa, još uvijek nije završeno. Mnoge obitelji i dalje čekaju stambene kontejnere u svojim dvorištima. Srpsko narodno vijeće dosad je isporučilo 147 kontejnera, a najnovija donacija za mještane Banije dopremljena je iz Londona.

Britansko-skandinavska eparhija, sa sjedištem u londonskoj pravoslavnoj crkvi Sveti Sava, prikupila je 10.000 funti za nabavku tri stambena kontejnera. Paroh GORAN SPAIĆ stupio je u vezu sa Srpskim narodnim vijećem koje je obavilo logistički dio posla. Zahvaljujući ovoj donaciji, privremeni krov nad glavom dobila su tri kućanstva. Paroh Spaić je pratio tešku situaciju na Baniji od prvog dana. Stupio je u kontakt sa kolegom, donedavnim petrinjskim parohom SAŠOM UMIĆEVIĆEM, raspitujući se kako Srbi iz Londona mogu pomoći.

Zorka Mraković iz Vlahovića dobila je kontejner

— Doznali smo za dvije tvrtke u Bosni i Hercegovini koje izrađuju stambene kontejnere. Poslije smo sve dogovorili sa SNV-om i zaista smo jako zadovoljni sa tom saradnjom. Ponekad čovjek želi pomoći, ali ne zna kako, nailazi na mnoge probleme u komunikaciji, međutim to nije bio slučaj ovog puta. U Economicu u Srebrenici su proizvedeni kontejneri i sve je bilo gotovo za 12 dana. SNV je to u ekspresnom roku preuzeo, uvezao u Hrvatsku, sredio papirologiju i isporučio na tri adrese – rekao je za Novosti Goran Spaić koji je do 2013. bio u službi u Dubrovniku. Dodaje da je dobro upoznat s teškim uvjetima života ljudi u povratničkim krajevima poput Banije.

Prvi kontejner iz ove donacije uručen je ZORKI MRAKOVIĆ iz Vlahovića pokraj Gline koja živi sama. Zorka je od potresa noćila u pomoćnim objektima pored svoje kuće koja je označena žutom naljepnicom. Drugi kontejner isporučen je u još jedno samačko kućanstvo, MILANU PANTELIĆU iz Grabovca Banskog. Treći će biti uručen troćlanoj obitelji JOCE KORDIĆA u Donjim Kukuruzarima.

— Dijaspora bi se vrlo rado još više angažirala u prikupljanju sredstava za Banijce, međutim to je teško izvesti u vremenu pandemije i smanjenih kontakata, navodi paroh Spaić. Srpska zajednica u Londonu je dosta šarolika. Tamo žive ljudi iz svih krajeva bivše države, od Slovenije do Makedonije.

— Kad se dogodila poplava u Srbiji 2014. imali smo mogućost da okupimo ljude, da napravimo donatorske večeri, što sad ne možemo zbog pandemije, ali smo uputili molbu vjernicima da preko naše web stranice pošalju donaciju za nastradali narod na Baniji. Vidjet ćemo kako će se situacija razvijati i nadamo se da ćemo s jeseni moći prikupiti još neki prilog – najavio je paroh Spaić.

■ Anja Kožul

9.400 eura pomoći

Predstavnici humanitarne organizacije iz Beograda pomogli su trima eparhijama

ZORAN ĆIRIĆ i ZORAN MIOČINOVIĆ, predstavnici humanitarne organizacije ‘Svi za Kosmet’ iz Beograda, prošlog su vikenda, 25. i 26. marta, kako javlja internetski portal Gornjokarlovačke eparhije Srpske pravoslavne crkve, posjetili Baniju te tamošnje petrinjsku, glinsku i kostajničku parohiju, koje su stradale u velikom potresu krajem decembra 2020. godine. Tom prilikom uručili su Gornjokarlovačkoj eparhiji SPC-a i stradalim parohijama na Baniji novčanu pomoć prikupljenu u provedenoj humanitarnoj akciji u iznosu od 9.400 eura.

Goste je u Petrinji dočekao i primio paroh kostajničke i administrator petrinjske parohije protojerej-stavrofor SLAVIŠA SIMAKOVIĆ. On je goste pri obilasku Parohijskog doma u Petrinji, hrama Svetog Spiridona i hrama Svetog oca Nikolaja na petrinjskom groblju, upoznao sa razmjerima stradanja i razornim posljedicama potresa te sa sadašnjim stanjem hramova.

Urušeni Parohijski dom u Petrinji (Foto: eparhija-gornjokarlovacka.hr)

U Glini ih je dočekao tamošnji paroh jerej GORAN KALAMANDA, sa kojim su također razgovarali o stradanju stanovništva, parohijskog doma u Glini i hramova ove parohije. Potom su obišli nekoliko sela i porodica, gdje su se na licu mjesta uvjerili u razmjere razaranja. Drugog dana gosti su posjetili parohiju kostajničku i obišli manastir Komogovinu, hram Pokrova Presvete Bogorodice u Mečenčanima, hram Rođenja Presvete Bogorodice u Kukuruzarima i hram Svetog proroka Ilije u Jovcu. Na povratku za Beograd posjetili su manastir Svetog Jovana Krstitelja u Jasenovcu i poklonili se nevinim jasenovačkim žrtvama i mučenicima.

■ M. C.

INFO

Rasinja se cijepi

U ORGANIZACIJI Opštine Rasinja, u društvenom Domu u Rasinji, 600 građana primilo je prvu dozu vakcine protiv Covida 19. Zadovoljstvo organizacijom i odazivom na cijepljenje, nije krio ni opštinski načelnik DANIMIR KOLMAN. On se zahvalio svim savjesnim građanima, a ponajprije udrugama i javnim službama koje su doprinijele uspješnom cijepljenju. Osim poziva u javnim medijima, svi predsjednici udruga s područja općine,

Cijepljenje mještana Rasinje

na sastanku s općinskim načelnikom i zamjenicima načelnika, nekoliko dana prije najavljenog cijepljenja, zamoljeni su da članovima prenesu informacije o planiranom cijepljenju sa svim relevantnim podacima o postupku prijave za cijepljenje, mjestu i vremenu. Cijepljenje je obavljeno u suradnji sa Stožerom civilne zaštite Koprivničko-križevačke županije te Zavoda za javno zdravstvo Koprivničko-križevačke županije.

— Uz neprocjenjiv angažman ambulante za obiteljsku medicinu Općine Rasinja, naročito sestre SLAVICE SAMOBOREC, svi su naši mještani obavili prvo cijepljenje. U ime Općine Rasinja zahvaljujem se svim timovima medicinske službe, Zavodu za javno zdravstvo Koprivničko-križevačke županije, timu hitne medicinske pomoći, vatrogascima, Udruzi žena Rasinja i djelatnicima Jedinstvenog upravnog odjela koji su pridonijeli da općinu učinimo sigurnijom u ovo doba zdravstvene nesigurnosti – rekao je Kolman. Riječi zahvale za organizaciju cijepljenja izgovorili su i stanovnici Opštine Rasinja.

— Ovo je danas bila jedna humanitarna, a ujedno jako dobro osmišljena i organizirana akcija kojom je iskazana briga za zdravlje stanovništva naše Općine – istaknula je SLAVKA GAZIVODA iz Cvetkovca.

■ Z. Vitanović

SNV-ove radionice za poljoprivrednike

SOBZIROM na najavljen natječaj 5.2.1. iz Programa ruralnog razvoja, putem kojeg će poljoprivrednicima biti na raspolaganju 120 miliona kuna za obnovu, Centar za investicije i razvoj SNV-a u narednim mjesecima bit će na terenu u cilju podrške u javljanju na natječaj. Tako su 1. i 2. aprila u Glini, Topuskom, Petrinji i Sunji održane informativne radionice za poljoprivrednike na temu obnove poljoprivrednog potencijala nastradalog u potresu koje su držale MILA TATOVIĆ RAMLJAK i ANDREA VUKELIĆ iz CRI.

— Interes je značajno veći od predviđenog broja učesnika radionica, pa je moguće da na tu temu bude održana još jedna radionica – najavljuje MIRJANA OLUIĆ, koordinatorica akcije ‘Banija je naša kuća’ zadužena za Sunju.

■ N. J.

Мара Шупица, доначелница Плашког

Добро пролазимо на натјечајима

Како Плашки тренутачно живи?

Иза нас је тешко раздобље дуге изолираности ради короне: мањак непосредне комуникације утјече на психофизичко стање људи, поготову старијих. Томе се донекле доскочило кроз пројект Зажели!, који се овдје проводи од 2018. а у склопу којег је запослено 25 геронтодомаћица, махом теже запошљивих жена које бринући о 125 старијих и немоћних особа ипак и саме остварују некакав приход. То је значајно и за цијелу општину, јер се њихове плаће, као и плаће координатора и водитеља пројекта, троше овдје. Како финанцирање пројекта престаје у мају, пријавит ћемо се за нову фазу, која би требала потрајати годину дана: то је, понављам, важно не само за кориснике и геронтодомаћице него и за цијелу ову неразвијену средину, у којој дјелује тек неколико обрта и ОПГ-ова; осим Шумарије, већих тврtки уопће нема, простори некадашње творнице целулозе зјапе празни, а након предугог стечајног поступка над том фирмом Општина још потражује милијун куна за неплаћену комуналну накнаду. Малом подузетништву могли би пронаћи радне просторе у бившој касарни и згради некадашњих Савезних резерви у којој се складиштио хигијенски материјал за цијелу СФРЈ, али је цијена најма, чини се, ипак превисока, па није било пријава. Држава би, с обзиром на то да су те зграде у власништву Министарства господарства које је у њихово уређење уложило неколико милијуна куна, ипак морала снизити најамнине у неразвијеним подручјима Хрватске, да нетко уопће пожели на њима живјети и радити.

Како стојите с брендирањем Плашког као туристичког одредишта?

Наше је предност смјештај уз цесту Д42, односно ону која, кад се одвојите од аутопута, иде од Врбовског према Плитвичким језерима. Унатраг пет година значајно смо повећали смјештајне капацитете – имамо пуно кућа за одмор, које су прошлог љета биле попуњене унаточ општем паду туристичког промета узрокованог короном. У том је смислу Општина пуно направила улажући у инфраструктуру, посебице у обнову и асфалтирање цеста до таквих објеката.

Чиме би се СДСС могао похвалити у протеклом мандату?

То је странка која се највише залаже за развој овог подручја, јер се у договору с Владом у којој имамо представнике проводе оперативни програми: они које предвиђамо за раздобље од 2021. до 2024. још су бољи и конкретнији, па мислим да бисмо могли получити још више резултата. Расписујемо пројекте за све натјечаје на којима имамо шансу проћи, а кад у томе успијемо, то буде радост свима који овдје раде и живе, јер смо схватили да се само заједно можемо борити за рјешавање заједничких проблема.

Како стојите с демографским показатељима?

Стање је доста лоше, број становника пада континуирано од 1991., па након предстојећег пописа можемо очекивати пад на око 1.800 особа свега. Млађи су отишли због посла, макар само привремено, но узрок пада је понајвише повећана стопа морталитета, односно смртности услијед старости. Ипак, има овдје и млађих породица с по троје дјеце, па се одвија настава по моделу Ц и православни вјеронаук. Нажалост, има и нежења који овдје тешко проналазе брачне дружице. Млади се укључују у политички живот јер желе промјене и бржи развој, па ће тако једна млада жена на предстојећим локалним изборима бити носитељица СДСС-ове листе, а ја се – ради искуства и резултата получених на натјечајима – опет кандидирам за доначелницу.

■ Ненад Jovanović

МАЊИНСКИ ЗАСТУПНИК

Очување аутохтоних сорти сјемена

Прошлог тједна заступници у Сабору расправљали су о Закону о сјемену. Став Клуба СДСС-а изнијела је саборска заступница Ања Шимпрага која је нагласила да већи дио стручне јавности и сјеменара приједлог новог закона подржавају, док мали произвођачи сјемена сматрају да нису довољно заштићени. Тренутно важећа верзија Закона о сјемену, садном материјалу и признавању сорти пољопривредног биља, донесена је још 2005. године и ступила је на снагу 2008.

Како је рекла Шимпрага, највише полемике је изазвао чланак 16. предложеног Закона. Док с једне стране већи дио стручњака и сјеменара поздравља овај приједлог – тврдећи да ће се увести ред на тржишту сјемена и дефинирати фармерско сјеме – с друге стране су мањи произвођачи који сматрају да закон у довољној мјери не штити производњу и дистрибуцију домаћег изворног сјемена, чијом се производњом чувају мала еколошка господарства.

— Имамо с једне стране капиталистички начин узгоја, у којем је једини циљ што боља и бржа зарада, и с друге стране традиционални, старински узгој који тежи што квалитетнијем и укуснијем плоду. Иако су хибридне врсте повртних култура доступне у сваком тренутку и уз то су исплативије, а у пластеницима на пољу брзо доспијевају, носталгични мириси, окуси и боје старинских сорти немају цијену и зато сватко од нас бира страну. Пољопривредни репродукцијски материјал темељ је пољопривредне производње те прва карика у ланцу производње и опскрбе храном. Без квалитетног сјемена и садног материјала немамо ни квалитетну пољопривредну производњу – објаснила је Шимпрага.

Сјетва кукуруза у околици Копривнице (Фото: Дамир Шпехар/PIXSELL)

Досадашњим законима и правилницима није било у потпуности дефинирано коришћење материјала с властитог пољопривредног господарства, подсјетила је заступница. То је узроковало многе проблеме у узгоју пољопривредних култура, а између осталог и поновну појаву већ заборављених корова на пољима као што је кукољ те ширење болести које заразом пољопривредних култура представљају опасност за здравље самог човјека, али и домаћих животиња.

Како би пољопривредни произвођачи имали могућност коришћења малих количина сјемена на властитом господарству, овим приједлогом Закона уводи се појам сјемена с пољопривредног господарства, тзв. фармерско сјеме. Такво сјеме, објаснила је Шимпрага, морат ће проћи поступак дораде код добављача уписаног у уписник као дорађивача. Тако би се осигурала минимална присутност штетних организама у складу с прописима с подручја биљног здравства.

— Појам сјеме с пољопривредног господарства нажалост не познају на разини ЕУ и у њиховим директивама. Овдје истичемо да малим произвођачима, еколошким произвођачима, хобистима и вртларима неће бити уведени нови намети и ограничења у смислу производње властитог сјемена те да ће се производи од аутохтоних и традицијских сорти даље моћи продавати на нашим тржницама. Ово је неопходно за очување биолошке и генетске разноликости чиме се осигурава стабилност пољопривредне производње на локалној националној разини – казала је Шимпрага.

Према овом приједлогу Закона, пољопривредни произвођачи ће и даље моћи користити властито сјеме на својим пољима. Ограничења ће се примјењивати само ако пожеле продавати сјеме на комерцијалном тржишту. Такво сјеме морат ће проћи поступак дораде како би се осигурална минимална присутност штетних организама, болести и корова. То пољопривредним господарствима омогућује да за властите потребе користе сјеме, а нису обавезни проћи поступак цетрификације.

Као проблем се појављује доступност услужне дораде. Шимпрага каже да услужна дорада није доступна у свим жупанијама, па ће пољопривредници неријетко морати превалити неколико стотина километара како би однијели сјеме на дораду и све оно што су за своје потребе до сада сасвим успјешно обављали на властитим господарствима. Примјерице, У Далмацији нема нити једног овлаштеног цертификатора нити тврtке која се бави дорадом сјемена па би га пољопривредници, ако желе сијати властито сјеме, требали слати на дораду у Загреб.

— Подзаконским актом прописат ће се изузећа од обавезе дораде сјемена, овисно о величини обрадиве површине на пољопривредном господарству уписаном у Аркод. Они који производе мале количине сјемена неће бити обавезни проводити дораду над сјеменом који производе на властитом господарству – закључила је Шимпрага.

■ Ања Кожул

Komemorativni skup posvećen godišnjici ustaškog zločina

Tribina o položaju i budućnosti organizacija civilnog društva na području Karlovačke županije

Linija većeg otpora

Perušićani ne odustaju od obrane spomenika posvećenog partizanima, civilnim žrtvama i španjolskim borcima

U SUBOTU, 27. marta, u Perušiću je održan komemorativni skup posvećen godišnjici ustaškog zločina nad članovima Narodnooslobodilačkog odbora Perušića koji se dogodio 1944. godine. Delegacije Srpskog narodnog vijeća, Veterana Domovinskog rata i antifašista (VeDRA), Antifašističkog vjesnika, SDP-a i Antifašističke lige RH, položile su vijence na spomen-kosturnicu poginulim borcima NOB-a u središtu Perušića. U suradnji s organizatorima ovog skupa, JOSOM OBUĆINOM i VLADOM OREŠKOVIĆEM, prisutni su odali počast poginulim Ličanima i dali podršku pripadnicima lokalne zajednice koji se već godinu dana protive namjeri Općine da spomenik ukloni iz parka.

Općina Perušić je 1954. godine, u gradskom parku sagradila spomen-kosturnicu za 52 žrtve fašizma i za partizane koji su poginuli u oslobodilačkim akcijama, s natpisom 'Dali ste živote za našu radost'. Obilježje je promijenjeno 1980. izgradnjom većeg spomenika koji je sadržavao brončani reljef i ploču. Ovaj dodatak postavljen je u čast imena veterana Španjolskog građanskog rata, većeg broja partizana i 401 žrtve fašističke represije u regiji. Međunarodnu peticiju za očuvanje spomenika prošle godine potpisali su, među ostalima, francuski filozofi ALAIN BADIOU i JACQUES RANCIÈRE i američki lingvist – aktivist NOAM CHOMSKY. Najviše potpisa podrške pristiglo je iz Španjolske, Hrvatske i Portugala. Međutim, načelnik Općine IVICA TURIĆ ne mari za peticiju i negativan publicitet. Općinsko vijeće istrajno je u namjeri da sprovede projekt izgradnje dječjeg igrališta baš na dijelu gdje se nalazi spomenik. S druge strane, mještani Perušića, na čelu s VLADOM OREŠKOVIĆEM kažu da će, ako bude bilo potrebe, svojim tijelima braniti spomenik. U izjavi za Novosti Orešković kaže da je okupljene, koji su u subotu pristigli u Perušić, upoznao s aktualnom situacijom i potezima općinskih vlasti.

— Općina je slala lažne informacije o veličini spomenika. Napisali su da ima deset kvadrata, a zapravo ima 42. Prvo su rekli da će spomenik pomaknuti 50 metara, a onda su došli na ideju da sagrade Aleju spomenika gdje bi, pored ovog našeg, trebao biti sagrađen i spomenik poginulima na Titaniku. Možete misliti koliko Perušićani imaju veze s Titanikom. Jedina poveznica je što je jedan od preživjelih bio iz Perušića. Volio bih vidjeti idejno rješenje tog spomenika. Da nije žalosno bilo bi smiješno – objašnjava Orešković.

U subotu je formalno osnovan i perušićki ogranak VeDRA-e. Članovi ove udruge, skupa s Oreškovićem i Obućinom, uputili su dopis potpredsjedniku Vlade TOMI MEDVEDU s kime traže hitan sastanak. Voditeljica Odjela za kulturu SNV-a ANETA VLADIMIROV kazala je da je Perušić, zahvaljujući svojim partizanima i antifašistima, upisan u svjetsku povijest.

— Jedino se još hrvatska povijest mora odlučiti hoće li se sjećati ili će kukavički ići linijom manjeg otpora, onako kako to čine mnogi koji jednako ne vide ni ovu borbu vas Perušićana, koji kroz ekološki aktivizam vodite i borbu protiv profita za opće dobro vašeg zavičaja. Možete biti ponosni, ne samo na pale u borbama prije 77 godina, već i na sebe same jer ste sačuvali ovaj spomenik od masovnog uništavanja devedesetih i time ga učinili neobično važnim svima nama. Na tome smo vam, između ostalog, beskrajno zahvalni – rekla je Aneta Vladimirov u Perušiću.

■ Anja Kožul

Sudionici komemoracije s domaćinima (Foto: Antifašistički vjesnik)

Kako dalje i bolje

Prosvjeta i vijeća trebaju okupljati sve napredne organizacije civilnog društva, rečeno je na sastanku u Karlovcu

U DVIJE male prostorije karlovačkog pododbora Srpskog kulturnog društva Prosvjeta, prošlog petka održana je tribina o položaju i budućnosti organizacija civilnog društva na području Karlovačke županije. Pozivu se odazvalo skoro dvadesetak predstavnika pododbora Prosvjete, srpskih vijeća, dožupan MIRKO MARTINOVIĆ, predstavnici antifašista, Hrvatsko-ruskog društva prijateljstva za Karlovačku županiju iz Vojnića te udruženja Kordunašica iz Veljuna, pa je u prostorijama bila nepotrebna gužva jer je iz gotovo svih organizacija došlo više ljudi.

Dio sudionika u raspravi

— Želja nam je da se što bolje upoznamo i da dogovorimo buduću saradnju. Svaka organizacija ima svoje specifičnosti i svoje probleme. Tako antifašisti nemaju prostor i opremu za rad, nemaju mladih ni novaca, a neviđena revizija historije je na djelu. Prosvjeta i naša manjinska vijeća trebaju oko sebe okupljati sve napredne organizacije civilnog društva. Želimo saznati kakva nam je budućnost i kako okupiti mlade. Ako se jednog dana, kada nas više ne bude, sve ove organizacije ugase, onda sve ono što radimo sada nema svrhe – rekao je u uvodu prof. DRAGAN GRUBJEŠIĆ, voditelj Književno-literarne sekcije u karlovačkoj Prosvjeti. Svoja iskustva u radu udruženja Kordunašica je iznijela TATJANA VUJIČIĆ VLAČIĆ.

— Treba koristiti vlastite resurse, znanja i kontakte. Ne smije postojati izlika: ne mogu, neću i ne želim. Pozitivnim stavom mijenja se sadašnji trenutak, novim idejama dolazimo do novih saradnika. Treba biti uporan, sarađivati sa što više lokalnih institucija – kazala je Vujičić-Vlačić.

Predsjednik antifašista prof. MIROSLAV DELIĆ je govorio o ovogodišnjem obilježavanju 80. godišnjice dizanja ustanka. Dožupan Mirko Martinović je predložio da sve ove organizacije idu sa zajedničkim programima i da se javljaju na sve konkurse za organizacije civilnog društva koje raspisuju Županija, gradovi i općine. Potpredsjednik VSNM-a Grada Karlovca DUŠAN JEROSIMIĆ upoznao je prisutne s izmjenama u Poslovniku rada Gradskog vijeća Grada Karlovca kojima je predstavnicima nacionalnih zajednica omogućeno prisustvovanje sjednicama. Predsjednik Prosvjete MILAN LAPČIĆ se založio za bolju saradnju među ovim organizacijama, istaknuvši da se općenito pripadnici srpske zajednice, lijevih i organizacija civilnog društva u Hrvatskoj slabo međusobno poznaju što valja popraviti.

Tatjana Vujičić Vlačić obavijestila je prisutne da će uskoro u partizanskoj bolnici na Petrovoj gori biti postavljen reljef s likom liječnice MARIJE ŠLEZINGER. Također će biti postavljena nova spomen-ploča na spomenik ubijenima Đurđevdan 1941. godine, uoči komemoracije na Veljunu i 80. godišnjice stradanja.

■ Milan Cimeša

NOVOSTI НОВОСТИ

ПРИВРЕДНИК

#1111, petak, 2. travnja 2021.

#151
Издаје Српско привредно друштво 'Привредник'

Утемељено 1898.

Разоткривања

Здравко Мамић, бјегунац пресуђен због господарског криминала на шест и пол година затвора, постао је преко ноћи, у овом потпуно морално изопаченом и слуђеном хрватском друштву, симболом борбе против корупције и криминала у правосуђу. У неколико дана након покретања своје реконквисте из неког од међугорских хотела, у којима је посљедњих година створио своју базу, постао је главна тема свих домаћих медија, а међу значајним дијелом пука истинским симболом борбе и отпора најомраженијој касти у Хрватској, оној правосудној.

Суочен с пресудом потврђеном на Врховном суду због које би требао у затвор на дуже вријеме, Мамић је одлучио да је вријеме чекања завршено и извукао на стол оно што је било релативно добро скривено од јавности – своје везе и блискост с политичким, правосудним и свим другим утјецајним сферама, о којима се годинама само нагађало. Бивши шеф загребачког Динама, а сада осуђеник, изнио је тешке оптужбе против судаца који су га осудили на затворску казну, али и против предсједника Врховног суда Ђуре Сесе. Све их је, у свом добро познатом маниру, оптужио за корупцију, рекетарење, примање мита, скупоцјених дарова и путовања на његов рачун, а себе истовремено изрекламирао као жртву рекета правосудног система. Своје наводне дарове суцима није, наравно, приказао као давање мита, него као плаћање рекета, сврставши себе међу жртве правосудног система заједно с десетинама тисућа оних правих, истинских жртава и безимене сиротиње с којима никада није дијелио ништа, па ни позицију жртве.

Да је све остало на томе, Мамићева конференција за медије на којој је у перо окупљених новинара издиктирао своје оптужбе остала би у сфери бизарности, још једна представа губитника који у изгнанству бљује ватру без икаквих доказа и тежине. Но није остало на томе. Мамић је дио својих оптужби потврдио конкретним доказима, фотографијама из којих је лако закључити да није само познавао суце који су му судили, већ да је с њима био изнимно близак. И док је у првим данима Мамићева оптужба да је једном осјечком суцу поклонио сат вриједан десетине тисућа куна звучала немогућом, већ сљедећег дана она се потврдила као истинита и то признањем самога компромитираног суца.

Мамићев успјех је у томе што је замутио воду и увјерио значајан дио јавности да није он оно најгоре што хрватско друштво може понудити. Уистину, може се рећи да је његова 'реформа правосуђа', како он назива акцију компромитирања осјечких судаца, један од најбољих приказа свег јада домаћег правосудног система. Фотографије судаца с Мамићем, у угодној атмосфери, уз алкохол и пјесме, шокирале су јавност, а Мамићу у очима дијела 'обичног народа' осигурале имунитет, статус својеврсног свједока-покајника. Тако је бивши шеф Динама у свега тједан дана прикупио преко 60.000 нових пратитеља на друштвеним мрежама, а свака његова објава хиљаде лајкова, коментара и дијељења.

Мамићева свједочења и 'докази' које пажљиво дозира у медијима поновно су распламсали никада угашену тему о стравичној корумпираности хрватског правосудног система. И док владајућа политичка елита годинама труби да се ту ради само о дојму, да је систем квалитетан, али га појединци угрожавају својим неодговорним потезима, број оних који у то вјерују сваке је секунде све мањи. Све је јасније да су случајеви попут Мамићевог, у којем грађани црно на бијело имају прилику видјети уџбеничке примјере сукоба интереса и корупције, правило, а не изнимка. Правосудни систем, могло би се рећи, пао је на тако ниско гране да је апсолутно непоправљив.

У ту слику савршено се уклапа и сукоб око челног човјека судбене власти, будућег предсједника/це Врховног суда. Предсједник Милановић, слично као и Мамић, започео је свој особни рат против правосуђа, намјерно створивши сукоб који више није могуће завршити без тешког политичког обрачуна и посљедица за све актере, али и читаво друштво. Хрватско правосуђе, осмишљено, дизајнирано и екипирано још деведесетих година, и даље је неосвојива и затворена утврда која успјешно одолијева свим позивима да се реформира. Истовремено, оно је главни извор фрустрација грађана, незадовољства и неповјерења у институције државе. Штета коју правосуђе чини господарству редовито се исказује у милијардама куна, но она симболичка штета је уистину несагледива. Хоће ли ова и слична разоткривања коруптивних темеља правосуђа и сукоби којима свједочимо усмјерити дешавања према реформи правосудног система немогуће је за процијенити, али једно је сасвим изгледно – очај, бијес и безнађе у хрватском друштву на повијесно су високим разинама.

■ Душан Цветановић

Вакцина без граница

Неке границе постоје да се не би прелазиле. Рецимо – доброг укуса, културног понашања... А неке су ту баш да их прелазимо и стално надилазимо – административне државне границе које треба прелазити не само физички, зарад упознавања другог и другачијег, већ их треба прелазити речју, делом, примером. Ово друго је у времену интернета умногоме олакшано, али прво, у времену пандемије, закомпликовано је до крајности. Негативан пцр тест (дупли, и по одласку и по повратку), доказ о нужности путовања, доказ о резервисаном/обезбеђеном смештају, најава доласка службеним телима... Ко је слушао Мићка Љубичића и Национални парк Србија, сигурно је помислио да само недостаје још и зубни картон чукундеде и уговор о гробној парцели. Притом се из дана у дан захтеви и услови мењају, па је права уметност све то испратити. А међудржавне линије већ дуго не саобраћају, па је можда и највећи изазов (макар невозачима) пронаћи поуздан превоз за путовање. У којем вам се возач неће хвалити како редовно подмићује царинике или како фалсификује тест на корону или с којим вас неће вратити са границе јер им је дозлогрдило да му гледају кроз прсте зато што таксира на црно. Авантура је та граница последњих годину и нешто дана за све који имају разлога и потребе да је прелазе.

Ипак, гранично-административне перипетије прошле недеље је са истом мотивацијом и сврхом путовања успешно савладало двадесетак хиљада грађана из целог региона. Што рече неко, од Вардара па до Триглава. Сјатило се прошлог викенда становништво из свих суседних земаља у неколико касаба у Србији. Србија, земља трећег света, понудила им је ефикасно, љубазно и бесплатно вакцинисање. Током три дана вакцинисано је 20-ак хиљада људи из Босне и Херцеговине, Северне Македоније, Албаније, Црне Горе и Хрватске, и то у Београду, Новом Саду и Нишу.

Мада је ово отворено позивање грађана суседних земаља почело тек недавно, у Србији је заправо од самог почетка тзв. масовне вакцинације странцима било дозвољено да се вакцинишу. Да ли је ово сада била нека испланирана увертира за развој здравственог туризма, да ли још један трик изведен у пропагандне сврхе или је заиста на лагеру било 20-ак хиљада вакцина пред истеком рока које су, да не би пропале, искоришћене за 'регионалну хуманитарну акцију', тумачења су различита. А и реакције. Тако је, рецимо, удружење Уједињени против ковида критиковало позивање странаца на вакцинацију, прозвавши одговорне што 'охрабрују стране држављане да у колонама улазе у земљу и масовно опседају пунктове за вакцинацију, где преко реда добијају вакцине које су обезбеђене за грађане наше земље...' Наше, сопствено, туђе и страно – кључни термини саопштења. Изгледа да у удружењу нису упознати са тим да статусе странаца немају само они који долазе са кофером или фотоапаратом и туристичким ангажманом. Да јесу, вероватно би тражили да се и избеглице, азиланти, дипломате и сви они без црвеног пасоша који се налазе на 'њиховој' територији (и можда и више од њих доприносе тој територији и другим људима с којима је деле) одстране из реда за вакцинацију.

Фото: M. M./ATAIMAGES/PIXSELL

У читавој тој гунгули која траје више од годину дана, навикли смо на свакакве теорије и приступе. Који као лакмус папир говоре о карактеру оног који их заступа. Па тако, док одређени медији попут лешинара вребају вернике пред храмовима оптужујући их за кршење противепидемијских мера или целивање преминулог митрополита називају 'леглом заразе', не примећујући притом и не проблематизујући ни успутно друге врсте окупљања, неки други ће чинити управо супротно. Односно, чиниће исту ствар, селекцију, само из различите перспективе. Навикли смо тако на један плурализам на медијском небу Србије, где се може доћи до свих могућих информација, приступа и теорија, само не на једном месту.

Срећом, негодовање и негативне реакције поводом 'регионалне' вакцинације биле су у мањини, поред њих су се могле чути и поруке захвалности, а превладале су духовите досетке и хумор који нам уз све муке и проблеме никад не мањка. И, што је још једна срећа у несрећи под називом вирус корона, незанемарив део вакцинисаних странаца у Србију је дошао и из суседне Хрватске и нико од њих није имао проблема са попуњавањем ћириличног обрасца пријаве у Е-управи. Или, и ако јесте, тај проблем је успешно превазишао. Није неосновано претпоставити да међу том популацијом није било оних који су разбијали ћириличне табле, потписивали петицију за референдум о забрани ћирилице или се на неки други начин борили против овог писма (где је писмо илустративни пример метонимије). Надајмо се само да ће макар пренети своје искуство суседима, колегама на послу, пријатељима и фамилији, међу којима сигурно има оних који су бринули за њих. Надајмо се да ће их уверити да им писмо није наудило.

■ Оливера Радовић

OSLONAC MLADIMA

oslonac.privrednik.hr

Većina mladih Srba u Hrvatskoj prolazi kroz mnoge izazove. Dok mi razmišljamo o prošlosti, oni će budućnost pronaći negdje drugdje. OSLONAC MLADIMA smo i Ti i Ja, i svi Mi koji želimo u sadašnjosti graditi bolju budućnost.

Srpsko privredno društvo Privrednik kroz tri stoljeća je OSLONAC MLADIMA. Zajedničkim radom samo u zadnjih deset godina izdvojili smo više od 2.500.000 kuna za učeničke i studentske stipendije.

Postanite i Vi Privrednikov donator i pridružite se zajednici koja je OSLONAC MLADIMA!
Posjetite našu web stranicu
oslonac.privrednik.hr
i saznajte kako možete donirati.

privrednik.hr

Pomozite uplatom i postanite OSLONAC MLADIMA!
Skenirajte barkod mobilnom aplikacijom bilo koje banke i donirajte odmah! Hvala Vam.

Posjetite naš P-portal
i informirajte se o srpskoj
zajednici u Hrvatskoj.

p-portal.net

MARIJAN GRAKALIĆ

Manjine želimo učiniti vidljivijima

Pisac, glavni tajnik nedavno osnovanog Manjinskog društva pisaca

RAZGOVARAO
Đorđe Matić

Mislim da imamo dovoljno sposobnosti da dohvatimo vrijednosti koje su u prijašnjoj epohi bile ostvarene – da prihvatimo da kulturu čine i oni drugi, ne samo nijema ili nevidljiva većina

HRVATSKA je početkom 2021. dobila novu strukovnu organizaciju pod imenom Manjinsko društvo pisaca. Osnivanje i nedavno predstavljanje ove organizacije zbunilo je mnoge koji se bave odnosom kulture i manjinskih politika u Hrvatskoj. Na pres-konferenciji, koja je organizirana tom prilikom, istaknuto je da je cilj udruženja 'razvoj bogatstva jezika, kultura, tradicija, književnosti i umjetnosti'. Razgovaramo zato s MARIJANOM GRAKALIĆEM, jednim od osnivača i članom izvršnog odbora MDP-a.

Prvo i očito pitanje: zašto ste u ovim okolnostima osnovali Manjinsko društvo pisaca?

Okolnosti su uvijek ovakve ili onakve, no ideju da se krene ka novom društvu pisaca dao je SEAD ALIĆ u svom tekstu 'Većine i manjine – Nagovor na pokretanje manjinskog društva pisaca' koga sam još u rujnu prošle godine objavio na svom portalu Radio Gornji grad. On tu piše o promijenjenoj slici društva u novim političkim i kulturnim okolnostima, koja očito zahtijevaju i drugačija strukovna rješenja od tradicionalnih. Ta su se razmišljanja poklopila i s očekivanjima i razmišljanjima mnogih autora koji pišu na portalu, tako da smo BOSILJKO DOMAZET, Alić i ja krenuli k tome da formaliziramo jedno novo društvo pisaca.

U programu stoji: 'Manjinsko društvo pisaca je udruga organizirana kao nevladina, nepolitička strukovna organizacija spisateljica i pisaca utemeljena na načelima ravnopravnosti, solidarnosti i humanosti' – zvuči kao da ste svjesni neželjene ironije ovih riječi u kontekstu hrvatskog društva?

Ta ironija nije isključivo hrvatska izmišljotina, odnosno stvarnost. Ona je prisutna u svim zemljama bivše zajedničke zemlje, jer u svakoj od njih biti manjina danas znači biti obilježen. Dakako, ja nisam manjina (nacionalna) u Hrvatskoj, ali jesam par desetaka ili više kilometara dalje, u nekoj drugoj zemlji, koja je povijesno u istom kulturnom prostoru. Tako ispada da smo svi mi manjina u prevladavajućoj i strogo nacionalno ograničenoj kulturi. Radi se o tome da se manjine, njihova kultura, pismo, riječ i književnost podrže i ovdje i drugdje, i materijalno i kroz dijalog i umjetnost. Inače sami sebe stavljamo u prostor kulturne izolacije, nekreativnosti i svojevrsnog kulturnog geta. Mislim da imamo dovoljno sposobnosti da dohvatimo vrijednosti koje su u prijašnjoj epohi bile ostvarene, ali su propale u našim mitovima, mržnjama i ratovima. Naime, da prihvatimo da kulturu čine i oni drugi, ne samo nijema ili nevidljiva većina.

Nije li svaki neovisni pisac, što znači autonomni um, po sebi već u manjini?

Naš veliki manjinski pjesnik JOHNNY ŠTULIĆ u famoznoj pjesmi 'Pametni i književni ljudi' ima stih: *kažem Čeri da smo stranci/ kao što to i Morrison reče/ usamljeni marginalci /polusvijet*, i to je svojevrsna istina o tome. Pozicija intelektualaca, dakako i književnika kao primjera života umjetničke autonomije, jest marginalna. U tom kontekstu marginalci također upućuju na okosnicu manjinskog društva. Književni život pretpostavlja i potrebne neposlušnosti kako bi se bilo slobodnjakom i izrazila vlastita nezavisnost. Naravno, unatoč obrascima, ritualima, tradicijama, poželjnom ponašanju, komercijalizaciji. Neki dan me jedan mlađi kolega pitao mogu li mu slikovito objasniti što znači biti manjinskim piscem. Kako on živi u malom mjestu kao i ja, odmah je shvatio. Elem, kad uđeš u gostionicu malo svi zamuknu, kao došao je pisac, književnik, pjesnik, nešto. Pa gledaju preko tebe. Negdje odostraga. Okreneš se da vidiš koga gledaju, ali tamo nema nikog drugog. Dakle, taj drugi si ti. To pokazuje odnos sredine prema onom što se najčešće ne razumije. Bolje prolaze profesori, doktori, učitelji, knjigovođe i slični. Pisac ustvari ne smije biti naivan, on je uvijek drugi.

Što namjeravate postići? U rasporedu snaga, izgleda kao unaprijed izgubljena bitka.

Društvo je zajednica pojedinaca koji su, vjerovali li ne, već svaki ponaosob nešto postigli. Nema nekog pritiska da se mora pošto-poto raditi ovo ili ono, sudjelovati u bilo čemu ili ne sudjelovati. Jedna od važnijih ideja je učiniti manjinsku kulturu i književnost, marginalce, vidljivijima u društvu. Kultura ima svojstvo da bude dostupna. Zato se razmišlja o uspostavi novih medija koji bi to omogućili. Ne samo digitalnih već i analognih. Možda neki radio ili televizija.

Kao pripadnici takozvanih manjina, Srbi i srpski pisci koji su jedva izvojevali pravo na postojanje i status mogli bi se naći uvrijeđenima na prijedlog i na vaš koncept.

Treba dijeliti konkretno od formalnog. Nisu Srbi u Hrvatskoj manjina zbog književnosti i pismenosti, već po preambuli Ustava iz 1990. godine, kada je Hrvatska prestala biti zajednicom hrvatskog i srpskog naroda, a ovi potonji uvršteni su u manjine. To je dovelo, uz druge stvari, zna se, do niza strahota i stradanja kod oba naroda. To je, uostalom, opće poznato. Manjinsko društvo pisaca načelno je udruga građana, a ne politička partija ili pravni komitet bilo koga pa i srpskih pisaca. Mi djelujemo po načelu ravnopravnosti i ne zagovaramo nikakve egzaltirane čerge i mistifikacije.

Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL

Vaš potpredsjednik Sead Alić kaže da 'biti dijelom manjine zapravo je blagoslov' – ovo bi mnogi mogli doživjeti kao ironiju također, kao sarkazam ili porugu.

Ja ga mogu razumjeti i ne mislim da je to poruga zato što je 'blagoslov baštiniti multikulturni identitet'. Zašto bi on bio sarkastičan? Još je uvijek puno aktualnije i kritičnije sjetiti se KRLEŽE, hrvatske kulture i srpskog junaštva, tih velikih 'istina'. Zar ne mislite da smo već preumorni od toga?

Ovo što vaš kolega govori, dajući primjere, zapravo vraća sve na uvijek jedan te isti implicirani zaključak: nije li onda jugoslavenski kontekst, sa svojim višestrukim identitetima pod jednim krovom bio bolji, ali se ni članovi ove organizacije ne usude to izgovoriti?

Izvrsno pitanje. Možda nismo dovoljno napredni kako su to bili naši očevi, majke, djedovi i bake. No ne radi se ni o kakvom zazivanju Jugoslavije, već o pronalaženju modela i načina dijaloga većine i manjine koji nije konceptualno opterećen. Ne mislim da je to lako, ali sam siguran da je dijalog potreban. ■

Nagrađivani pisac, vršilac dužnosti upravnika Narodne biblioteke Srbije

RAZGOVARAO
Bojan Munjin

Foto: Goran Kovačić/PIXSELL

VLADIMIR PIŠTALO
Andrić je bio antikolonijalni junak

Ivo Andrić se borio za našu moć interpretacije sveta. Ako imate tu moć, onda vi određujete uslove svoje vidljivosti. Inače, mislim da je Vladan Desnica nakon Andrića drugi najveći južnoslovenski pisac. Desnica nije slabiji od Andrića po kvaliteti svog dela, nego samo po opsegu svega što je napisao

S PISCEM VLADIMIROM PIŠTALOM, autorom brojnih hvaljenih i nagrađenih knjiga kao što su 'Tesla, portret među maskama', 'Sunce ovog dana. Pismo Andriću', 'Značenje džokera' i druge, nekadašnjim profesorom na univerzitetu u Massachusettsu i današnjim v. d. upravnikom Narodne biblioteke Srbije razgovaramo o knjigama, čovjekovoj odgovornosti, liječenju duša i još o ponečemu što ne bismo smjeli zaboraviti.

Kako se s vašeg mjesta v. d. upravnika Narodne biblioteke vidi čitalačka scena u Srbiji?

Ova biblioteka na Vračaru u Beogradu puna je svetlosti i jedna je od najlepših biblioteka izgrađenih u Srbiji. Od 187 biblioteka u Srbiji postoji njih pet, među njima i Narodna biblioteka u Beogradu, koje su namenski građene da budu biblioteke. Ova zgrada je građena da bude uspomena na onu srušenu biblioteku koja je stradala u nemačkom bombardovanju Beograda 6. aprila 1941. godine, ali je ona nadrasla ovo sećanje i postala krovna ustanova povezana sa svim ostalim bibliotekama u Srbiji. Neki kažu da je naša biblioteka i najvažnija kulturna ustanova u zemlji. Mogu da razumem da je nekima najvažnija kulturna ustanova muzej ili pozorište, ali Narodna biblioteka, zajedno sa drugim bibliotekama u Srbiji sa kojim smo povezani, jeste najvažnija kulturna ustanova koja se bavi rečima.

Dijalog na Balkanu

Kakvo je stanje biblioteka u Srbiji?
Volim da posećujem biblioteke i u najmanjim mestima u Srbiji, jer su one i ljudi koji u njima rade neobično važne: ima mesta u Srbiji koja nemaju knjižaru, ali imaju biblioteku. Kada u najudaljenijim selima nema čak ni biblioteka, mi tamo šaljemo bibliobuseve i te pokretne biblioteke odlaze kod bolesnih ljudi i za vreme ove epidemije... Čoveku je želja za pričom urođena kao i želja za snom, hranom, ljubavlju i zajedništvom. Osim toga, sve u svetu čovek kultiviše i od surih predela pravi plodne vinograde. Moja dužnost je da popularišem knjige gde god mogu. Konkretan projekat ove biblioteke na jesen biće upravo približavanje knjige mladima. Biblioteke ničim ne mogu da budu zamenjene, čak ni u ovom vremenu takozvane krize knjige. To su dobre i postojane institucije koje žive sa ljudima i u dobru i u zlu.

Današnja umjetnost je pod velikim pritiskom trivijalne kulture. Kako se snaći u svemu tome?
Ne znam kako bi trebala da izgleda ta borba, ali mislim da svako treba da radi ono što je njegov posao. Kada bi piscu zabranili da piše, on bi i dalje pisao. Ljudi rade, kao mravi i pčele, ono što misle da treba da rade i drže se onih načela za koja smatraju da su im važna. Ako čovek izda svoja načela, on postaje makro svoje vlastite duše. NIKOLA TESLA je na primer mislio da nikada ne bi mogao da radi za neku veliku organizaciju, jer bi mu prave ideje prestale da padaju na pamet. Govorio je da kada ostaneš veran sebi, ideje dolaze kao Nijagara. Ili kako je sv. PAVLE pitao: 'Pošto bi prodao svoju dušu i koliko bi platio da je povratiš?' Što se tiče problema sa današnjom umetnošću, mislim da uvek postoji interes za visoke umetničke vrednosti i on nikada ne nestaje. Kada neko vreme prođe i kada se prašina slegne, tada će se samo jasnije videti šta je u tom vremenu zaista vredelo. Ono šta mene brine je odnos društva prema radu književnika. Jedan moj prijatelj pisac je rekao da kada bi mu platili za rad na njegovom romanu koji je trajao dve godine, koliko se minimalno po satu plaća čistačica, on bi bio veoma zadovoljan. Najvažniji pisci u Srbiji danas, oni koji su na primer dobili NIN-ovu nagradu ili nagradu 'Meša Selimović', teško da mogu da dobiju sto evra za tekst koji bi napisali za bilo koji časopis. Nekada su boemi iz Skadarlije živeli od svojih objavljenih pesama...

Bili ste koordinator međunarodne grupe 'Dijalog civilizacija: konflikt na Balkanu'. Dijalog na Balkanu nikada nije bio na naročitoj cijeni, a danas je i u razvijenom svijetu on postao uglavnom fraza.
Jeste, ofucale su se sve te reči, a dijalog je posala otprilike birokratska uzrečica. Svejedno, na Balkanu ne možemo pobeći od dijaloga i ono što će nam na ovom prostoru pomoći jeste, ako se setimo reči grčkog pravoslavnog teologa JOVANA ZIZJULASA, da dijaloga nikada ne može biti previše. Ono što mislim jeste da ovo današnje vreme nije vreme dijaloga, i ne samo kod nas. Ima mnogo društava koja su daleko više podeljena nego što su ova naša. Američki prijatelji mi nedavno kažu da je podeljenost američkog društva došla do tačke da zastupnici jedne političke struje svoje protivnike ne smatraju ljudima. To je vrlo opasna tačka u kojoj više nije moguć dijalog između dve strane. Uvek sam se plašio one komunističke floskule 'ko nije sa nama taj je protiv nas', jer sam verovao da nam se onaj protiv nas eventualno može pridružiti. Grčki pesnik KONSTANTIN KAVAFI je rekao da uvek govori ono što misli i da bi ono što govori uz malo praktičnosti moglo biti primenjivo. IMMANUEL KANT opet kaže da je dobra volja jedina istinski dobra stvar na svetu, a MAJKA TEREZA da mir počinje osmehom. Dakle, kada saberemo sve ovo, jedina sigurna stvar na svetu je dobra volja i niko vam ne može zabraniti da budete dobronamerni. Za dobronamernost ne postoje granice i ako posegnete dobrim rečima prema drugima, postoji šansa da će vas neko i čuti.

U svojim esejima često govorite o humoru kao blagotvornom sredstvu u ljudskoj komunikaciji. Ljudi na Balkanu su tradicionalno jako duhoviti. Oni su kraljevi vica i kozerije, ali se tako lako međusobno hvataju za vratove.
To je to večno pitanje o postojanju Dobra i Zla i zato je sa njim teško izaći na kraj. Prvo bih rekao da sam veoma ponosan na tu balkansku osobinu koja se zove kultura stola. Od PLATONOVE 'Gozbe' osnovna ideja je bila da ljudi sede oko stola, da jedu, piju, razgovaraju i razmenjuju dosetke i anegdote i ljudi na Balkanu su u tome zaista jako dobri. Ono što je važno je da šala ljudima često nadoknađuje ono što nemaju. Humor 'zaobljuje ivice života', koji je često težak i nekada brutalan. Imate i onaj Kerempuhov 'smeh u senci vešala' i ona skulptura Kerempuha u Zagrebu je upravo to – neka vrsta hrabrosti u susretu sa apsurdom, protiv kojeg su se ljudi borili smehom.

Kada na Balkanu zamire smeh?
Za razliku od smeha, postoji i negativni smeh – podsmeh. ANDRIĆ je govorio: 'Podsmevači su retko u pravu.' Govorio je da su to ljudi kojima fali empatija, koji se nikada nisu stavili u poziciju drugog čoveka i koji nisu pokazali dobru volju. Andrić je tu dobru volju imao kada je pisao 'Pismo iz 1920.' stavljajući tu tešku priču o mržnji u prošlost, želeći da malo rastereti sadašnjost, premda je njegova originalna ideja bila da priču nazove 'Pismo iz 1991. godine', što bi zaista bilo proročki. Jedna činjenica u toj priči, u kasnijim analizama, nekako stoji po strani, a to je da taj fini čovek iz srednje Evrope i lekar po profesiji, koji očito voli Bosnu i njene ljude, govori o bosanskoj mržnji kao o endemskoj bolesti od koje se može pobeći u neki drugi svet, gde su takve bolesti iskorenjene. Na kraju priče taj čovek gine u španskom građanskom ratu, dakle neko ko je naivno mislio da je mržnja tek endemska bolest: ne, mržnja nije endemska bolest, ona je čovekovo stanje.

Koliko jedan pisac može da liječi čovjekove traume?
Mislio sam o tome pišući tekst za govor koji treba da održim 6. aprila, u povodu godišnjice bombardovanja naše biblioteke u Drugom svetskom ratu. Jedan deo naše književne baštine tada je otišao u dim. HEMINGWAY je rekao: 'Nastoj da napišeš najistinitiju rečenicu za koju si sposoban.' E sad, zamislite koliko je u toj našoj knjižnoj građi bilo istina, onih univerzalnih i onih koje su bile vezane za nas ovde, koje su izgorele. I kada čovek piše o jednoj traumi, voleo bi da takvu priču završi sa otvorenim vratima i da kroz te pukotine prodire svetlost. S jedne strane to je naivno jer ljudi i knjige koji su nestali neće se vratiti, ali sa druge strane ne vidim da imamo izbora. Jednom je PASCAL rekao da 'ako su šanse da Bog i smisao postoje jedan naprama deset, ja bih se ipak kladio u tih deset posto da Bog i smisao postoje, jer u tome je sva naša nada'. Andrić je u 'Pismu iz 1920.' želio da nabroji sve one loše stvari u Bosni koje je u sebi potiskivao godinama i za koje je smatrao da predstavljaju neprijatelje dostojanstvu i lepoti života običnog čoveka. Može se reći da on u tom *pismu* više nije želeo da ćuti i da je eksplodirao, ali je želeo da upozori ljude na sve ono što ih stalno i tragično vraća nazad i ne da im da normalno žive. Njegova priča nije vesela, ali zašto bi književnost trebala da bude vesela? Neko je primetio da književnost služi tome da smiri uzrujane i da uzruja smirene, a Andrić je radio i jedno i drugo.

> Biblioteke ničim ne mogu da budu zamenjene, čak ni u ovom vremenu takozvane krize knjige. To su dobre i postojane institucije koje žive sa ljudima i u dobru i u zlu

Porfirijev primer

Za mnoge ljude na Balkanu taj prostor djeluje kao ludnica otvorenog tipa, pri čemu se hrane stavom da je to stanje neizdržljivo. Kako objasniti taj autošovinizam?
Autošovinizam kod nas bez sumnje postoji, i ja sam ga osećao i pre ovih ratova, ali njega ne možete odvojiti od nečega što bih nazvao kulturnim kolonijalizmom. To je ona situacija kada domaći ljudi misle da su u nekom smislu manjkavi, jer im se čini da se njihova biografija ne potvrđuje u odnosu na poželjnu sliku ljudi koje oni vide na primer u stranim filmovima. Meksičko-američka spisateljica SANDRA CISNEROS kaže, kada je pisala o svojoj kući ('Kuća u ulici Mango'), kako njena kuća nije ličila ni na jednu kuću o kojoj je čitala u literaturi. Rekao bih da je baš to razlog da se opiše jedno drugačije iskustvo, jer ono nigde drugde nije opisano. Radi se o samopouzdanju i o moći interpretacije sveta. Andrić je bio antikolonijalni junak, jer se borio za našu moć interpretacije sveta. Ako imate tu moć, onda vi određujete uslove svoje vidljivosti. Ukoliko možete da ispričate svoju priču i ako neko drugi ne odlučuje za vas. Ko nema svoje mišljenje, ima tuđe.

Pisali ste o Andriću i Tesli, a rekli ste da biste voljeli napisati knjigu i o Vladanu Desnici...
Da, voleo bih da napišem knjigu o VLADANU DESNICI. Mislim, i u tom mišljenju sam dosta usamljen, da je Vladan Desnica nakon Ive Andrića drugi najveći južnoslovenski pisac. Desnica nije slabiji od Andrića po kvaliteti svog dela, nego samo po opsegu svega što je napisao. Inače, upravo sam razgovarao sa ljudima iz zagrebačke Prosvjete i jedna od tema bila je Kula Stojana Jankovića u Islamu Grčkom, u kojem se odvijaju Desničini susreti, i to mesto moglo bi da postane prostor susreta i kulturne saradnje i sa Narodnom bibliotekom Srbije. Takođe sam ljudima iz Prosvjete predložio da oni u našoj biblioteci dobiju svoj prostor u kojem bi mogli da predstavljaju svoja važna izdanja iz svoje kulturne aktivnosti. Kao što se u Novom zavetu kaže da 'kuća moga oca ima mnogo stanova', tako i ova biblioteka ima mnogo stanova i ja bih hteo da se ljudi iz Prosvjete ovde osećaju kao kod kuće, kada u našoj biblioteci predstavljaju svoje knjige.

Narodna biblioteka je u najbližem susjedstvu hrama Svetog Save. Hoćete li se sresti s novim patrijarhom Porfirijem?
Puno je važnih pitanja stavljeno pred novog patrijarha i teško je o svemu tome ukratko govoriti, ali je dobro da je jedan takav čovek danas na čelu Srpske pravoslavne crkve. Patrijarhove reči, za njegovog boravka u Hrvatskoj, a i pre toga, zaista su bile smirujuće i dobro je da je tako jer 'uljem se vatra ne gasi'. On je recimo izrazio saučešće BALAŠEVIĆEVOJ porodici, što je bilo vrlo neuobičajeno, ali je bilo jako dobro primljeno. Zatim, ljudi iz intelektualnih krugova Srbije su imali utisak da je PORFIRIJE jedan od njih kada je sa poštovanjem govorio o filmskom režiseru TERRENCEU MALICKU. Nije uobičajeno da poglavar jedne velike crkve govori o kulturnim pitanjima sa takvom kompetencijom i ljubavlju. Tekst SAŠE LEKIĆA koji se bavi Porfirijem i Terrenceom Malickom pogledalo je na portalu RTS-a u nedelju dana deset hiljada ljudi. Duhovnu i svetovnu sferu ja ne vidim kao dve potpuno odvojene stvari i Porfirijev primer govori o dijalogu koji prelazi naoko utvrđene granice. Rezultati takvog rada se vrlo brzo vide i to je ono što ohrabruje. Nadam se da ću se susresti sa patrijarhom Porfirijem i razmeniti sa njim mišljenja o raznim konkretnim kulturnim pitanjima. Jedno od njih je restauracija knjiga koje mi obavljamo u našoj biblioteci, a mnoge od njih su duhovnog sadržaja iz srednjeg veka, koje se nalaze u mnogim manastirima u Srbiji, a dosta njih nije još popisano. Uz postojeća dva, pokušavamo da osposobimo restauratorske laboratorije u Nišu, Kragujevcu i Užicu i podrška patrijarhova za zaštitu i očuvanje tog kulturnog blaga bila bi tu od velike koristi. ■

Online nastava ili nejednakost od malih nogu

Potres na Baniji razotkrio je nebrigu prema mladima i obrazovanju

PIŠE Mirela Pejaković Levstek

Nakon razornog potresa bilo je jasno da škole na području Sisačko-moslavačke županije neće moći raditi uobičajeno. Rješenje je bilo odgoda početka drugog polugodišta i *online* nastava. Ali na Baniji signal za internet tražite kao Jetija... Iako se situacija sa signalom u međuvremenu donekle popravila, i dalje postoji niz problema koji djeci otežavaju školovanje

Imaju li sva djeca u Hrvatskoj jednake mogućnosti školovanja? Ako pitate vladajuće, odgovor će uvijek biti da, ali... Taj *ali* pokazuje da jednakost i nije uvijek u znaku jednakosti, naprotiv. Razorni potres, koji je krajem prošle godine pogodio Sisačko-moslavačku županiju, ogolio je sve ono što smo znali, ali nismo javno govorili jer nije bio trenutak. Osim razrušenih gradova i sela, u koje se nije ulagalo desetljećima, pokazalo se da i jedan od najvažnijih dijelova našeg društva – školstvo – ne funkcionira dobro. *Online* nastava uvedena je prošle godine, kada je država proglasila svoj prvi *lockdown* zbog epidemije koronavirusa. Tada, nažalost, nitko nije pitao postoje li bazne stanice koje pokrivaju Baniju signalom, kako bi djeca mogla neometano pratiti nastavu. Naravno da nije, niti je to bilo važno područje, niti je to bio fokus. Važno je bilo nešto drugo i tako je uvijek, a onda smo začuđeni da prirodna pojava – potres – razgoliti sve do kraja.

A to razgolićivanje pokazalo je da dio države nije pokriven internetom. Do tada se nitko nije pitao kako djeca, pogotovo u udaljenim selima, prate nastavu i kako savladavaju gradivo od prvog razreda osnovne škole do srednje škole. Nije, jer nije bilo važno.

Školovanje na Baniji (Foto: Jovica Drobnjak)

Važno je bilo staviti kvačicu na odrađeno, zatvoriti e-dnevnike i knjige do nove školske godine. A ta nova školska godina, baš kao i prošla, nije obična i nije jednostavna. Razorni potres, koji se osjetio u pola Europe, protresao je i političke elite na nacionalnoj razini i odjednom se shvatilo da djeca ne mogu pratiti *online* nastavu jer nema interneta, odnosno da taj dio države baš i nije najbolje pokriven.

'Probat ćemo vidjeti sve opcije koje su najprihvatljivije i najbolje, u prvom redu za učenike, a to ćemo znati tek kada se za koji dan sve konsolidira', rekao je dan nakon potresa ministar obrazovanja RADOVAN FUCHS. Tada je bilo jasno da 53 osnovne i srednje škole na području Sisačko-moslavačke županije neće moći raditi uobičajeno, naprotiv. Nakon potresa je objavljeno da od 37 osnovnih, 13 srednjih i tri glazbene škole koje pohađa ukupno 14.705 učenika i 21 vrtića koje pohađa 3.489 djece, zbog potresa potpunu sanaciju, odnosno izgradnju, zahtijeva njih pet, devet ih je značajno oštećeno, a trinaest škola može se koristiti uz popravke. Rješenje je bilo odgoda početka drugog polugodišta i *online* nastava. E tu dolazimo do te famozne jednakosti među djecom: na Baniji signal za internet tražite kao Jetija, a oprema je nešto nepoznato... Stoga smo pitali Ministarstvo znanosti i obrazovanja u kojoj je fazi opremanje učenika i škola, nabavka SIM kartica, odnosno najnužnijeg za *online* nastavu.

'Nakon razornoga potresa koji se dogodio za vrijeme školskih praznika, u suradnji sa školama koje su identificirale potrebe svojih učenika, Ministarstvo je donijelo Odluku o dodjeli sredstava za nabavu tableta, prijenosnih računala i udžbenika za učenike i nastavnike Sisačko-moslavačke županije u ukupnom iznosu od 958.400,00 kuna. Također, donijeta je odluka kojom smo osigurali tablete i prijenosna računala za učenike pogođene potresom iz Sisačko-moslavačke županije koji pohađaju škole izvan svoje matične županije. Teleoperateri su omogućili besplatan pristup digitalnim obrazovnim sadržajima te dodatnih 2,5 GB podatkovnog prometa mjesečno. Za učenike slabijeg socio-ekonomskog statusa iz cijele RH, pa tako i Sisačko-moslavačke županije, Ministarstvo je osiguralo dodatne uređaje za praćenje nastave na daljinu. Izdavači i vlasnici obrazovnih aplikacija ustupili su besplatni pristup obrazovnim sadržajima. Učenicima je podijeljeno 1.400 tableta sa SIM karticama operatera sa najjačim signalom na pojedinom području i nemamo povratnih informacija o većim smetnjama u povezivanju, ili odvijanju *online* nastave', glasi odgovor. Dakle, nešto se pomaknulo, no ne dovoljno. Naime, što sve ovo znači za djecu u zabačenim, siromašnim selima? 'Zajedničkim djelovanjem Ministarstva mora, prometa i infrastrukture i MZO-a, a u okviru rada Stožera Civilne zaštite Republike Hrvatske u dijelu koji se odnosi na otklanjanje posljedica katastrofe uzrokovane potresom na području Sisačko-moslavačke, Zagrebačke i Karlovačke županije sa sjedištem u Petrinji, motiviranoga ponajviše potrebom nesmetanoga odvijanja nastave na daljinu, postavljene su mobilne bazne stanice u Gornjoj Bačugi (petrinjsko područje), Donjim Kukuruzarima (kostajničko područje), Marinbrodu (glinsko područje) i Galdovu (sisačko područje), tako da se situacija sa signalom općenito osjetno popravlja. U planu je postavljanje još triju stanica koje će postepeno postajati fiksne i na još većoj visini pa bi taj problem trebao biti i trajno riješen. Održan je i sastanak sa svim šefovima lokalnih stožera civilne zaštite na kojem im je putem geoinformacijskog sustava prezentirana ova aktivnost i nitko od njih nije u kasnijoj raspravi postavio pitanje dostupnosti signala u smislu dojave poteškoća s terena', piše u odgovoru.

OK, radi se na postavljanju baznih stanica. No u međuvremenu u srpskim pa i ostalim selima djeca se muče i teško savladavaju gradivo, jer koliko god država pomagala, ipak su učitelji i profesori najvažniji u nastavnom procesu. U Glini se primjerice uspjelo obnoviti osnovnu školu. Njezina ravnateljica ROBERTINA ŠTAJDOHAR kaže da je škola nakon potresa bila znatno oštećena, ali statički stabilna, stoga je veoma brzo obnovljena i bila je spremna za prihvat 470 djece.

Posljedice razornog potresa (Foto: Jovica Drobnjak)

— Mi smo u boljoj situaciji od drugih škola na Baniji. Okolna sela imaju problema s internetskim signalom. Postavljaju se odašiljači u Bačugi, Marinbrodu... kažu mi da je sve to u proceduri i vjerujem da će svi brzo dobiti signal. Srećom, djeca su u školi, pa nisu *online* – kaže Štajdohar.

— Djeca mjesecima nisu pohađala školu, u nju su krenula prije dva-tri tjedna – govori ZORAN ŠAPONJA iz Donjeg Klasnića, otac troje djece koja pohađaju 3., 6, i 7. razred.

Dok se nastava izvodila *online* njegova je djeca nisu mogla pratiti jer nisu imala internetski signal.

U Sunji je situacija malo drugačija, kaže nam zamjenik načelnika iz redova srpske zajednice Općine Sunja, ROBERT GRABUNDŽIJA. Naime, u srpskim selima je internetska veza nešto slabija, pa su teleoperateri izašli na teren i obećali da će u skoro vrijeme pojačati repetitor. Osnovnu školu u Sunji pohađa 280 djece, od toga je 60 srpske nacionalnosti i kako kaže Grabundžija, sustav funkcionira dobro, diskriminacije nema, a nastava je organizirana po epidemiološkim pravilima.

Nakon što su djeca krenula u školu dogodilo se ono što je dio stručnjaka upozoravao cijelo vrijeme. Naime, djeca će teško moći savladati sve gradivo. Neki će biti u boljoj poziciji, neki neće savladati gradivo jednako uspješno, a sve to će se vidjeti kada djeca opet zajedno sjednu u školske klupe. Djeca na Baniji u lošijoj su situaciji od svojih vršnjaka jer je prošle školske godine bio *lockdown*, ove školske godine nastava se održavala *online*, pa se dogodio potres, tako da su djeca realno zakinuta ne za jednu, već za dvije školske godine.

— Meni dijete dođe plačući iz škole i govori da nema pojma o matematici. Pitam ga da li zna riješiti neki zadatak, a ono mi kaže da ne zna. Djeca ne znaju gradivo od prošle godine, kako će onda učiti novo? – pita se zabrinuti Šaponja.

Na upit na koji se način pomaže djeci u učenju i na koji će se način valorizirati naučeno jer realno nemaju sva djeca jednake uvjete i pomoć u učenju i savladavanju gradiva, iz Ministarstva znanosti i obrazovanja rekli su nam sljedeće: 'Ističemo kako nastava na daljinu podrazumijeva dvosmjernu komunikaciju na daljinu na relaciji učenik-učitelj, kao i samostalni rad učenika od kuće. Nastavnici koriste didaktičke pristupe koji su prikladni za učenje na daljinu i omogućavaju aktivno uključivanje i rad svih učenika i dvosmjernu komunikaciju.' No kako je moguće ostvariti 'dvosmjernu komunikaciju' ako s jedne strane nema internetskog signala, a tlo se pod nogama neprestano trese pa je i odlazak u školu pothvat?

Velika većina kuća na Baniji nije za stanovanje. Ljudima je sve ostalo pod ruševinama ili u kućama koje samo što se ne sruše.

— Dođe meni tako sin iz škole i kaže da je dobio jedinicu. Zašto si dobio jedinicu? Nemam staru bilježnicu, kaže on. A stara bilježnica je ostala pod ruševnima u kući. Žao mi je klinaca, bili su uzorni đaci, sada ne znam kako će pohvatati sve to gradivo. Žalio sam se ravnateljici – ističe Šaponja.

Obratio se i operaterima u nadi da će se signal poboljšati, no uzalud.

— Imamo par učenika u udaljenim selima i svi su odlični, djeca se trude. Bilo je djece koja su dolazila u školu zbog internetskog signala, a profesori su s njima radili iako se nastava odvijala *online.* Sve ove okolnosti jako otežavaju usvajanje novih znanja i rad djece, kao i nas nastavnika i roditelja. Teško je raditi *online* nastavu kada se obitelj s četvero djece nalazi u kontejneru. Zato smo i odgodili početak nastave, a u školi smo od drugog tjedna u ožujku – kaže Štajdohar.

Nepostojanje internetskog signala nije odgovornost škole, već države i operatera. Koliko će vremena proći prije nego što se uspostave svi odašiljači nitko zapravo ne zna.

— Meni je obećano da će sve biti pokriveno veoma brzo. Vjerujem da će biti postavljeni odašiljači i da će sva rubna mjesta dobiti internetski signal – govori Štajdohar.

— Teško je živjeti u kontejneru pored kuće koja je dobila žutu, pa crvenu, pa ponovno žutu naljepnicu – ističe Šaponja.

Ne zna gdje potražiti pomoć: od Grada Gline nije dobio ništa, a jedina pomoć stigla je iz Srpskog narodnog vijeća. Priznaje da je ni na nebu ni na zemlji s troje male djece. Svi ga uvjeravaju da će mu kuću izgraditi država, ali Šaponja u to baš i ne vjeruje. Navečer često nestane struje, a onda je u trenu u kontejneru mračno i hladno. Cesta koja vodi u selo izrovana je i teško prohodna, zbog čega prijevoznik koji vozi djecu do škole najavljuje da će prestati s vožnjom dok cestu ne poprave.

Problema je mnogo. Banija je dugo bila zapostavljen kraj. Sela su raštrkana, stanovništvo je mahom starije dobi, gotovo da nema osnovne infrastrukture. Ono malo mladih razmišlja kako će dalje, a najviše o odlasku s Banije.

— Ovom području je i Bog davnih dana rekao laku noć. I prije potresa, sada pogotovo. Tu nade za djecu nema. Za par godina od Dragotine do Donjeg Klasnića neće biti deset kuća. Mladi odlaze van, a stari, nažalost, umiru. Na kraju, ostat će pusta Banija – razočarano zaključuje Šaponja. ■

Pokrenuli smo podcast Pravo glasa

Srpsko privredno društvo Privrednik i P-portal napravili su iskorak u medijskoj komunikaciji i pokrenuli podcast Pravo glasa. Ideja koja stoji iza podcasta je progovoriti i polemizirati o problemima i postignućima u integraciji srpske nacionalne zajednice u društvo, zatim o mladima u društvenom kontekstu i njihovom sudjelovanju u društveno-političkim procesima, pristupu i mogućnosti obrazovanja na manjinskom jeziku i pismu, o ostvarenju prava i zastupljenosti temeljem pozitivnih zakonskih propisa EU i RH i još mnogim temama koje su važne za život srpske zajednice u Republici Hrvatskoj. Prednost podcasta je što se može slušati uvijek, bilo gdje i koliko god želite, a zanimljivi gosti i prave teme jamac su da će se Pravo glasa slušati i preslušavati nebrojeno puta. Podcast je financiran sredstvima Europskog socijalnog fonda.

Prvu epizodu podcasta otvorio je potpredsjednik Vlade za društvene djelatnosti i ljudska prava BORIS MILOŠEVIĆ, u kojoj je govorio o aktualnim temama, ali i o nekim nepoznatim detaljima iz privatnog života.

Podcast Pravo glasa možete slušati na sljedećim platformama: SoundCloud, Spotify, Anchor, Google podcast, Deezer, Breaker, kao i na YouTube kanalu P-portala.

Slušajte nas jer je važno da se čuje svaki glas! ■

Ima valova i nakon novog vala

U povodu 40. obljetnice najvažnijeg rock-pokreta na prostoru Jugoslavije

PIŠE
Marin Bakić

Glorifikacija novog vala čini mi se nepravednom spram kasnijih pokreta. I dalje ima odličnih bendova i glazbe uopće. Valići se stalno valjaju, samo u sjeni, kaže Darko Rundek

Od novog vala je napravljen mit. Draže mi je realno sagledavanje fenomena. Neki sudionici tog pokreta su nastradali, postali su žrtve tog osjećaja važnosti i heroizma, koji ima veze s mitom – komentira glazbenik DARKO RUNDEK, nekadašnji frontmen zagrebačke grupe Haustor, s kojim razgovaramo povodom 40. obljetnice novog vala u Jugoslaviji. Kako nam otkriva, ostvario je uvjete za starosnu mirovinu, što dodatno opisuje koliko je vremena prošlo od početka tog glazbenog pokreta.

— Imam 65 godina – opravdava se u šaljivom tonu.

Izdavačka kuća Croatia Records, nekadašnji Jugoton, reizdala je četiri albuma iz 1981. godine: 'Bistriji ili tuplji čovek biva kad...' Šarlo akrobata, prve albume Električnog orgazma i Haustora te 'Paket aranžman' s pjesmama tri beogradska benda. Zagrebački Haustor su tada činili Rundek i SRĐAN SACHER kao autorski dvojac, odnosno gitarist, glavni vokal i basist, SRĐAN GULIĆ na bubnjevima, ZORAN VULETIĆ na klavijaturama, OZREN ŠTIGLIĆ na ritam-gitari i trombonist NIKOLA SANTRO. Na njihovom debitantskom albumu bio je već raniji hit 'Moja prva ljubav', na kojoj bubnjeve svira član Azre BORIS LEINER, a i druge su pjesme postale kultne, kao i akteri čitave te scene.

— Isprva je bilo teško nositi se s takvim statusom, a sada me to ne brine. Radilo se zaista o kušnji za taštinu. Važan je osjećaj da je bitno ono što radiš. Može se u tome pretjerati, ali to oslobađa i novu energiju, čega ne bi bilo da se radi bez uvjerenja. Važno je što se stvorio sadržaj iza taštine – govori Rundek o tome kako se nosio sa slavom.

Njihov prvi album, kao i prvi singl Azre, producirao je HUSEIN HASANEFENDIĆ HUS iz Parnog valjka.

— Imao je tada već bogato studijsko iskustvo. Imao je i dobar osjećaj za aranžman i pregled. Natjerao nas je da pročistimo ideje. Zahvaljujući njemu bili smo potpuno spremni za snimanje, a imao je i aranžerskih ideja i cveba koje su bile dobrodošle. Bila je to fina suradnja. Bili smo vrlo komplementarni – prisjeća se Rundek.

— Pjesme 'Zamisli život u ritmu muzike za ples' grupe Film i 'Crno-bijeli svijet' Prljavog kazališta te Azrina prva dva albuma su važni. BRANIMIR JOHNNY ŠTULIĆ bio je veliki 'začinilac' – s njime su svirali Sacher, JURA STUBLIĆ, MAX JURIČIĆ... Novi val je zanimljiv kao alternativni pokret, ali ne samo u glazbi, nego i u stripu, kazalištu, fotografiji, novinarstvu... – kaže Rundek.

Njegov umjetnički angažman vezan je i uz Kugla glumište.

— Volio sam njihove ambijentalne predstave. Unijeli su čaroliju u Zagreb, koja je bila bitna. Punk mi nije bio naročito zanimljiv. Nisam se nikada osjećao kao rock glazbenik. Prvo sam se počeo baviti kazalištem pod utjecajem Kugla glumišta i kazališnih festivala koji su se tada održavali. Ta je kazališna magija prešla i na glazbenu scenu – otkriva Rundek i dodaje da je to što je na koncertima nastupao kao pantomimičar jedna od veza s kazalištem.

Htjeli smo ići dalje prema slobodi u socijalizmu – Darko Rundek (Foto: Srećko Niketić/ PIXSELL)

— U to sam se vrijeme furao na ruskog književnika VLADIMIRA MAJAKOVSKOG – nosio sam ruske značke i kape. Ruska avangarda bila mi je inspirativna – dodaje.

Naš sugovornik nam otkriva da je na njega utjecao DRAGO MLINAREC.

— Njegov album 'A ti se ne daj' bio je prvi koji sam kupio. Mlinarčev pristup bio mi je dobar – kaže.

— Važno je za bilo koju scenu da ima one koji je promišljaju i sagledavaju kao cjelinu te koji znaju stavljati stvari u kontekst. Od glazbenih kritičara, to su u ono vrijeme bili DARKO GLAVAN i DRAŽEN VRDOLJAK, prije svih. Nismo nailazili tada na njihove velike simpatije. Bilo nas je teško staviti u neki kontekst. Bili smo kao ružno pače. Nakon što je Haustor prestao postojati, Glavan je rekao da je tek tada shvatio da je pogrešno procijenio taj bend, da je značajniji no što mu je priznavao. Glavan i Vrdoljak su bili reference – komentira Rundek važnost tadašnje kritike.

Ne prati suvremenu TV produkciju, pa tako ni seriju 'Crno-bijeli svijet' koja tematizira Zagreb 1980-ih, a u kojoj ga glumi FILIP SERTIĆ.

— Nitko se nije sprdao sa mnom povodom toga, pa vjerujem da sam prikazan u redu. Čini mi se da se glumac potrudio da me prikaže vjerodostojno – kaže Rundek, kojeg smo zamolili za usporedbu tadašnjeg i današnjeg Zagreba.

— Bila su ono po mnogočemu drukčija vremena no što su danas, pa je teško uspoređivati. Tada je postojao Centar za kulturnu djelatnost omladine. Ondje su djelovali od nas nešto starije djevojke i nešto stariji mladići koji su uistinu imali sluha za kreativni život. Pokrenuli su jako puno događanja i davali su podršku novim predstavama, bendovima i prostorima. Možda smo podsvjesno bili dio kulturne revolucije. Ako smo bili kritičari sistema, bili smo kritičari slijeva, a ne zdesna – htjeli smo ići dalje prema slobodi u socijalizmu. To je bilo dobro srastanje – odgovara Rundek.

Glazbeni kritičar ALEKSANDAR DRAGAŠ kaže za našeg sugovornika da je jedan od rijetkih koji su uspješno nadrasli novi val.

— Motivacija da se bavim umjetnošću nije se bitno promijenila. Nisam se nikada smatrao dijelom nekog vala. To je vrijeme bilo pa prošlo. Moj interes prema glazbi i pjesmama je ostao jednak. S vremenom su se pojavili i drugi suradnici. Dosta sam 1990-ih boravio u Parizu. Ondje sam okupio bend sastavljen od pripadnika različitih nacionalnosti. Nitko od njih nije imao pojma o novom valu niti o mom prethodnom bendu. To mi je bila odlična pozicija – kaže Rundek o tome koliko je novog vala ostalo u njegovoj glazbi.

— Mitologizacija novog vala zasjenjuje druge kreativne valove. I dalje ima odličnih bendova i glazbe uopće. Glorifikacija novog vala čini mi se nepravednom spram kasnijih pokreta nastalih u drugim kontekstima. Valići se stalno valjaju, samo u sjeni – zaključuje. ■

IMPRESSUM

Godina XIV / Zagreb | petak, 02/04/2021

ПРИВРЕДНИК #151

IZDAVAČ
Srpsko privredno društvo 'Privrednik' i Srpsko narodno vijeće
GLAVNI UREDNIK NOVOSTI
Nikola Bajto
UREDNIK PRIVREDNIKA
Nikola Lunić
REDAKTOR Andrea Radak
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Dušan Cvetanović, Slađana Čanković, Bojan Munjin, Dijana Savić, Olivera Radović, Maša Samardžija i Dragana Zečević
GRAFIČKI UREDNIK
Darko Matošević
DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević & Damir Bralić

Privrednik se financira sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske.

REDAKCIJA
Preradovićeva 18,
10 000 Zagreb
T/F ++385 1 4854 478
ured@privrednik.net
www.privrednik.hr

Novosti kod dugogodišnjeg profesora i naučnika iz Slatine

Matematika i potresi

Nazvao jedan moj učenik s ratišta u Lici. Kaže: 'Vi ste mene maltretirali, jedinice mi davali.' A ja njemu: 'Pa ti nisi znao ni za jedan, a kamoli za dva. A jesam li te srušio? Nisam. Doveo sam te da znaš za dva, onda sam te pustio', kaže renomirani matematičar iz Slatine Marko Obradović

DAN nakon razornog potresa na Baniji, umirovljeni profesor matematike i fizike mr.sc MARKO OBRADOVIĆ iz Slatine napisao je članak za jedan stručni časopis o tome što se zapravo dogodilo. Znajući da se bavi proučavanjem potresa i seizmografijom, tih su ga dana zvali i brojni prijatelji da iz prve ruke podrobnije saznaju o kakvoj je to elementarnoj nepogodi riječ. Razlikujemo tri vrste potresa, objašnjavao bi im on – vulkanski, ruševni i tektonski. Tako sada tumači i nama: najčešći su tektonski potresi, a takav je bio i ovaj kod Petrinje 29. prosinca 2020. Radi se o tektonskoj sili tlaka i vlaka koja neprekidno povećava napetost u stijenama. Ako ta napetost prijeđe granicu elastičnosti napetosti stijene, dolazi do pucanja. Dio potencijalne energije pri urušavanju stijena pretvara se u kinetičku energiju elastičnih titraja, dolazi do klizanja dva bloka stijena koji se međusobno premještaju što uzrokuje potres. Zbog klizanja ili dodirivanja ploča nastaje novi niz potresa – sve do smirivanja.

Iako je zagazio u osmo desetljeće života, profesor je još uvijek aktivan – piše članke za stručne časopise, a studentima daje instrukcije. Kažu da su skupe, ali su ih voljni platiti jer tko kod njega dolazi na poduku taj kasnije sigurno polaže ispit ili upisuje željeni fakultet. Rezultat je to Obradovićevog cjeloživotnog pedagoškog rada i iskustva. Još je u osnovnoj školi u Adi i gimnaziji u Virovitici pomagao onima kojima matematika nije išla. Studirao je u Rijeci i Zagrebu, predavao u Gradini kod Virovitice i Slatini, napisao pet znanstvenih radova iz algebre i logike, objavljenih u Zagrebu, Pragu, Beogradu, Heidelbergu, Harvardu i Montrealu. Napisao je osam knjiga za osnovne i srednje škole te više od pedeset članaka, osvrta i prikaza u stručnim i pedagoškim časopisima. Magistrirao je 1980. godine, a doktorska teza prihvaćena mu je na Karlovom univerzitetu u Pragu.

— Nema područja gdje matematika i njene metode nisu našle svoju primjenu. Ona je egzaktna, precizna i točna znanost. No, matematika kao znanost i matematika kao nastavni predmet nisu jednake. Naprotiv, razlika je bitna – nastavni predmet matematika didaktička je projekcija matematike znanosti. To bi trebali imati u vidu autori nastavnih programa i udžbenika – tvrdi profesor Obradović.

Od ključnog značaja su, ističe, knjige 'Opća metodika nastave matematike' i 'Elementi logike u nastavi matematike' (u suautorstvu s mr. DAMJANOM JOVIČIĆEM) i 'Diofantske jednadžbe'. Najvećim dometom smatra rad 'Poučci o trokutu' u suradnji s prof. dr. MIRKOM RADIĆEM. Ponosan je jer ovaj poučak smatra pionirskim o svjetskim okvirima.

Njegove ideje o suvremenoj nastavi matematike prihvaćaju mnogi nastavnici u praksi. Bio je aktivni suradnik u kurikulumu i reformi školstva, a za pedagoški rad dobivao je brojna priznanja, pohvale i

U jednoj izdavačkoj kući s profesorom nisu htjeli potpisati ugovor kada su doznali što je po nacionalnosti. Drugi put su mu zamjerili što je kao reference naveo naučne radove autora iz Srbije

diplome. Generacije učenika pamte ga kao vrsnog stručnjaka, a za njega doista vrijedi ona fraza o strogoći i pravednosti. Jedan od njegovih učenika bio je IVAN TURUDIĆ, danas poznati sudac. 'Onaj što je sudio Sanaderu', naglasit će profesor. Upravo pravedan tretman učenika, vjerojatno ga je spasio neugodnosti koje je zbog pogrešnog imena, prezimena i nacionalnosti, mogao imati zlih devedesetih. Pamti tek jedan slučaj.

— Nazvao jedan moj učenik iz Gradine, bio je na ratištu negdje u Lici. Kaže: 'vi ste mene maltretirali, jedinice mi davali'. A ja njemu kažem: 'pa ti nisi znao ni za jedan, a kamo li za dva. A jesam li te srušio? Nisam, dao sam ti produženu nastavu, pa na popravak. Doveo sam te da znaš za dva, onda sam te pustio'. 'Vi ste *čedo*', kaže mi na to. 'Nisam, donijet ću ti krsni list, u njemu piše Marko' – smije se profesor.

I na druge sitne provokacije odgovarao bi humorom. Urednik jedne izdavačke kuće, uz uljudnu ispriku da mu je neugodno, pitao ga što je po nacionalnosti. 'Srbin, pravoslavne vjeroispovijesti', odgovorio je profesor te na čuđenje sugovornika objasnio da je također moguće biti Srbin i jehovin svjedok ili adventist.

— Nisam baš sretan što sam Srbin, odgovorio sam mu, pogotovo u onim vremenima. 'Volio bih da sam Rus ili Kinez. Kao profesor sasvim solidno živim, a u velikom stadu se sigurnije osjećam'. On se nasmijao i rekao: 'moj šef je htio znati šta je taj Marko jer su u njegovom kraju Obradovići Hrvati'. Kladili su se u moju nacionalnost po 500 kuna – priča naš sugovornik.

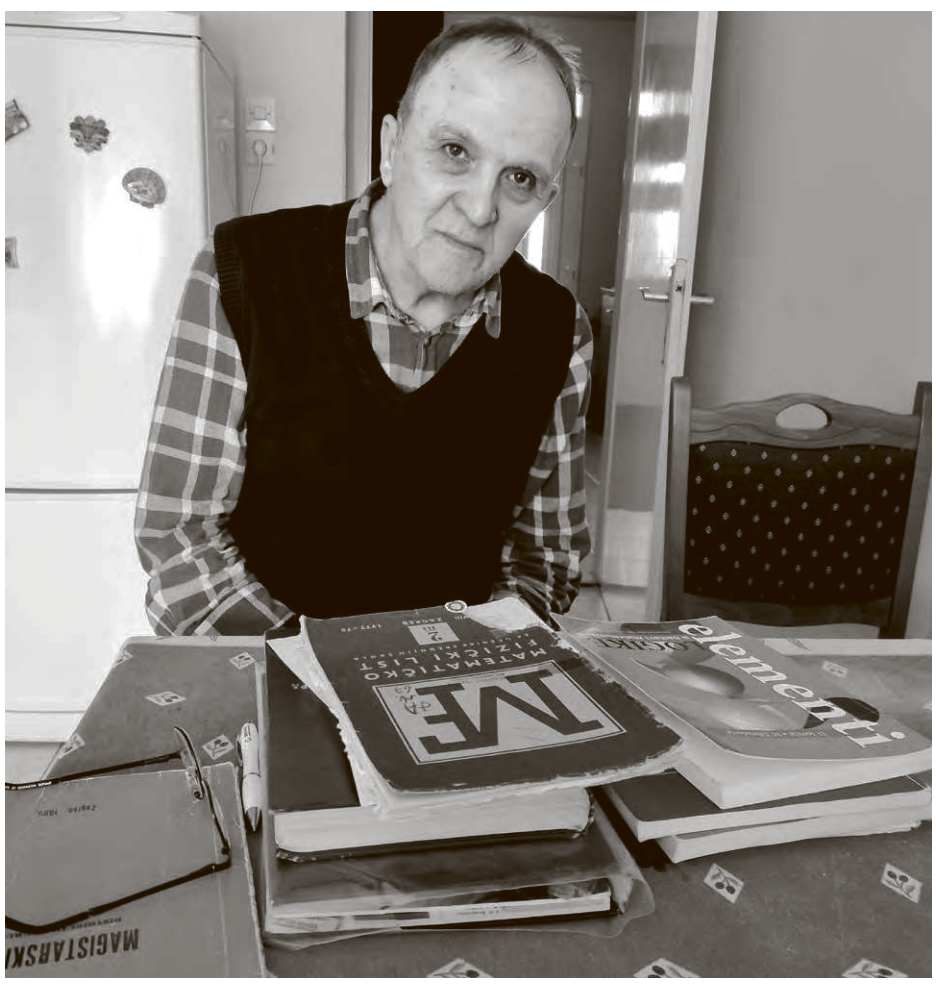

U DRUGOJ izdavačkoj kući nisu htjeli s njim potpisati ugovor kada su doznali što je nacionalnosti. Drugi put su mu zamjerili što je kao reference naveo naučne radove autora iz Srbije. Urednik jednog časopisa nije mu htio objaviti članak o uglednom hrvatskom i srpskom matematičaru, sveučilišnom profesoru ĐURI KUREPI, rođenom u Majskim Poljanama kod Gline. Kurepa je naime često citirao znamenitu Teslinu rečenicu da se jednako ponosi hrvatskom domovinom i srpskom nacijom, dok je Obradović citirao Kurepu.

— Nikada se nisam htio baviti politikom. Jednom dođoše trojica kod mene da me nagovore da se javim za direktora jer su planirali smijeniti onoga koji je bio na funkciji. Ja rekoh; 'nisam u partiji, nemam knjižicu', a oni će 'ništa ti ne brini, do sutra ćemo ti je nabaviti'. Pokojna supruga Zdenka, katolkinja iz Sirača koja je bila u partiji, kaže mi: 'pa ti si budala, ne moraš biti toliki komunista, važno je da imaš knjižicu'. Mi smo u socijalizmu slavili katoličke i pravoslavne blagdane pa i sad imam katolički kalendar. Nisam u politiku išao ozbiljno ni onda, ni sada. Ali sam svojim kćerima rekao da bi ipak bilo dobro biti u nekoj stranci jer ako ne valjaš spašavaju te, ako valjaš, guraju te naprijed. Nisu me poslušale – kaže Obradović.

Uvijek je želio da što više nauči i da znanja prikupi iz prve ruke, ne samo čitajući, pa je koristio svaki trenutak za razgovor s ljudima koji znaju bolje od njega ili za posjet muzejima.

— Kad bih čekao vlak iz Zagreba za Slatinu u vrijeme postdiplomskog studija, dolazio bih na Grič, u Seizmološki zavod. Zanima me kako rade seizmografi, uređaji za mjerenje potresa. Fascinira me onaj mehanički valjak koji se okreće 24 sata. Objašnjavao mi je gospodin koji je tamo radio kako instrument zapisuje gibanje tla i kaže mi da skočim. Ja skočim, a uređaj zatitra – kaže nam profesor Obradović, dodajući kako se može svašta naučiti čak iz pisama i razglednica koje je dobivao od matematičara širom svijeta, kada bi reagirali na njegove članke.

■ Goran Gazdek

Autor znanstvenih radova i stručnih knjiga – Marko Obradović

O nama danas

Da je svaka majka Srebrenice rekla da će iz osvete ubiti drugu osobu, na što bi zemlja ličila, upitala se Jasmila Žbanić

U OKVIRU Škole tranzicijske pravde koju su od 26. do 28. marta za mlade iz Srbije i Hrvatske organizirale Inicijative za ljudska prava ove dvije zemlje, održan je internetski skup 'Suočavanje s prošlošću kroz umjetničke forme – razgovor s JASMILOM ŽBANIĆ' koji je moderirala koordinatorica programa Inicijative za ljudska prava Hrvatske BRANKA VIERDA. Tema razgovora bio je film 'Quo vadis, Aida?', nominiran za više filmskih nagrada, uključujući i Oscara.

— Film smo radili u medijskoj tišini s obzirom da je Srebrenica tema oko koje postoje vrlo oprečna politične borbe i nismo željeli da mediji u službi vlasti koriste film za neka svoja prepucavanja ili da ga bilo tko koristi za neka svoje ciljeve. Moramo osloboditi mlade ljude koji su rođeni nakon tih događaja i reći im 'nemate ništa s time'. Što se prije oslobodimo prošlosti, to će svima biti bolje – rekla je Žbanić. Govoreći o premijeri filma za mlade iz Hrvatske, Srbije i BiH, naglasila je da oni odlično komuniciraju s filmom jer je za film bitno da komunicira s publikom.

Protiv osvete i mržnje – Jasmila Žbanić (Foto: Armin Durgut/PIXSELL)

— Ovo je moj prvi ratni film dok se moja ranija ostvarenja bave utjecajem rata, ali ovaj film govori o nama danas – naglasila je redateljica i dodala da je u pripremama razgovarala s mnogo svjedoka i nastojala naći bar nekoliko izvora. Film je i priznanje ženskoj organizaciji Majke Srebrenice.

— Ovo je prilika da se stvari valorizuju na pravi način. Žene su napravile hrabar čin i udružile se imajući viziju puno bolju nego što su je imali političari. Tu ne postoji slučaj osvete. Da je svaka od tih majki rekla da će za svog sina ubiti drugu osobu, na što bi zemlja ličila? Naravno, to neće potaknuti političare da se promijene, jer je njihov ratni plijen sukob na kojem mogu opstati. Ti su ljudi nesposobni da nas štite i oni opstaju samo s ratnohuškačkim narativom bez kojeg su oni niko i ništa. Zato s njima ne može doći pomirenje – kazala je Žbanić. Naglasila je da negativnih komentara nije bilo onoliko koliko su ih očekivali.

— Oni koji su u Srbiji najviše davali negativne komentare nisu gledali film. Strašno je što su na tu temu zvali za komentare i ratne zločince kao VESELINA ŠLJIVANČANINA. Ali u Srbiji je bilo puno pozitivnih članaka i intervjua u kojima su novinari poštovali film i mene. Nažalost nismo mogli naći distributera, ali film se prikazuje na *online* platformama i tamo gdje nije mogao biti prikazan – rekla je.

■ N. J.

Simbol zlatne epohe

Za mnoge filmove u kojima je Mira Furlan igrala teško je reći jesu li hrvatski, srpski ili jugoslavenski

ZAGREBAČKA publika pokazala je velik interes za filmove koji su kao hommage MIRI FURLAN prikazani od 26. do 29. marta u zagrebačkom kinu Tuškanac. Revija je otvorena filmom 'U raljama života' RAJKA GRLIĆA, a u četiri dana prikazani su 'Ljepota poroka' ŽIVKA NIKOLIĆA, 'Kiklop' ANTUNA VRDOLJAKA, 'Horvatov izbor' EDUARDA GALIĆA i također Grlićev 'Za sreću je potrebno troje'.

Klasici osamdesetih – Mira Furlan (Foto: Goran Kovačić/PIXSELL)

Posebno su bili zanimljivi filmovi 'Braća po materi' ZDRAVKA ŠOTRE i 'Za sada bez dobrog naslova' SRĐANA KARANOVIĆA, snimljeni krajem 80-ih, pa ih zagrebačka publika trideset godina nije imala prilike vidjeti u kinima. Prikazana je i 'Turneja' (2008.) GORANA MARKOVIĆA kao jedno od ostvarenja u fazi povratka glumice iz progonstva u koje su je hrvatske vlasti gurnule 90-ih iako je protekle decenije bila jedna od kultnih glumica u filmu i kazalištu.

— Za filmove je vladao veliki interes, pa su karte razdijeljene i dobrim dijelom prodane – rekao je za Novosti MARKO ROJNIĆ, voditelj filmskih programa u Hrvatskom filmskom savezu, ističući da je program ostvaren u suradnji s Hrvatskom kinotekom, ali iz veliku pomoć Ambasade Srbije u Zagrebu s kojom su HFS i Kino Tuškanac dobro surađivali ranijih godina.

— Mira Furlan bila je značajna glumica i mi smo joj ovom smotrom htjeli odati počast. To bismo učinili i ranije, ali nismo imali na raspolaganju kopije nekih filmova koje smo smatrali toliko značajnima da budu uvršteni u program – rekao je Rojnić, dodajući da je interes za neke filmove daleko premašivao 35 sjedala koliko ih je dostupno zbog protuepidemijskih mjera.

— Kad se prikazuju revije posvećene nedavno preminulim glumcima, kao MIRI FURLAN ili MUSTAFI NADAREVIĆU, vrlo vidljiva je u njima razmjena glumaca jugoslavenskih republika. U 'Raljama života' je polovica glumaca iz Srbije, a za neke filmove je teško reći jesu li hrvatski, srpski ili jugoslavenski. Kinematografije su bile odvojene ali je suradnja bila velika, ranije kao unutardržavna, a sada međudržavna jer su koprodukcije cilj u cijelom svijetu. Više ne možete snimiti film samo sa sredstvima državne agencije kao što je kod nas HAVC-a. Željeli smo napraviti presjek najvažnijih filmova Mire Furlan; puno bi lakše bilo nabaviti samo kopije hrvatskih filmova, ali morali smo se potruditi da nabavimo i druge – rekao je za Novosti filmski arhivist JURAJ KUKOČ koji je otvorio reviju.

■ N. J.

INFO

Obnova doma u Rogoži

U ORGANIZACIJI pododbora SKD Prosvjeta Garešnica i VSNM-a Bjelovarsko-bilogorske županije, u Rogoži je održan sastanak na kome se razgovaralo o projektu adaptacije i dogradnje društvenog doma. Pored članova spomenutih organizacija, sastanku su prisustvovali bjelovarski dožupan iz redova srpskog naroda SAŠA LUKIĆ i predsjednik VSNM-a Grada Garešnice DAMIR SEDRAMAC. Ispred garešničkog pododbora Prosvjete ZORAN BLANUŠA je govorio o dinamici radova na društvenom domu i njihovom financiranju. Dožupan Lukić je sa županom DAMIROM BAJSOM razgovarao o mogućoj financijskoj potpori Bjelovarsko-bilogorske županije. Nešto više o samom projektu rekao je DARKO KARANOVIĆ, predsjednik VSNM-a Bjelovarsko-bilogorske županije.

— Nakon niza sastanaka u Gradu Garešnici, uz prisustvo gradonačelnika JOSIPA BILANDŽIJE, pročelnika za gospodarstvo MIROSLAVA GERSTNERA, dožupana srpske zajednice SAŠE LUKIĆA, predsjednika i zamjenika SKD Prosvjeta pododbor Garešnica ZORANA BLANUŠE i Nikole Radoševića te predsjednika VSNM Garešnica DAMIRA SEDRAMCA, odlučeno je da se krene u realizaciju ovog projekta. Grad Garešnica financirao je izradu projektne dokumentacije i građevinsku dozvolu te odredio nadzorni organ za građevinske radove – istaknuo je Karanović.

■ Z. V.

Predavanje o Ćopiću

U PROSTORIJAMA osječkog Pododbora SKD-a 'Prosvjeta' održano je predavanje o BRANKU ĆOPIĆU. Predavačica je bila dr. sc. SNEŽANA ŠEVIĆ iz Vukovara, učiteljica razredne nastave u Osnovnoj školi 'Borovo', koja je vrlo sadržajno govorila o jednom od velikana naše književnosti. Taj pisac bio je i tema njezine doktorske disertacije

Dr. sc. Snežana Šević iz Vukovara

'Recepcija književnog dela Branka Ćopića u nastavi', koju je odbranila 2018. godine na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Opisano predavanje organizirao je predsjednik Pododbora ZDENKO ČIKARA, nastojeći da u ovo epidemijsko vrijeme aktivnosti osječke 'Prosvjete' sasvim ne zamru.

■ J. N.

Edukativni projekt Documente – centra za suočavanje s prošlošću

Buđenje sjećanja

Šetnjama po mjestima stradanja i otpora Documenta nastoji oživjeti zapostavljenu antifašističku povijest Zagreba

Sudionici šetnje kraj Botaničkog vrta u Zagrebu

TOKOM Narodnooslobodilačke borbe koja je u nekadašnjoj Jugoslaviji započela 6. aprila 1941. kad su je sile osovine napale uz učešće domaće 'pete kolone', Zagreb je imao značajnu ulogu. Osim kao sjedište Nezavisne Države Hrvatske koja je s vremenom postajala sve manja, grad je bio jako uporište antifašističkog pokreta u kojem je na razne načine, od podrške i ilegalnih aktivnosti do pripadnosti partizanskim jedinicama, učestvovalo preko 50.000 ljudi, odnosno svaki četvrti stanovnik. U te četiri godine, u borbi, zatvorima i logorima pobijeno je preko 26.000 Zagrepčana, od čega 8.000 Židova, velik broj Srba, Roma i Hrvata koji su imali drugačije mišljenje od ustaškog. Zato je Zagreb povodom 30. godišnjice oslobođenja, u septembru 1975. odlikovan Ordenom narodnog heroja. O svemu tome danas se malo zna; mladi o tome ne uče, a stariji imaju amneziju ili se barem tako prave.

Documenta – centar za suočavanje s prošlošću, nizom akcija nastoji to promijeniti. Takva akcija su šetnje uz stručno vodstvo od kojih je prva upriličena 27. marta, na datum kad su se narodi Jugoslavije pobunili protiv ulaska zemlje u Trojni pakt. Dvije naredne šetnje bit će organizirane 10. aprila kad je pod njemačkim pokroviteljstvom proglašena NDH, odnosno 8. maja kad je grad oslobođen. Documenta je izdala vodič 'Zagreb u ratu, otporu, stvaralaštvu i pamćenju'. koji će biti predstavljen 6. aprila, ali je na njihovoj web stranici dostupan od 27. marta.

— Naša je namjera upoznavanje javnosti, prije svega mlađih generacija, sa Zagrebom u Drugom svjetskom ratu, te mjestima stradanja i otpora – rekla je voditeljica Documente VESNA TERŠELIČ, dok su se sudionici okupljali pred Studentskim centrom u kojem je od osnutka NDH do augusta 1941. bio tranzitni logor za Židove, Srbe i druge žrtve režima.

— Kad dođete u Dotrščinu, teško ćete, ako prije niste bili informirani, shvatiti da su tamo ubijani građani Zagreba i drugih mjesta u NDH. Kako na mnogim lokacijama stradanja i otpora nema nikakvih spomen obilježja, pogotovo ne na zgradama ustaško-njemačkih zatvora, policijskih uprava ili logora, mi smo se bazirali na spominjanje lokacija. Documenta na temi Zagreba radi od 2010. uz veliki doprinos SAŠE ŠIMPRAGE koji je inicirao Virtualni muzej Dotrščina, ali i uz odličnu suradnju s Koordinacijom Židovskih općina, SNV-om i Antifašističkom ligom, organizacijama koje se najozbiljnije suprotstavljaju revizionizmu koji traje od 1991. godine. Osamdeseta obljetnica početka Drugog svjetskog rata prilika je da zainteresiranima damo priliku da istraže Zagreb preko vodiča. Važno je da su s nama predstavnici diplomatskog kora SAD-a koji su nam omogućili pripremu vodiča, te njihovi kolege iz Austrije i Australije – rekla je Teršelič.

Šetnje će se odvijati i na Trgu žrtava fašizma koji je umnogome važan za pamćenje događaja od 1941. do 1945. U Documenti se nadaju da će u zgradama u kojim su nekad bili zatvor Gestapoa i sjedište Ustaške nadzorne službe u budućnosti postojati barem spomen sobe za one koji su tamo stradavali.

— Bitno je da u momentu kad odlaze generacije svjedoka koji su osobno doživjeli rat, možemo koristiti osobna sjećanja i sve što su povjesničari već istražili. Nadamo se da će ovo biti poticaj i drugima da u svojim mjestima istraže što se dogodilo – naglasila je Teršelič. Neke aspekte ovih akcija s Novostima je podijelila i TENA BANJEGLAV, koordinatorica obrazovnih aktivnosti u Documenti i jedna od autorica vodiča. Ona je vodila šetnju s 25 učesnika među kojima su bili i zastupnik VILI MATULA, VJERA ZEMLJAR, žena pjesnika i golootočkog zatočenika ANTE ZEMLJARA, brojni studenti i nevladini aktivisti.

— SC je svaki dan ispunjen mladima iako većina ne zna što se tu događalo. U Francuskom i još dva paviljona u kojima je prije rata bio tadašnji zagrebački velesajam (zbor) bilo je zatočeno oko 2.500 Židova te brojnih Srba, komunista i njihovih simpatizera. Bili su odvođeni prvo u logor Danica kod Koprivnice, onda u kompleks logora u Gospiću – Jadovno, Slana i Metajna, a kasnije u Jasenovac. To mjesto odabrano je zbog dvije pruge i Glavnog kolodvora u blizini. Kako je ovaj logor bio u centru grada, pa su ljudi iz okolnih ulica vidjeli što se događa, zatvoren je u kolovozu 1941. i prebačen na Zavrtnicu koja je tada bila na periferiji – objasnila je Banjeglav. Naglasila je da učenici, pa čak i pojedini studenti vrlo malo znaju povijest.

— Na prvoj, probnoj šetnji, mnogi studenti Filozofskog fakulteta rekli su nam da nisu čuli za neke lokacije. Osnovnoškolci i srednjoškolci ne znaju gotovo ništa; na nastavi se spominje samo uspostava ustaške države i formiranje vlasti, a od logora jedino Jasenovac. Zato nam je cilj da vodičem popravimo stanje. Nadamo se i da će novi udžbenici povijesti za 8. razred osnovne i 4. razrede srednje škole nešto poboljšati u tom smjeru – naglasila je Banjeglav.

NAKON predavanja pred Francuskom paviljonom, u kojem je spomenut i nekadašnji zatvor u Savskoj ulici, učesnici su otišli pred nekadašnji studentski dom u Runjaninovoj ulici gdje je 1937. ubijen ljevičarski aktivist KRSTO LJUBIČIĆ, a skojevci su početkom avgusta 1941. kao odgovor na likvidaciju kerestinečkih logoraša, bombama napali pripadnike Ustaške sveučilišne bojne i nekoliko ih ranili. Osim spomenika Krsti Ljubičiću, na ove epizode podsjeća samo jedva vidljivi natpis na ogradi Botaničkog vrta odakle su bacane bombe.

Prolazeći Mihanovićevom, učesnici su evocirali uspomene na LEU DEUTSCH, mladu židovsku glumicu koja je zajedno s roditeljima izbačena iz stana i nakon nekog vremena otpremljena za Aušvic u koji nije stigla jer je putem umrla. Za Glavni kolodvor rečeno je da je nekima bio put u smrt, a nekima put u spas – Židovi su s tog mjesta otpremani u Aušvic, a tu su stizala djeca koje je DIANA BUDISAVLJEVIĆ spašavala iz ustaških logora pa su tu dobivala prvu njegu i pomoć prije nego što bi bila otpremljena dalje.

Obiđeno je i mjesto na kojem je bila židovska sinagoga koju su srušili ustaše, kao i Glavna pošta gdje su u septembru 1941. ilegalci digli u zrak telefonsku centralu. Osim zgrade bivšeg ustaškog zatvora u Ulici Franje Račkoga na kojoj je, gle čuda, još uvijek spomen ploča, obiđen je Meštrovićev likovni paviljon koji su za vrijeme rata ustaše pretvorili u džamiju na Trgu žrtava fašizma. Stavljen je naglasak na zločine počinjene u zgradama njemačko-ustaškog zatvora i sjedišta redarstva na kojima nema ni spomen ploča.

Tom prilikom najavljeno je i da će naredna šetnja započeti 10. aprila pred nekadašnjom radio stanicom s koje je tog dana 1941. proglašena NDH, a koja je prilikom oslobođenja 1945. bila mjesto žestokog obračuna ustaša i partizana.

■ Nenad Jovanović

Edukativne radionice pododbora Srpskog kulturnog društva Prosvjeta Borovo

'Barањska čistoća' pokreće projekt za zbrinjavanje zelenog otpada iz cijele Barање

Život vladarki

Žene na srpskom dvoru su donosile mir, gradile pravoslavne hramove i utjecale na sveukupni tok historije

Borovski pododbor Srpskog kulturnog društva ‚Prosvjeta' pokrenuo je ciklus edukativnih interaktivnih radionica na temu ‚Na srpskom dvoru iz ženskog ugla' kojima se želi ukazati na značajne uloge srpskih vladarki iz doba Nemanjića. Prva radionica simbolično je održana povodom Dana žena, 8.marta, a zatim ih je uslijedilo još nekoliko jer je zbog epidemiolошkih mera ograničen broj posetilaca.

— Želimo prikazati život srpskih vladarki iz dinastije Nemanjića, način na koji su dolazile na srpski dvor, njihovo potomstvo i različite sudbine te ukazati na njihov doprinos u tadašnjim društvenim okolnostima. Radionice su bile prvo namenjene damama, ali smo krug posetilaca zbog velikog interesa proširili. Održali smo nekolико radionica, a osim iz Borova, imaćemo posetioce iz drugih sredina – kaže Radmila Latas, predsednica borovske ‚Prosvjete' i autorka same ideje. Istakla je da se o ženama na srpskom dvoru vrlo malo zna, navodeći primer Ane, žene Stefana Nemanje, majke prvog srpskog kralja Stefana Nemanjića i Svetog Save, čije je poreklo nepoznato. Žene na srpskom dvoru su rađale prestolonaslednike, bile su deo političkih trgovina i donosile mir, gradile pravoslavne hramove i značajno uticale na tok srpske istorije. Profesorka istorije Mirjana Orešćanin istakla je da je za vreme vladavine Nemanjića od 1166. do 1371. godine, bilo 10 vladara i 16 vladarki.

Replike srednjevekovnih kostima

— Stefan Prvovenčani i Stefan Dečanski su se ženili dva puta, a kralj Milutin čak pet puta, dok neki izvori kažu i sedam puta – kaže profesorka Orešćanin. Posebno ističe kraljicu Simoniду koju su roditelji, kao zalog mira, udali kad je imala samo pet godina. U prostoru ‚Prosvjete' postavljena je izložba vladara i vladarki iz loze Nemanjića. Učesnicama ove interaktivne radionice je srpski dvor iz tog doba dočaran i plesom, odnosno stilizovanom koreografijom.

— Na ‚Skomrašku igru' ansambla Renesans pokazala sam nekolико koraka iz te igre, koji nisu zahtevni, tako da su ih učesnice savladale – kaže Zorica Kovačević, članica predsedništva borovske ‚Prosvjete. Deo priče su okusi i mirisi bogate dvorske trpeze koje je predstavila bibliotekarka Sanja Spasojević. Za radionicu je štampan dvorski jelovnik dok su učesnicama radionice poslužени medenjaci i čaj sa cimetom i nanom. Voditeljke radionice su se potrudile da čitavu priču upotpune stilizovanim kostimima i nakitom izrađenim prema portretima srednjovekovnih vladarki, zabeleženih na freskama manastira koje su podigli Nemanjići, a svaka polaznica radionice imala je priliku i sama da izradi naruksvicu od raznobojnih perli.

■ D. Bošnjak

Zeleno nije za otpad

Beломanastirska komunalna tvrtka ‚Barањska čistoća', u okviru projekta ‚Biootpad', započela je s prvim ovogodišnjim besplatnim odvozom vrtnog i zelenog otpada s područja cijele Barање (trave, lišća, korova, uvelog cvijeća, grања i sl.), koji se prikuplja isključivo u specijalizirаnim kodiranim vrećama. Korisnici iz baze ‚Barањske čistoće' mogli su, a moći će i dalje, besplatno preuzimati takve vreće i zaduživati ih u količinama prema vlastitim potrebama.

— Biootpad čini oko pedeset posto ukupnog otpada, što znači da se na beломanastirsko Gradsko odlagalište godišnje dovozi oko 4000 tona takvog otpada. Zeleni otpad čini deset posto ukupnog biootpada, a ostatak je – kuhinjski otpad. Zeleni otpad je sezonske narави i njega vidimo, a kuhinjski se ne vidi i kontinuiran je – kaže Damir Paulić, direktor ‚Barањske čistoće'.

— Iako je Barања tzv. ruralni kraj, biootpad sa sela dolazi u većim količinama nego iz grada. Vreće će biti posebno obilježene da bi se potpuno izmakнule od drugih vreća, što znači da ćemo na ulici preuzimati isključivo zaštićene vreće pa se biootpad neće moći odbacivati u nepoznatim vrećama. Osim toga, kabastiji biootpad poput grana, stabljika i sl. morat će se svesti na manje dimenzije kako bi se mogao ubaciti u vrećу. Za korisnike broj vreća neće biti ograničen, ali ćemo kontrolirati koliko smo ih komu dali i da li je isti te vreće vratio – govori Paulić.

Zeleni otpad preuzima se isključivo u besplatnim kodiranim vrećama

U prvoj fazi ‚Barањska čistoća' planira godišnje prikupiti 650 tona zelenog otpada, što je znatna količina, a plan će provesti vlastitim sredstvima. U početku zeleni otpad će biti dovožen na posebno mjesto u sklopu Gradskog odlagališta, jedinog registriranog i saniranog odlagališta u Barањi, a kasnije najvjerovatnije na površinu u gradskom vlasništvu kod Brањinog Vrha, namijenjenu upravo za zeleni otpad. Sastav zelenog otpada, kao i nekakvi rezultati u procesu kompostiranja za sada nisu bitni jer je primarni cilj umanjiti ukupnu količinu otpada. Ako se uspije dobiti koristan sadržaj nakon kompostiranja, dijelit će se besplatno zainteresiranim građanima.

■ Jovan Nedić

Stogodnjak (575)

2. 4. – 9. 4. 1921: kakva smo to država i mi u njoj? To, pomalo oporo pitanje, postavljaju zagrebačke 'Novosti', osvrćući se na stalne političke svađe i prepirke među svima, počevši od onog najnižeg činovnika, pa sve do ministarskih glava. Pa kažu: 'Svima je poznata ona priča, kako su Slaveni, kad je bog narodima dijelio darove, ostali kratkih rukava, jer se nisu mogli složiti u tome što da zatraže. Doduše, danas nam nitko ne nudi nikakve darove, već obratno, ali mi se i pored svega i dalje prepiremo i nadmudrujemo. Talijan nam otima najljepše dijelove domovine – mi se prepiremo! Arnauti nam upadaju u zemlju i pljačkaju – mi se prepiremo! Lukavi Grk čeka zgodu da štogod ušićari na naš račun – mi se prepiremo. Bugarin pravi političko rodbinstvo s Rumunjom – mi se prepiremo! Rumunj posiže za našim pograničnim krajevima – mi se prepiremo! Švabo nam lukavstvom otima prekrasne krajeve Koruške – mi se i dalje prepiremo! Konačno, dolazi nam Karlo Glupi, da nam kao švapski agent, a pomoću Mađarske, konačno baci uzicu oko vrata, a mi se još uvijek prepiremo! A o čemu se prepiremo? Moguće o tome tko da bude prvi u izgradnji naše lijepe domovine? O, ne! Mi se prepiremo o tome, koji je od nas troje braće kulturniji, koji je bogatiji, koji je hrabriji... Mi smo uvjereni da smo najmudriji, najbogatiji, najhrabriji, najbolji... Mi ne želimo razumjeti da je prošlo doba Kraljevića Marka, kako bogatstvo naše ne leži ni u našim šumama, ni u rudama, već u radu naših ruku... Ali mi ne hajemo za to, već se samo prepiremo i prepiremo. Strasti su nam zaslijepile oči, da ne vidimo opasnosti koje nas vrebaju sa strane. Zar smo doista tako nesposobni, da s našom nesposobnošću može računati čak i jedan Karlo Glupi, a preko njega i drugi koji samo čekaju da nam bace uže oko vrata, ali ne Hrvatu, ne Srbinu i ne Slovencu posebno, već Hrvatu, Srbinu i Slovencu zajedno i u isti čas...'

* jugoslavenske čete na svečan način su ušle u Drniš. I prije nego što su Talijani otišli narod je počeo kititi svoje kuće narodnim zastavama u cvijećem. Ali, tada su Talijani postavili uvjet – ili ćete raskititi grad ili ga mi nećemo napustiti. Tek kad je to učinjeno Talijani su otišli, a narod je opet okitio grad, podigavši i slavoluke, nad kojima je pisalo 'Živjela dinastija Karađorđevića!', 'Dobro nam došli oslobodитељи!', 'Živjela Jugoslavija!'... U Drniš se slegao i ogroman broj seljaka iz okolnih sela, a na svečanosti je, uz ostale, govorio i general Milić, rekavši kako smo 'mi sada postali država jaka i moćna i jao svakome onome tko u nas dirne!'

■ Đorđe Ličina

IVA MAJOLI zahvaljujući Franji Tuđmanu poželjela pridružiti stranačkom podmlatku HDZ-a, da bi se nakon osvajanja francuskog Roland Garrosa 1997. u tu stranku i službeno učlanila. OZREN BITI, sociolog i viši znanstveni suradnik u Institutu za etnologiju i folkloristiku, autor knjige 'Domaći teren: sociokulturno istraživanje hrvatskog sporta', kaže za Novosti da se početkom 1990-ih državotvorni narativ naprosto prelijevao iz političkih u sportske okvire, baš kao i procesi i prakse etnifikacije sveopćeg života, što je pogodovalo tome da 'ambasadori Hrvatske' na sportskom postanu i svojevrsnim manekenima HDZ-a na političkom planu, da neki od njih prilikom intoniranja himne s rukom na srcu stanu uz etničko 'mi' ne samo kao reprezentativci na sportskim terenima, nego i kao saborski zastupnici.

— No ako se u tom vremenu politika najveće stranke nametala kao objedinjavajuća, desetljeće ili dva kasnije izleti nekih sportašica i sportaša uz pomoć HDZ-a u gradska vijeća, Sabor ili čak na najviše pozicije u ministarstvima svjedoče o njihovim izgrađenim ideološkim preferencijama i za njih, ali i za stranku korisnom prelijevanju njihova 'celebrity kapitala' iz svijeta sporta u svijet politike – ističe Biti.

Tako su saborskim zastupnicima HDZ-a u dva mandata, od prosinca 2003. do prosinca 2011. godine, postali LINO ČERVAR, bivši izbornik rukometne reprezentacije i osvajač osam svjetskih i europskih medalja, ali i trofejni vaterpolist Perica Bukić, koji je slučajno ili ne u tom razdoblju obnašao dužnost predsjednika i izvršnog direktora Hrvatskog vaterpolskog saveza. U novoj političkoj akciji, Bukić uz kolegu Dubravka Šimenca ponovno agitira u propagandnom spotu HDZ-ovog kandidata za zagrebačkog gradonačelnika DAVORA FILIPOVIĆA, i to u prostorijama vaterpolskog kluba Mladost, uz osvojene pehare i odličja. S obzirom na to da opravdano smatra da su time privatizirani sportski uspjesi zagrebačkog kluba u kojem su sudjelovale generacije sportaša i koji se financira javnim novcem, GORDANA PASANEC, članica inicijative Zagreb te zove, prijavila je HDZ zbog sukoba interesa.

Premda se nitko ne sjeća nijednog njegovog izlaganja za govornicom ili političkih replika, košarkaš FRANJO ARAPOVIĆ također je kao član HDZ-a odradio jedan saborski mandat. Bilo je to u njegovom petom sazivu i za vrijeme prvog mandata premijera IVE SANADERA. Na kraju, Arapović neće po dobrom pamtiti svoje članstvo u HDZ-u jer su mu 2009. zbog kršenja stranačke discipline uručili ispisnicu. Zastupnički je mandat kao članica HDZ-a od 23. prosinca 2003. do 25. veljače 2005. odradila i bivša reprezentativna košarkašica Danira Bilić, u igračkim godinama poznata kao DANIRA NAKIĆ, koja je triput, od 1989. do 1991., bila proglašena najboljom igračicom Europe.

BERTA Šalaja, redovitog profesora zagrebačkog Fakulteta političkih znanosti, pitamo zašto se najveći broj sportaša angažirao na strani HDZ-a, osobito s obzirom na etikete poput korupcije i klijentelizma koje godinama prate tu stranku.

— Zašto je tome tako, možemo samo spekulirati. Ciničan bi odgovor bio da je HDZ stranka koja je najduže na vlasti, a vlast je ljepilo koje privlači ljude, pa onda i sportaše. Drugi odgovor, koji pretpostavlja buduća empirijska istraživanja koja na tu temu kod nas ne postoje, jest da je većina sportaša u Hrvatskoj u sociokulturnom smislu desno, nacionalistički i konzervativno orijentirana. A vjerojatno je riječ o kombinaciji jednog i drugog. Trebalo bi bolje poznavati situaciju u drugim državama, no ako je nacionalizam nekako prirođen sportašima koji nastupaju za svoje nacionalne reprezentacije, onda možda i ne treba čuditi da su sportaši više skloni desnici nego ljevici. S druge strane, upletenost u korupciju i klijentelizam, pa i presude koje o tome govore, nisu naštetili reputaciji HDZ-a ni među dijelom sveučilišnih profesora, kao ni doktora medicine, pa me nekako ne čudi da nisu naštetili popularnosti HDZ-a ni među sportašima – govori za Novosti Šalaj.

Naš sugovornik, na tragu sociologa Ozrena Bitija, smatra da je učestali ulazak slavnih ili ne baš tako slavnih sportaša u političku sferu dio šireg procesa koji se može nazvati selebritizacijom politike.

— Osim sportaša, tu su i pjevači i glumci, a čini mi se da je njihova privlačnost u suvremenim društvima upravo u činjenici da svojim pojavama i komunikacijskim stilom odudaraju od *mainstream* politike i političara. Živimo u doba medijskog i političkog populizma i selebriti politike i očito je građanima, koji su razočarani *mainstream* politikom, zapravo nebitno što je politička

Nika Fleiss (Foto: Željko Lukunić/PIXSELL)

Nije za zanemariti da poduzetničke vode, kojima neki u početku postsportskog života teže, nisu u Hrvatskoj ni približno sigurno poslovno utočište koliko to može biti neka politička pozicija povezana s opcijom na vlasti – kaže Ozren Biti

Sandra Perković i Milan Bandić 2018. (Foto: Žarko Bašić/PIXSELL)

Janica Kostelić bila je pomoćnica ministra znanosti, obrazovanja i sporta u vladi Tihomira Oreškovića (Foto: Jurica Galoić/PIXSELL)

kompetencija većine tih selebritija često vrlo upitna – kaže Šalaj.

Udvaranje biračkim masama preko poznatih sportaša i njihov doprinos pobjedi HDZ-a posebno su bili upečatljivi uoči parlamentarnih izbora u studenome 2007., kada je ta stranka osvojila tek pet posto više glasova, odnosno deset mandata više od SDP-a, što joj je na kraju bilo dovoljno da sastavi parlamentarnu većinu. Sanaderu i ostatku stranačkog vodstva do relativne većine i izborne pobjede pomogli su svjetski i olimpijski prvaci, rukometaši IVANO BALIĆ i PETAR METLIČIĆ, tadašnji kapetan nogometne reprezentacije NIKO KOVAČ, tenisač GORAN IVANIŠEVIĆ, boksač STIPE DRVIŠ te vaterpolisti TEO ĐOGAŠ, MILE SMODLAKA i JOSIP PAVIĆ, koji su pod sloganom 'Idemo dalje' u korist te stranke snimili televizijske reklame i promotivne spotove.

SDP je teško podnio takav razvoj događaja pa je tadašnja potpredsjednica stranke Željka Antunović progovorila o zloupotrebi sporta i sportaša zarad političkih interesa HDZ-a. 'Posljednjih nekoliko dana Hrvatska je zasuta spotovima u kojima politiku HDZ-a veličaju birani i uspješni sportaši. Nismo se tome previše začudili. Možda je doista HDZ zaslužan za njihove rezultate pa vole Ivu Sanadera', kazala je Antunović, istaknuvši i da cijeli jedan veliki klub poput Dinama zahvaljuje HDZ-u.

U posljednje desetljeće i pol i dalje je zamjetna sklonost sportaša političkom agitiranju kao i nastojanje za pripadanjem visokoj politici. No osim HDZ-ovih odličnika, vrhunski su sportaši pronašli i druge političko-interesne oaze. U pravilu su to moćni pojedinci, poput nedavno preminulog zagrebačkog gradonačelnika MILANA BANDIĆA, koji se 2009. natjecao na predsjedničkim izborima. Njemu su javnu podršku tada pružili otprije spomenuta tenisačica Iva Majoli, rukometaš VLADO ŠOLA te atletičarke IVANA BRKLJAČIĆ i SANDRA PERKOVIĆ. U studenome 2011. Ivana Brkljačić i službeno se našla na Bandićevoj listi za lokalne izbore, što joj je, uz njezine sportske uspjehe i njihovo ranije poznanstvo, navodno pripomoglo da postane direktorica međunarodnog atletskog mitinga 'Hanžekovićev memorijal', na čijem se čelu nalazi više od desetljeća. U novije vrijeme postala je vlasnica jedne od ekskluzivnih kućica na centralnoj lokaciji na čuvenom zagrebačkom adventu, o čemu je lani na društvenim mrežama pisao bivši predsjednički kandidat DARIO JURIČAN.

Politiku je okusila i Sandra Perković, višestruka olimpijska, svjetska i europska prvakinja u bacanju diska, koja je kao članica stranke Bandić Milan 365 – Stanke rada i solidarnosti zastupničku dužnost u Saboru obnašala umjesto gradonačelnika Bandića od kraja prosinca 2015. do listopada 2016., a dogurala je i do vijećnice u zagrebačkoj Skupštini. Bandićevoj stranci pristupila je i ANA-MARIJA BUJAS Čelan, hrvatska karate reprezentativka.

Od ostalih poznatijih sportašica i sportaša, šibenska košarkašica ANTONIJA MIŠURA izabrana je 2013. na listi HDZ-a za vijećnicu u šibenskom Gradskom vijeću, dok je bivši golgeter DAVOR ŠUKER ranije obnašao dužnost vijećnika HDZ-a u zagrebačkoj Skupštini, gdje je u jednom mandatu sjedio i proslavljeni trener Miroslav Ćiro Blažević. Bivši sportski jedriličar i hadezeovac IVAN KURET bio je pak od 2007. do 2009. splitski gradonačelnik.

Rijetki su izleti sportaša u SDP. Spomenimo tek da je majstor mješovitih borilačkih vještina MIRKO FILIPOVIĆ kao nezavisni zastupnik preko SDP-ove liste odradio jedan saborski mandat, nakon čega je uvidio da politika nije za njega. Riječanka BISERKA PERMAN, bivša svjetska prvakinja u kuglanju, također je u jednom mandatu, točnije od 2003. do 2008., obnašala zastupničku dužnost u dresu SDP-a.

Najdalje je u političkom smislu dogurala JANICA KOSTELIĆ, koja je u travnju 2016. imenovana pomoćnicom ministra znanosti, obrazovanja i sporta u kratkotrajnoj vladi TIHOMIRA OREŠKOVIĆA. Potom je imenovana prvom državnom tajnicom Središnjeg državnog ureda za sport, da bi na osobni zahtjev u studenome 2019. bila razriješena te dužnosti.

Sociologa Bitija pitamo zaključno o motivima tog sportskog strančarenja i koliko ono u slučaju pristajanja uz kompromitirani HDZ škodi ili ne škodi imidžu sportaša. Odgovara nam da negativne etikete koje se lijepe za HDZ očito ne mijenjaju u bitnome status te stranke u biračkom tijelu u Hrvatskoj pa utoliko ni 'prianjanje' sportaša uz nju ne škodi toliko njihovu javnom imidžu koliko im pak nudi stanoviti produžetak 'igračke' moći, bilo u društvenom, bilo u ekonomskom smislu.

— Nije za zanemariti da poduzetničke vode, kojima neki u početku postsportskog života teže, nisu u Hrvatskoj ni približno sigurno poslovno utočište koliko to može biti neka politička pozicija povezana s opcijom na vlasti. Naposljetku, treba imati na umu i čimbenik oslobađanja velike količine vremena i energije kod onih sportašica i sportaša koji privode kraju svoje karijere, dakle nastajanje životne praznine, a daljnje postojanje naglašene kompetitivnosti kod njih, pa i u tome tražiti razloge za okretanje pojedinaca politici – zaključuje Ozren Biti. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

Globalna pandemija dodatno je otežala položaj izbjeglica

PIŠE Igor Lasić

Opet su nas deportirali

‘Borimo se ovdje s mnogo poteškoća već 40 dana, uz 10-mjesečnu bebu... Molim vas, učinite nešto da nam policija omogući dobivanje prava na ostanak u Hrvatskoj’, jedna je od poruka koju je zaprimio Centar za mirovne studije. Slični apeli izbjeglica intenzivirali su se posljednjih osam mjeseci

STRADANJE izbjeglica iz Azije i Afrike na području Hrvatske već neko vrijeme privlači pažnju gotovo isključivo ako nudi i određene spektakularnije prizore. Prevrnuti kamion s tijelima poput onog unatrag par tjedana, recimo, ili – netom prije toga, jer bio je plodan mjesec – grupu zarobljenih u minskom polju. Oba su se mogla snimiti dovoljno efektno, prvi s unošenjem kamere u lice žrtava koje se još nisu iskobeljale, drugi odozgo pomoću drona, dok su ishodi bili još uvijek neizvjesni.

Nikoga više ne zanima pak počesto već utapanje tih ljudi u Kupi ili Korani, kamoli situacije bez smrtnih slučajeva. A na samo dno liste želja srozala se do jučer intrigantna priča o navodnom policijskom nasilnom i kriminalnom protjerivanju izbjeglica u zemlje iz kojih su prešli u RH, Bosnu i Hercegovinu ili Srbiju ili Crnu Goru. Kako su za takav *pushback* lagano potrošili interes europski mediji, tako je i nas ovdje prestalo zanimati što se to piše o nama u svijetu. Osim što tema valjda ne može biti specijalno problematična samim tim što vlasti zemalja iz kojih su ti mediji, npr. ANGELA MERKEL, javno odobravaju prozvane radnje hrvatske policije. Odavno dakle nije tajna da je Hrvatska postala vjerni pazi-oštar-pas Europske unije, ali sama naša policija svejedno uporno negira vlastitu standardiziranu praksu. Reagira se demantijima sporadično, više akutno, kako izbije koja vidnija afera s premlaćivanjem izbjeglica u tajnoj deportaciji, mada je i to postala dosadnjikava roba na medijskom tržištu.

Nema zato sumnje da je i materija koju smo dobili na uvid iz udruge Centar za mirovne studije u Zagrebu prilično zamorna i štura, primjerice: ‘(...) Nažalost, jedini način za traženje azila u Hrvatskoj je uz policiju ili u policijskoj stanici. Ako se slažete, možemo poslati vaša imena i lokaciju ponovno, ali ne znamo i ne kontroliramo što će vam policija učiniti. Mi smo lokalna organizacija u Zagrebu i ne možemo utjecati na policijske postupke. Veoma nam je žao zbog toga.’

Shvatili ste, radi se o komunikaciji između CMS-a i pojedinih izbjeglica koji su im se obratili za pomoć; vođena je telefonski, pisanim porukama. Sve je snimljeno i dostavljeno policiji, zatim dokumentirano, a ovdje izdvajamo samo nekoliko tipičnih primjera takve prepiske, vođene u pravilu na engleskom. Nastavljamo odgovorom na citirani iskaz aktivista koji usput primaju i GPS-podatke o lokaciji dotičnih izbjeglica, negdje pored granice RH – BiH: ‘Pošaljite im naša imena i lokaciju i opišite im našu lošu situaciju.’ ‘OK, šaljem odmah’, odgovara dežurni na telefonu i ubrzo potom javlja da je policija obaviještena o svemu, posebno o zdravstvenim problemima unesrećenih, te da se nada da će im i pomoći. Dopisivanje se nastavlja sutradan ujutro, pitanjem iz CMS-a o tome je li policija došla i pomogla, pa stiže odgovor, ali sad već iz BiH: ‘Policija nas je uhapsila i deportirala. Pustili su pse na nas. Trudnica je bila vrlo slaba. (...) Djeca su dosta plakala, ali policija se nije obazirala.’

Lanjska akcija CMS-a i Inicijative Dobrodošli ispred Banskih dvora (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

Takvi se raspleti ponavljaju stalno i s gotovo uvijek istim epilogom na štetu izbjeglica, a CMS-u naknadno dospijeva službena nota policije da prijavljeni stranci nisu pronađeni na navedenom mjestu, čime se slučaj zatvara. Udruga nema dovoljno resursa i aktivista da policiju slijedi na terenu, što tu ciničnu igru vlasti pravi još mučnijom, jer se policajci ne moraju ni potruditi da ispadnu malo uvjerljiviji. ‘Jučer me policija deportirala sedmi put’, glasi jedna od poruka, ‘i također udarila. Borimo se ovdje s mnogo poteškoća već 40 dana, uz 10-mjesečnu bebu. Ne možemo natrag zato što nemamo nikakvu opciju da idemo natrag. Sad smo opet na hrvatskom teritoriju. Molim vas, učinite nešto da nam policija omogući dobivanje prava na ostanak u Hrvatskoj.’

Treći izbjeglica piše, nakon što je poslao *screenshot* karte sa svojom lokacijom: ‘Još uvijek čekamo policiju.’ Nepuna dva sata kasnije stiže nova poruka: ‘Pozdrav, nažalost su nas opet deportirali. Zaista sam se umorio od života. Od četiri sata ujutro, sve dosad, s mojom djecom bez hrane i vode.’ Treba u tim porukama uočiti da izbjeglice redovno koriste deportaciju kao izraz za ono što im je učinjeno, iako je riječ o postupku koji nema veze sa službenom deportacijom između policija dviju susjednih država. U pitanju je, sudeći prema njihovim opisima događaja, najobičnije protjerivanje, tj. nezakonito izbacivanje ljudi preko granice, bez mogućnosti da zatraže azil, ali uz čestu primjenu fizičke sile, vrijeđanje i otimanje imovine, te zastrašivanje – klasični *pushback*.

Zapisi se tako nižu unedogled, ali javni zaborav udesa stotina očajnika naročito je došao do izražaja u proteklih godinu dana globalne pandemije. Prošli listopad zaokružen je s pet poziva u pomoć, od ukupno 35 osoba koje su tražile međunarodnu zaštitu i koje su se javljale iz Velikog Obljaja, Gline i Bojne. Za jednu grupu je policija javila samo da je nije pronašla, druga se ponovno javila tek iz BiH, s raspletom sličnim navedenima.

NAREDNI mjesec stiglo je 46 upita za ukupno 266 osoba s istim zahtjevom, a u svima su se nalazili i maloljetnici i sve grupe izrazile su potrebu za medicinskom pomoći. Alarmirani su policajci, dijelom pučka pravobraniteljica i Hrvatski pravni centar, ali policija je samo za dvije grupe javila da ih je i pronašla. Za 12 upita nije bilo nikakve povratne policijske informacije, a šest grupa se nakon nekog vremena javilo iz BiH s vijestima o *pushbacku*. Praksa je ponavljana i u mjesecima prosincu (26), siječnju (98) i veljači (najmanje 160 osoba), a većina ih se izjasnila da želi azil u RH, uz redovne molbe za hitnu medicinsku pomoć, učestalo neodgovaranje policije i gotovo uvijek konačno javljanje ‘deportiranih’ u BiH. Trend je započeo još i prije ovdje naznačenog razdoblja, pa ne čudi što su pojedine čitave obitelji prijavile aktivistima da su iz Hrvatske izbacivane već 20 do 30 puta.

— Svi ovu godinu živimo u stanju krize, iskusili smo što znači kada se granice zatvore i kada zabrane da vidimo svoje bližnje pa makar oni bili tek u susjednoj županiji – rekla nam je o tome ANTONIA PINDULIĆ, pravnica iz CMS-a.

— Ljudi koji se nalaze nedaleko od Hrvatske, u susjednoj BiH, u beznadnoj su situaciji: obespravljeni, nezaštićeni i bez ikakve mogućnosti da u skorijoj budućnosti vide svoje bližnje, a ponekad i da doznaju jesu li živi. Praksom nezakonitih protjerivanja kroz pet godina hrvatska policija prema osobama u potrazi za sigurnošću postupa mučiteljski i onemogućava pristup sustavu azila – dodala je Antonia Pindulić.

Nadalje saznajemo da su se posljednjih osam mjeseci intenzivirale molbe za pomoć upućene na službeni mobitel CMS-a, organizacije kojoj je misija zaštita ljudskih prava. Kroz te upite aktivisti primjećuju trendove razorne ne samo za sigurnost, zdravlje i ljudska prava osoba koje žele pronaći zaštitu, već i po samu vladavinu prava i pravni poredak u RH.

— Radi se o grupama ljudi, često obiteljima s malenom djecom i nerijetko teško ugroženog zdravlja koji se nalaze u Hrvatskoj i potrebna im je zaštita. Ljudi koji nam se javljaju jasno izražavaju kako žele tražiti azil u Hrvatskoj, a žele tek puko ostvarivanje tog svog prava, odnosno mole da se o njihovoj namjeri obavijesti nadležna policijska uprava te pozove hitna pomoć, u situacijama kada je to potrebno. Nažalost, kako CMS na zahtjev izbjeglica prosljeđuje njihove molbe nadležnim institucijama, MUP-ov odgovor na naš upit ili izostaje ili navodi kako te osobe nisu pronađene – govori Antonia Pindulić.

CMS-ova pravnica ističe da je međunarodna zaštita civilizacijsko dostignuće i u pravnom i u humanitarnom smislu, a koje jamči da svatko može zatražiti zaštitu druge države ako tu zaštitu nema u svojoj. Prvi korak u ostvarenju toga jest pristup sustavu azila, odnosno to da vlasti čuju i uvaže namjeru za traženjem međunarodne zaštite te postupe na propisani način.

— No već pet godina živimo u državi gdje se ni taj minimum ne poštuje. Naprotiv, hrvatska policija uz prešutnu potporu Europske unije ovakve prakse održava, a Pakt o migracijama i azilu EU-a predlaže još crnje scenarije – zaključuje Pindulić. ■

U Srbiji organizirano masovno cijepljenje državljana susjednih zemalja

PIŠE Zoran Daskalović

Tvrda igla i meka moć

Kroz sito politizacije provlači se i nabava cjepiva, i organizacija masovnog cijepljenja, i mogućnost cijepljenja stranih državljana u Srbiji – kritičari Vučićeve vlasti smatraju da ona time širi svoju meku moć i demonstrira navodnu lidersku poziciju u regiji

Državni tajnik u Ministarstvu zdravlja Srbije MIRSAD Đerlek u utorak je izjavio da će Srbija toga dana preći broj od milijun građana koji su dobili dvije doze cjepiva protiv Covida–19, a da će do konca svibnja taj broj narasti na preko 2,5 milijuna revakciniranih građana. Nakon što je početkom ožujka u Beograd iz Kine sletjelo dodatnih 500 tisuća doza kineskog cjepiva Sinopharm, predsjednik ALEKSANDAR VUČIĆ objavio je da je od ugovorenih 13 milijuna i 350 tisuća cjepiva do tada Srbiji isporučeno 2.620.000 doza. Do konca ožujka Srbiji je isporučeno još oko 110 tisuća Pfizerovog cjepiva i 100 tisuća ruskog Sputnjika V.

Od ukupnog broja isporučenog cjepiva, Srbija je dobila 1,5 milijuna Sinopharma, 150 tisuća AstraZenece, a preostalih milijun i 180 tisuća skoro ravnopravno čine Pfizer i Sputnjik V. U drugom tromjesečju iz Kine će stići još 2 milijuna Sinopharma, ugovorena je i isporuka 1,2 milijuna doza Pfizera, 150 tisuća doza AstraZenece, a najavljeno je da će se koncem svibnja Sputnjik V početi puniti u Beogradu. Ako se ugovorene isporuke realiziraju, Đerlekova najava da će 2,5 milijuna srpskih građana dobiti dvije doze cjepiva mogla bi držati vodu. No kako su se zadnjih tjedana prijavljivanje i odaziv građana na cijepljenje značajno usporili, dežurni srpski skeptici sve glasnije sumnjaju da će se Đerlekove i druge službene najave ostvariti.

Tjednik Vreme je na kraju prošle godine objavio rezultate istraživanja Nove srpske političke misli (NSPM) u kojemu se 32,4 posto anketiranih građana izjasnilo da će se sigurno cijepiti, 37,8 posto nije bilo sigurno, odnosno razmislit će hoće li se ili neće cijepiti, 27,1 posto njih bilo je sigurno da se neće cijepiti, a 2,7 posto nije znalo što bi odgovorili. I dok je vlast uvjerena da će većinu kolebljivih uvjeriti da se cijepe, sumnjičavi tvrde da joj to neće poći za rukom jer do sada se tri četvrtine od oko 5,5 milijuna punoljetnih građana nije prijavilo za cijepljenje, a vlast se do sada više brinula o nabavi cjepiva nego o informiranju i uvjeravanju građana da ih trebaju primiti u svoja ramena.

Epidemiolog ZORAN RADOVANOVIĆ tako je za Deutche Welle izjavio da 'ljudi oklijevaju da se vakcinišu. Nije im data odgovarajuća informacija. Odnosno, internet je pobijedio Ministarstvo zdravlja. U toku je infodemija. Mnogi kažu nisam protiv, nego hoću da sačekam, da vidim šta će biti sa onima što su prvi primili vakcinu'. Radovanović pritom smatra da je 'država zakasnila sa zdravstvenim prosvjećivanjem građana koje mora da prati ovakve mamutske poduhvate u sferi javnog zdravlja. Također, nije poznato da je sankcionisan ijedan ljekar koji širi dezinformacije o epidemiji i vakcinaciji'. Zato zaključuje: 'To je apsurd. Mi smo jedina zemlja na svijetu gdje ponuda vakcina prevazilazi potražnju.'

S druge strane, istraživanje NSPM-a ukazuje da je i cijepljenje protiv Covida–19 u Srbiji zaraženo političkim virusom. Naime, od onih koji su se u anketi izjasnili da su za promjenu vlasti, samo 13,1 posto se izjasnilo da će se bez ikakvog krzmanja cijepiti, 44,3 posto je izričito bilo protiv cijepljenja, a 42 posto je odgovorilo da će razmisliti. Sasvim suprotno su se izjašnjavali oni koji su izjavili da su zadovoljni s vlašću: njih 53,1 posto odgovorilo je da će odmah pristati da se cijepe, neodlučnih je bilo 31,4 posto, a samo 12,9 posto je izričito reklo da se neće cijepiti. Urednik NSPM-a Đorđe Vukadinović zaključuje da 'stav prema vakcinaciji u Srbiji ima manje veze sa realnim i aktuelnim kontroverzama oko vakcinacije, antivakserskim pokretom, teorijama zavere, ili diskusijama o kvalitetu i (ne)pouzdanosti pojedinih vakcina, a mnogo više sa poverenjem i nepoverenjem, odnosno naklonošću ili nenaklonošću prema aktuelnoj vlasti'.

Kroz to sito politizacije kontinuirano se provlači i nabava cjepiva, njihova isporuka, organizacija i provedba masovnog cijepljenja, doniranje cjepiva susjednim državama, a nije mu izmakla ni mogućnost cijepljenja stranih državljana kojima je od njegova početka otvorena mogućnost prijavljivanja na portalu srpske E-uprave. No do prošloga vikenda cijepljenje stranih državljana tek je sporadično privlačilo pažnju, uglavnom kad su se u Beogradu cijepile poznate ličnosti iz regije bez prebivališta u Srbiji. Javnost i mediji, i van srpskih granica, uskovitlali su tek kad je objavljeno da je Privredna komora Srbije organizirala cijepljenje za desetak tisuća svojih poslovnih partnera i njihovih radnika, a E-uprava na cijepljenje u Srbiju pozvala još toliko državljana susjednih država koji su se za to prijavili na njezinom portalu. I premda su pojedini mediji u Bosni i Hercegovini odmah objavili da je masovno cijepljenje stranih državljana iz regije organizirano zato što se bliži krajnji rok upotrebe AstraZenecinog cjepiva, kolone automobila koje su se slile prema srpskoj granici podigle su političku temperaturu i u Srbiji i u susjednim zemljama. Kritičari vlasti u Srbiji nisu se libili javno protiviti cijepljenju stranih državljana dok nisu cijepljeni svi srpski građani koji to žele, zamjerali su vladajućima i što su dopustili nekontrolirani masovni ulazak stranaca u uvjetima kad novi val epidemije bukti i u Srbiji i u njezinom okruženju, a spočitnuli su im i dodatno iscrpljivanje zdravstvenih radnika koji su čitavog vikenda morali cijepiti tisuće stranaca (22 tisuće), a sve kako bi Vučićeva vlast širila svoju meku moć i demonstrirala navodnu regionalnu lidersku poziciju.

Strasti su se barem donekle prizemljile tek nakon što je premijerka ANA BRNABIĆ otvoreno potvrdila da su državljane susjednih država pozvali na cijepljenje jer su procijenili da će 'morati uništiti 20.000 do 25.000 vakcina AstraZeneka jer im početkom aprila ističe rok. Nismo hteli tako nešto da uradimo, već smo hteli da pomognemo i građanima u regionu'. Komentator Vremena MOMIR TURUDIĆ, uvažavajući sve prigovore i sumnje kritičara ovakvog poteza srpskih vlasti, zato zaključuje: 'No, reklo bi se da sve ove, a i druge primedbe padaju pred duboko iskrenim izlivima zahvalnosti ljudi koji su prethodnih dana primili vakcinu u Srbiji.' ''Regionalni sajam vakcina u Beogradu' sigurno je imao ljudsko objašnjenje – desetine hiljada ljudi otišli su svojim kućama istinski srećni i zahvalni zato što veruju da im je omogućeno da sačuvaju zdravlje i život, bez ikakvog traženja da nešto daju zauzvrat. Malo li je, na prostorima gde je u poslednjih nekoliko decenija 'prekogranična' mržnja pravilo, a solidarnost izuzetak, toliko redak da se obično vezuje za solidarnost u tuzi zbog smrti nekoga široko prihvaćenog, poput Đorđa Balaševića nedavno. A ako se još i neko od stanovnika Srbije koji se 'principijelno' protivi vakcinaciji, gledajući presrećne ljude koji su u Srbiju došli da se vakcinišu zato što u njihovim državama vakcina nema dovoljno, zamisli nad svojim stavovima, eto i dodatne koristi', napisao je Turudić. ■

Cijepljenje dozama AstraZenece kojima početkom aprila ističe rok – Beograd (Foto: M. M./ATAImages/PIXSELL)

INTERNACIONALA

Pisac pred sudom

Književniku Jakubu Żulczyku prijeti zatvor zato što je na Facebooku napisao 'Andrzej Duda je debil'. U Poljskoj je kažnjivo vrijeđanje države, nacije, predsjednika i vjerskih osjećaja

Može li se predsjedniku države reći da je debil, ako netko misli da je debil, i to učiniti nekažnjeno? Čini se, prema recentnom slučaju iz Poljske, da ne može. Poljski književnik JAKUB ŻULCZYK, scenarist uspješne serije 'Zaslijepljen svjetlom', optužen je za vrijeđanje predsjednika ANDRZEJA DUDE zato što je na Facebooku napisao 'Andrzej Duda je debil'. Prijeti mu kazna zatvora do tri godine, iako je vjerojatnije da će, proglasi li ga sud krivim, biti globljen ili osuđen na društveno koristan rad. Rečenicu je Żulczyk objavio 7. studenoga 2020., a to je bio njegov komentar na Dudinu nevoljkost da čestita JOEU BIDENU pobjedu na američkim predsjedničkim izborima, kao i na Dudino odbijanje prihvaćanja izbornih rezultata. Ured javnog tužitelja u Varšavi prošlog tjedna podigao je optužnicu. Żulczyk je ispitan, a glasnogovornica tužiteljstva ALEKSANDRA SKRZYNIARZ kazala da je optuženi tvrdio da je kritizirao predsjednika, a tužiteljstvo smatra da je riječ o uvredi. Dapače, Skrzyniarz smatra da je neprihvatljivo smatrati korištenu riječ, debil, kao kritičku i dopuštenu ustavnom slobodom izražavanja.

Żulczyk je iz medija saznao da je optužen, i to pročitavši vijest na portalu wPolityce koji je dio izdavačke tvrtke bliske vladajućoj stranci Pravo i pravda, a to je pak stranka iz koje je Duda potekao.

Żulczyk je za optužnicu doznao iz medija (Foto: Mariusz Kubik/ Wikimedia Commons)

'Tako stvari funkcioniraju u Poljskoj', napisao je na Facebooku Żulczyk i dodao '*****', što je široko korišten simbol koji zapravo znači 'Jebeš PiS', odnosno stranku Pravo i pravda.

Duda možda uopće nije znao da se vodi istraga u zaštitu njegove časti. Naime, javno tužiteljstvo pokrenulo je istragu nakon prijave neimenovanog građanina. Da je veća vjerojatnost da će pisac, bude li proglašen krivim, biti globljen ili osuđen na društveno koristan rad umjesto da završi u zatvoru, potvrđuje prošlogodišnji slučaj iz Toruńa. Na predizbornom plakatu Dude, koji se tada borio za još jedan mandat, 48-godišnji BARTOSZ Ś. je napisao 'pet godina sramote' i preko predsjednikovog lica narisao muško udo, a sve to učinio je u pijanom stanju. Sud ga je osudio zbog risanja uda i to na šest mjeseci društveno korisnog rada, a u tom razdoblju Bartosz se mora suzdržavati od pijenja alkohola.

Nije se Duda prvi put susreo s time da ga se titulira kao debila ili nešto slično. Početkom prošle godine na njegovom predizbornom skupu u Łowiczu organiziran je mali kontraskup na kojem je građanin nosio transparent na kojem je pisalo 'Imamo blesana za predsjednika'. Policija je prosvjednika privela, protiv njega je podignuta optužnica, a on se ispričao. Optužbe za uvredu predsjednika u Poljskoj nisu česte, ali nisu nepoznate. Prije 15 godina policija je mjesecima tragala za beskućnikom koji je kazao da je LECH KACZYŃSKI lopov. Dvije godine kasnije jedan je čovjek uvjetno osuđen jer je napravio računalni program koji je Kaczyńskijevu službenu internetsku stranicu nudio kao prvi izbor ako bi se u tražilicu upisalo 'kurac'. Tužiteljstvo je selektivno – bivši predsjednik LECH WAŁĘSA je 2008. izjavio 'Imamo idiota za predsjednika' i nije sudski gonjen. U mandatu BRONISŁAWA KOMOROWSKOG (2010. – 2015.) nezaposleni učitelj dva puta je kažnjen, i to zato što je anonimno pisao vulgarne komentare o predsjedniku na internetu.

Poljska ima široku paletu kažnjivih uvreda. U zatvor se može zbog vrijeđanja predsjednika, ali i države i nacije (do tri godine), državnih simbola (do godinu dana), vjerskih osjećaja (do dvije godine), pa čak i spomenika (društveno koristan rad). Suđenje Żulczyku će biti zanimljivo jer će tužiteljstvo morati dokazati da Duda nije debil. Cijeli slučaj se uklapa u jake nedemokratske tendencije u Poljskoj pod PiS-om, a koje su se odrazile i na reformu pravosuđa, inače zazivanu u Poljskoj. Jedno od ključnih postignuća PiS-a na tom području je što je ponovno u jednoj osobi spojena funkcija javnog tužitelja i ministra pravosuđa. Posljednjih pet godina ta je osoba ZBIGNIEW ZIOBRO, radikalno konzervativni nacionalist čiji je zamjenik 2019. godine morao dati ostavku zbog toga što je organizirao kampanju blaćenja sudaca koji su se protivili pokušaju uspostave još veće kontrole politike nad pravosuđem.

■ Tihomir Ponoš

Ubrzano uništavanje šuma

Samo prošle godine svijet je ostao bez 42.000 kvadratnih kilometara šuma, odnosno pošumljenog područja veličine Nizozemske. Štoviše, 2020. je bila treća najgora godina od 2002. otkada se provode mjerenja, ističe britanski list Guardian prenoseći podatke Sveučilišta u Marylandu i organizacije Global Forest Watch. Naročito su devastirane tropske šume kao što su one u Amazoni, Kongu i jugoistočnoj Aziji. Riječ je o ekosustavima ključnim za regulaciju globalne klime. Organizacija World Resources Institute (WRI) ističe da je gubitak samo tih šuma – 4,2 milijuna hektara u 2020. – ekvivalentan godišnjim emisijama ugljičnog dioksida koje bi proizvelo 575 milijuna automobila.

Najpogođeniji je Brazil, gdje je uništeno 1,7 milijuna hektara šume, što predstavlja povećanje od 25 posto u odnosu na 2019. Požari su harali Amazonom unatoč vladinoj zabrani da se šume spaljuju, a u svrhu provedbe zabrane na terenu je čak raspoređena vojska. Iako je Brazil dugo bilježio napredak što se tiče smanjivanja destrukcije, tijekom vladavine JAIRA BOLSONARA došlo je do ogromnog povećanja deforestacije. Osim Amazone, znanstvenici su zabrinuti i za Pantanal, najveću svjetsku močvaru, također u Brazilu. Trećina je Pantanala 2020. zahvaćena požarima, a većina njih izazvana je kako bi se došlo do poljoprivrednog zemljišta.

FRANCES SEYMOUR iz WRI-a ističe kako bi zemlje pogođene ekonomskom krizom uslijed pandemije koronavirusa mogle doći u napast da povećaju eksploataciju šuma u komercijalne svrhe, što se naročito odnosi na vlade suočene s dugovima. Šume nestaju i u razvijenijim zemljama – u Njemačkoj je tijekom 2020. nestalo tri puta više šumskih površina no 2018. Gubitak je uglavnom povezan sa štetom koju su prouzrokovali potkornjaci, no stabla su ranjivija upravo zbog globalnog zatopljenja. U Australiji se tijekom posljednje dvije godine gubitak šumskih površina povećao čak devet puta. Deforestacija se pak smanjuje u Indoneziji i Maleziji. Obje su zemlje pooštrile zakone, a Indonezija se prvi put ne nalazi među prve tri zemlje po gubitku šuma.

Bogate zemlje moraju pomoći siromašnijima kako bi se lakše nosile sa dramatičnim klimatskim promjenama, ističe ALOK SHARMA, predsjednik ovogodišnje konferencije Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama. 'Najviše pate oni koji su klimatskoj krizi najmanje doprinijeli. To je ozbiljna nepravda. Razvijene zemlje imaju naročitu odgovornost da pomognu najranjivijim zajednicama. Vrijeme nam ističe', poručio je.

■ Jerko Bakotin

Abida Pehlić iz udruge 'Novi put' Foto: Foto studio Topuz

KRATKO I JASNO

Sve je više virtualnog zlostavljanja

Vašoj udruzi su švedske fondacije Child 10 i 'Briga o djeci švedske kraljice Silvije' dodijelile priznanje za borbu protiv trgovine djecom. Ima li promjena po pitanju eksploatacije djece?

Kad smo 2010. osnovani, cilj nam je bio prevencija trgovine ljudima i djecom te prevencija rodno uvjetovanog nasilja. Tada su najveći problemi bili seksualna eksploatacija djece i odraslih žena te prisilno prosjačenje romske djece i navođenje na maloljetničke brakove. No u posljednjih nekoliko godina javlja se novi oblik eksploatacije djece u svrhu proizvodnje pornografskog materijala vrbovanjem putem interneta, poglavito društvenih mreža. U Bosni i Hercegovini i širom svijeta danas se suočavamo s ovim problemom koji je zabrinjavajući jer djecu može vrbovati bilo tko kome je dostupan internet. Može trajati dugo dok se to iskorištavanje ne primijeti jer nema klasičnih indikatora. Došlo je i do porasta zlostavljanja djece preko interneta, gdje je teško pronaći počinioca za razliku od nasilja koje je fizičko. Tako da je direktnog nasilja sve manje, a sve više onog na internetu. To stvara dodatne traume kod djece, a pogotovo djevojaka koje su žrtve ucjena zbog eksplicitnih fotografija. Prema neslužbenim podacima za BiH, tijekom prošle godine identificirano je 70 potencijalnih žrtava trgovine ljudima, a 35 od toga su maloljetnici. Tu se radi i o eksploataciji djece, navođenju na pružanje seksualnih usluga, snimanju pornografskih materijala, ali i prosjačenju.

Jesu li državne institucije osposobljene za borbu protiv novih modela eksploatiranja djece?

Nažalost, BiH je prošle godine treći put zaredom stavljena na nadzornu listu američkog State Departmenta, jer relevantne institucije ne ulažu dovoljno napora u svrhu sprečavanja svih oblika trgovine ljudima. Jedna od zamjerki je da se prisilno prosjačenje djece i maloljetnički brakovi opravdavaju kulturom i načinom života romske zajednice.

Udruga ima telefonsku liniju za pomoć i savjetovalište. Tko vam se i s kakvim problemima obraća?

Do pandemije ljudi su nam se najviše javljali s pitanjima vezanim uz odlazak u inozemstvo. Od početka pandemije došlo je do porasta prijava nasilja te upita o tome kako se zaštititi od nasilja. Porastao je i broj zahtjeva za pružanje psihosocijalne i pravne pomoći kod nasilja u obitelji.

■ Mašenjka Bačić

SAD socijalniji od EU-a

Posljedice pandemije – studenti u Parizu čekaju besplatne obroke (Foto: Lafargue Raphael/ ABACA/PIXSELL)

Zastupnik Evropskog parlamenta Pedro Marques zalaže se da Europska unija svakom nezaposlenom, roditelju i starijoj osobi isplati bespovratnih 1.000 eura

Na portalu Politico prije nekoliko dana objavljen je komentar PEDRA MARQUESA, evropskog parlamentarca iz Progresivnog saveza socijalista i demokrata (S&D) i potpredsjednika S&D-ove parlamentarne skupine, zaduženog za Novi zeleni dogovor. Marques apelira na evropske institucije da se ugledaju na vladu Sjedinjenih Država kada je u pitanju način na koji će se distribuirati novac iz 750 milijardi eura teškog paketa za oporavak od posljedica korona-krize. Kao predstavnik druge najveće grupacije u Evropskom parlamentu, Marques smatra da je evropski plan ambiciozan i da ta odluka predstavlja 'historijski trenutak' te da je s iznosom ekvivalentnim devet posto evropskog BDP-a paket usporediv s inicijalnim planom američke vlade. No tu 'sve povoljne usporedbe prestaju', piše Marques dalje, ne samo zato što je vlada američkog predsjednika JOEA BIDENA u međuvremenu utrostručila federalnu podršku ekonomiji u odnosu na evropsku, već i zato što je američki plan zamišljen tako da će 'puno brže nego onaj evropski imati učinke na realnu ekonomiju'.

Autor se naročito fokusira na činjenicu da će se u američkom slučaju dobar dio pomoći realizirati u formi direktnih uplata domaćinstvima, pa će svaka odrasla osoba dobiti ček od 1.400 dolara, što će biti treća takva uplata od početka pandemije. S druge strane, piše Marques, u Evropi su direktne uplate građanima i dalje svojevrstan tabu, a sam plan dizajniran je tako da onemogućava da se novac 'čim prije počne trošiti na terenu, tamo gdje je najpotrebniji'. Kao rezultat toga OECD procjenjuje da će američke mjere tamošnji BDP u narednih 12 mjeseci podignuti za 3,8 posto, dok se učinak evropskog paketa procjenjuje na između pola i jedan posto BDP-a. Da stvar bude gora, sve projekcije upućuju na to da ni sam iznos paketa neće biti dovoljan da ekonomiju izvuče iz krize. Zbog toga Europska unija, smatra Marques, treba poslati snažnu poruku članicama da moraju nastaviti pomagati svojim ekonomijama, no i prije toga iznaći način da svakom roditelju, nezaposlenoj i starijoj osobi isplati 1.000 eura.

'To neće biti čarobno rješenje, ali će za ekonomiju predstavljati toliko potrebnu injekciju, no samo ako je EU u stanju prevazići taj tabu', zaključio je evropski parlamentarac.

Gotovo isti dan njemački Federalni ustavni sud donio je odluku kojom se privremeno obustavlja ratifikacija plana oporavka dok se ne razriješe određeni pravni problemi. Nešto ranije oba doma njemačkog parlamenta podržala su zakon o ratifikaciji, no pet neimenovanih pojedinaca, po svoj prilici članova ekstremno desne Alternative za Njemačku, u međuvremenu su podnijeli ustavnu tužbu, pa je njemačka ratifikacija, a time i implementacija paketa pomoći privremeno stavljena na čekanje. Istovremeno, europski mediji ovih dana upozoravaju da je pandemija stvorila čitavu novu klasu siromašnih, među kojima su u naročito teškom položaju mladi.

I dok se Evropa, kolijevka socijalne države, hrva s tabuima i ustavnim tužbama u doba najveće ekonomske krize od Drugog svjetskog rata, neoliberalna Amerika donosi plan oporavka koji se najvećim dijelom temelji upravo na socijalnim transferima. Američka vlada upravo je dovršila zakon o pomoći težak 1,9 bilijuna dolara. Jedan od ciljeva je smanjenje ekonomske nejednakosti nizom direktnih mjera za pomoć siromašnim kućanstvima, pripadnicima manjina, roditeljima s malom djecom i studentima. Iako Bidenov plan nema namjeru zahvatiti dublje u strukturu ekonomskog sustava, najveća državna ekonomska intervencija nakon ROOSEVELTOVOG New Deala 1930-ih ipak se, u kontekstu ukorijenjene neoliberalne dogme, smatra bitnim pomakom u načinu na koji američko društvo danas razmišlja o javnim politikama. Američki ekonomski nobelovac PAUL KRUGMAN u nedavnom je komentaru u New York Timesu stoga napisao da je ovim planom 'era prema kojoj je velika država stvar prošlosti gotova', no i da taj plan svakako ne predstavlja 'povratak socijalne države'. Ipak, prema mišljenju evropskog parlamentarca Pedra Marquesa, čak i takav američki plan socijalniji je od onog u EU-u.

■ Tena Erceg

PERSONA NON CROATA

Foto: Jane Rosenberg/ Reuters/PIXSELL

U ponedjeljak, 30. ožujka na sudu u Minneapolisu započelo je suđenje za ubojstvo GEORGEA FLOYDA, Afroamerikanca kojeg je 25. svibnja prošle godine usmrtio policajac DEREK CHAUVIN. Chauvin, inače bijelac, na Floydovom je vratu klečao devet minuta i 30 sekundi, a mogao bi dobiti do 40 godina zatvora. Floydova smrt izazvala je masovne višemjesečne prosvjede protiv rasizma i policijskog nasilja diljem Sjedinjenih Država.

■ J. B.

Srbija protiv EU parlamenta

Ogromnom većinom poslanici Evropskog parlamenta, njih 538, usvojili su Izvještaj o napretku Srbije ka prijemu u EU (uz 69 glasova protiv i 79 uzdržanih). U samom izvještaju malo toga je pozitivno. Posebno bode oči to što su poslanici prethodno usvojili amandmane da se afere Jovanjica, Krušik, Telekom i Savamala istraže do kraja, kao i deo koji se odnosi na osudu napada na portal KRIK i organizaciju Crta, iako je Srpska napredna stranka preko Evropske narodne partije (EPP) pokušala da izdejstvuje da se ti delovi izbace. Izvještaj je stoga dočekan na nož od strane vlasti. U njemu se ukazuje i na nedostatak vladavine prava, slobode medija i govora, kao i na najnižu stopu usklađenosti u spoljnoj politici sa EU-om.

I do sada su ovo bile tačke sporenja, ali prvi put je to formulisano u jednom izvještaju EP-a. Na važnost ove činjenice ukazuje i ZORAN GAVRILOVIĆ iz Biroa za društvena istraživanja (BIRODI), koji ističe da je u Srbiji 'vladavina prava dovedena u pitanje do nivoa da je ugroženo i postojanje privatne svojine'.

— Veliki problem je ustavni položaj pravosuđa i kaskanje u ustavnim reformama koje bi garantovale autonomiju sudskoj vlasti koja je sada pod kontrolom izvršne i zakonodavne. Na ovo je ukazano kroz stav da Srbija ne poštuje preporuke Komisije protiv korupcije (GRECO) u delu položaja sudija i tužilaca. U izvještaju se ukazuje na slabe rezultate u borbi protiv korupcije. Suma sumarum, poglavlja 23 i 24 su takozvana državna poglavlja. Bez njih nema države bazirane na vladavini prava, a bez toga nema članstva u EU-u jer ona prima samo takve države – kaže sociolog za Novosti.

Izvještaj osvetljava i problem slobode medija. Gavrilović kaže da se ona urušava, a da 'mediji postaju sredstvo promocije i propagande lične vlasti ALEKSANDRA VUČIĆA i alat za etiketiranja džepova slobodne javnosti koji koriste svoje pravo da vlast kroz slobodno izgovorenu reč drže odgovornom'. Iako će mnogi omalovažiti izvještaj, Gavrilović ističe da je njegov značaj ipak velik jer 'stvara mnjenje o Srbiji kao kandidatu', te dodaje da EP ima način da utiče na evropski put Srbije.

Premijerka ANA BRNABIĆ navela je da izvještaj nije istinit, a sam predsednik ga je okarakterisao kao 'ogoljene laži'.

— Reakcija iz Srbije je reakcije države koja je kandidat za članstvo bez šefa pregovaračkog tima. Vlast ne baštini vrednosti bitne za poglavlja 23 i 24, koja se odnose na pravosuđe, pravdu, slobode i bezbednost. Nadalje, vlast je reakcijama na izveštaj izazvala antievropsko raspoloženje kako bi se prikrili evidentni problemi. Možemo reći i da izveštaju nešto nedostaje. Mogao je da ima deo o korupciji borbe protiv korupcije. Izbor članova Veća Agencije za borbu protiv korupcije je sproveden u netransparentnoj proceduri. Vlada radi na tome da Savet za borbu protiv korupcije bude reformisan na način da u njega uđu predstavnici vlasti – ističe sagovornik Novosti.

Kao retka pozitivna stvar u izveštaju se navodi dijalog sa Prištinom, iako je on nakon kosovskih izbora pod znakom pitanja. Evropska budućnost Srbije je ipak u rukama njenih građana, napominje Gavrilović.

— Vlast koja ima nedemokratske obrise neće žuriti u EU. Rezultat je da umesto državnog ulaska Srbije u EU, onamo odlaze građani Srbije. Na ovaj način je stvoren ventil, a potencijal za promene u Srbiji se urušava. Srbija postaje mesto starih i bolesnih koji žive u korumpiranom sistemu. Takva Srbija će sve manje biti interesantna za EU kao član, a više kao 'starački dom' kojem valja udeliti donacije – zaključuje sociolog.

■ Dejan Kožul

Put velesile

Kao povod za koordinirane sankcije protiv Kine iskorištena je represija nad Ujgurima, no Kina je ovog puta uzvratila istom mjerom i također uvela sankcije protiv niza što evropskih što britanskih dužnosnika i organizacija. Iz kineskog veleposlanstva u Londonu poručili su pak da Kina 'neće biti pasivna i submisivna jer ovo nije svijet od prije 140 godina'

Kineski ministar vanjskih poslova Yang Jiechi: Amerika ne bi trebala nametati svoju verziju demokracije (Foto: Cao Yiming/Xinhua/PIXSELL)

ODNOSI Kine sa SAD-om, Evropskom unijom i Velikom Britanijom posljednjih su se tjedana zaoštrili do te mjere da se na Kinu, odnosno niz kineskih dužnosnika i jednu tamošnju organizaciju, sručila sva sila koordiniranih sankcija. Time je obilježen svojevrsni povratak na staro kada su u pitanju geopolitički odnosi nakon odlaska s vlasti bivšeg američkog predsjednika DONALDA TRUMPA, a kao povod iskorištena je državna represija protiv stanovništva Ujgurske autonomne pokrajine Xinjiang na sjeverozapadu zemlje, od čijih 25 milijuna stanovnika više od polovice čine muslimani.

Istovremene sankcije uslijedile su nakon što su sve globalno relevantne organizacije za zaštitu ljudskih prava, uključujući i Ujedinjene narode, ocijenile da kineske vlasti u pokrajini Xinijang provode masovna kršenja ljudskih prava nad Ujgurima i pripadnicima drugih muslimanskih naroda. Procjenjuje se da se u tamošnjim 'kampovima za preodgoj' nalazi oko milijun ljudi, a u zajedničkoj izjavi ministara vanjskih poslova SAD-a, Kanade i Britanije napisano je da 'kineski ekstenzivni program represije uključuje stroge restrikcije vjerskih sloboda, upotrebu prisilnog rada, masovno zatočenje u kampovima, prisilnu sterilizaciju i zatiranje ujgurskog kulturnog naslijeđa'.

Pojedini američki dužnosnici za ono što se događa u Xinijangu upotrijebili su i riječ 'genocid', dok se britanski ministar vanjskih poslova DOMINIC RAAB zaustavio na konstrukciji 'kršenje ljudskih prava industrijske razine'. Zbog toga je u kineskom veleposlanstvu u Londonu upriličena videoprojekcija koja je imala dokazati da u kampovima ne vladaju konclogorski uvjeti i da su ondje zatočeni isključivo teroristi, na što je ministar Raab poručio da Peking, ako zaista želi dokazati da je tome tako, treba omogućiti da delegacija UN-a posjeti spornu lokaciju. Iz veleposlanstva je potom objašnjeno da je ranije zakazani posjet 'odgođen zbog pandemije', ali i da kineske vlasti ne vjeruju da to tijelo 'u ovakvoj političkoj atmosferi može biti nepristrano'.

Evropske sankcije protiv skupine dužnosnika lokalne vlasti u Xinijangu i jedne organizacije uključuju zamrzavanje imovine i zabranu ulaska u EU, a o kakvom se diplomatskom zaoštravanju radi svjedoči činjenica da su ovo prve evropske sankcije protiv Kine u više od 30 godina; posljednje su uvedene nakon krvavo ugušenih prosvjeda na Trgu nebeskog mira u Pekingu 1989. godine.

Štoviše, sankcije bi mogle dovesti i do zastoja u implementaciji Sveobuhvatnog investicijskog sporazuma o kojemu su EU i Kina pregovarali sedam godina i koji bi, nakon potpisivanja u prosincu prošle godine, početkom iduće trebao biti ratificiran. Sporazum, koji se ne može ratificirati dok su na snazi sankcije, lani su dogovorili kineski predsjednik XI JINPING, predsjednica Evropske komisije URSULA VON DER LEYEN, predsjednik Evropskog vijeća CHARLES MICHEL i njemačka kancelarka ANGELA MERKEL u ime predsjedništva Vijeća EU-a, a njime bi EU, kako je službeno navedeno, trebao dobiti 'pristup bez presedana kineskom tržištu'. Sporazumom se Kina obavezuje evropskim investitorima omogućiti dosad najveći pristup tržištu, osigurati pravedan pristup evropskim kompanijama, uključujući i u odnosu na državne kompanije, kao i transparentnost državnih subvencija i transfera tehnologija. Uz omogućavanje pristupa evropskom sektoru usluga, više od polovice ukupnog predviđenog ulaganja odnosit će se na proizvodnju, najviše električnih automobila, kemikalija, zdravstvene i teleko-

Pojedini američki dužnosnici za ono što se događa u Xinijangu upotrijebili su riječ 'genocid', dok se britanski ministar vanjskih poslova zaustavio na konstrukciji 'kršenje ljudskih prava industrijske razine'

munikacijske opreme, a Kina je pristala i na ambiciozne ciljeve koji se tiču održivog razvoja i radnih uvjeta kakve propisuje Međunarodna organizacija rada.

Za razliku od EU-a, Velika Britanija, čiji premijer BORIS JOHNSON sebe inače kvalificira kao 'zagriženog sinofila', suzdržala se od mjera koje bi mogle ugroziti trgovinsku ili studentsku razmjenu s Kinom, a nije sankcionirala ni dužnosnike upletene u političku represiju koja se događa u Hong Kongu. No u cijeloj situaciji možda je i najzanimljivija činjenica da je Kina ovog puta uzvratila istom mjerom i također uvela sankcije protiv niza što evropskih što britanskih dužnosnika i organizacija. Među sankcioniranima našli su se evropski parlamentarci, diplomati, akademici i nevladine organizacije, kao i EU-ov Odbor za politiku i sigurnost čiji su se članovi nedavno sastali s predstavnicima opozicije u Hong Kongu. Od Britanaca na listi je i odvjetnik GEOFFREY NICE, bivši tužilac u procesu protiv SLOBODANA MILOŠEVIĆA u Den Haagu. On na inicijativu Svjetskog kongresa Ujgura predsjeda neovisnim tribunalom koji istražuje navode o zatočenju i prisilnoj sterilizaciji u kampovima u pokrajini Xinjiang.

Uz to što je uzvratilo istom mjerom, kinesko ministarstvo vanjskih poslova evropsko nametanje sankcija usporedilo je s Bokserskim ustankom, kineskom antiimperijalističkom pobunom s kraja 19. stoljeća koju su zapadne sile ugušile, a iz kineskog veleposlanstva u Londonu poručili su da Kina 'neće biti pasivna i submisivna jer ovo nije svijet od prije 140 godina'. Kineski ambasador u Parizu LU SHAYE čak je odbio poziv na sastanak tamošnjeg državnog tajnika za evropske poslove CLÉMENTA BEAUNEA, poručivši mu da nema vremena.

Zbog sveopće kineske drčnosti vanjskopolitički komentator Guardiana SIMON TISDALL čak je posegnuo za horoskopskom metaforom, ustvrdivši da je ponašanje kineskog političkog vodstva sasvim u skladu sa znakom bivola, koji vlada tekućom godinom, a koji je 'velik, moćan i prilagodljiv na kopnu i u vodi, odlučan, tvrdoglav i oprezan'.

John Delury smatra da bi se ono što Kina radi moglo opisati kao pokušaj da 'izgradi argumentaciju da je ona velesila koja je prema ostatku svijeta odgovornija od onih tradicionalnih, a istovremeno i velesila koja nikome ne stoji na putu...'

Protest Ujgura u Ankari (Foto: Cagla Gurdogan/ Reuters/PIXSELL)

Kao što je već spomenuto, sankcije protiv Kine uvela je i vlada SAD-a, čiji su najviši dužnosnici neposredno prije toga s kineskim kolegama imali i bilateralni sastanak koji je također neslavno završio. Na sastanku održanom 19. ožujka na Aljasci trebalo se razgovarati o trgovini, ljudskim pravima i kibernetičkoj sigurnosti. No prvi sastanak s Kinom nakon dolaska na vlast predsjednika JOEA BIDENA raspao se i prije nego što je počeo jer je američki državni tajnik ANTONY BLINKEN krenuo tvrdo, rekavši između ostalog da su Japan i Južna Koreja suglasni sa SAD-om oko kineske 'rastuće autoritarnosti'. Referirajući se na kritike zbog kršenja ljudskih prava, kineski ministar vanjskih poslova YANG JIECHI uzvratio je da se nada da će Amerika poraditi na vlastitim problemima vezanima uz ljudska prava, prije svega strukturnom rasizmu, te poručio da Amerika ne bi trebala nametati svoju verziju demokracije dok ima toliko nezadovoljstva u vlastitoj zemlji. Državni tajnik Blinken govorio je o kršenjima ljudskih prava u Xinjiangu, Hong Kongu, na Tajvanu i na Tibetu, na što mu je uzvraćeno da SAD nije kvalificiran da se obraća Kini s pozicije moći, a sve skupa završilo je bez da su se uopće otvorile teme kao što su trgovina i carine.

Bidenov prethodnik Donald Trump protiv Kine je bio nametnuo niz carinskih ograničenja i onih koja se tiču intelektualnog vlasništva, a prema ocjeni analitičara, ovaj samit, kao i niz trgovinskih dekreta donesenih uoči njega, sugerira da će sličan pristup, prema kojemu je Kina glavni američki protivnik, preuzeti i Biden.

Blinken je nakon sastanka na Aljasci obavio i prvi posjet NATO savezu i Evropskoj uniji, pa pozvao na jačanje saveza protiv Kine i Rusije, dok se kineski ministar vanjskih poslova našao s ruskim kolegom, gdje su SAD zajedno pozvali da razmisli o šteti koju ta zemlja 'čini protiv svjetskog mira i razvoja'. Kina i Rusija posljednjih su godina ojačale svoje diplomatske i ekonomske veze, učestalo imaju zajedničke vojne vježbe, a u ožujku su najavile i izgradnju zajedničke lunarne svemirske stanice. S druge strane, američki predsjednik Biden fokusirao se na jačanje vojne alijanse poznate pod akronimom Quad koja uključuje Indiju, Japan i Australiju, svojevrsni labavi azijski NATO koji se bazira na bilateralnim odnosima i čiji je cilj biti zid protiv 'potencijalne kineske agresije'.

Na široj međunarodnoj razini Kina je i jedna od pokretačica Grupe prijatelja Povelje UN-a, kojoj je cilj suprotstaviti se unilateralizmu i politici sankcija. U Grupi su još i Rusija, Iran, Venezuela i Sjeverna Koreja, ukupno 16 država i nepriznata Palestina, polovica od tridesetak država svijeta koje su trenutno pod nekom vrstom američkih ekonomskih sankcija.

Povratak na stare geopolitičke odnose – Joe Biden (Foto: Jonathan Ernst/ Reuters/PIXSELL)

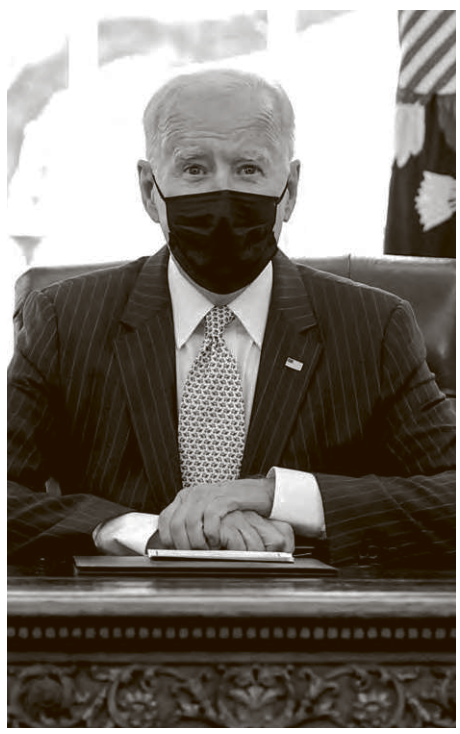

Iako je Joe Biden poništio neke odluke svog prethodnika Trumpa kada je u pitanju međunarodna suradnja, prije svega one koje se tiču sudjelovanja u Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, UN-ovom Odboru za ljudska prava, UNESCO-u, Pariškom klimatskom sporazumu i Iranskom nuklearnom sporazumu, najnovije restrikcije protiv Kine svjedoče da su sankcije još uvijek omiljeni američki mehanizam pritiska na nedovoljno disciplinirane države.

Kako su napisali u službenom dopisu, Grupa prijatelja Povelje UN-a 'težit će očuvanju, promoviranju i obrani vrijednosti Povelje Ujedinjenih naroda i stvoriti platformu za jačanje zakona u odnosu na silu'. 'Multilateralizam je pod napadom bez presedana koji prijeti globalnom miru i sigurnosti', napisali su inicijatori ove koalicije te pozvali na dijalog, toleranciju i solidarnost, jer su upravo to temeljne vrijednosti zapisane u Povelji UN-a. Među tim principima su i 'nemiješanje u unutarnje probleme država, mirno razrješavanje sporova i suzdržavanje od upotrebe sile protiv teritorijalnog integriteta i političke neovisnosti', napisali su u pismu ostalim ambasadorima u UN-u, zatraživši od njih da im se pridruže.

Stavljeni na hrpu, ovi postupci kineskog vodstva svjedoče da će kineska vanjska politika i međunarodni odnosi, bez obzira na otpore, i dalje biti onakvi kakvima ih je nedavno formulirao kineski ambasador u Londonu, naime takvi da Kina 'neće raditi probleme, ali se neće ni bojati ako ih netko drugi bude radio'. Kako kaže američki stručnjak za kinesku povijest i politiku JOHN DELURY, ono što Kina sada radi moglo bi se opisati kao njezin pokušaj da 'izgradi argumentaciju da je ona velesila koja je prema ostatku svijeta odgovornija od onih tradicionalnih, a istovremeno i velesila koja nikome ne stoji na putu niti se može svrstati u bilo kakvu 'osovinu zla'. ■

PIŠE
Boris Postnikov

NEPRIJATELJSKA PROPAGANDA

Prvi među boomerima – Zoran Milanović (Foto: Facebook)

Top-lista

Dok mediji prenose Facebook statuse posrnulih poduzetnika i vrckave *tweetove* političara, investigativni tim 'Neprijateljske propagande' upustio se u dubinsku internetsku analizu: ovotjedno specijalno izdanje rubrike donosi definitivnu top-listu hrvatskih *boomera* na društvenim mrežama!

5. Todorić

Očajnički pokušaj IVICE TODORIĆA da preko bloga rastumači javnosti kako su mu hrvatska vlada, svjetske rejting-agencije i lešinarski fondovi oteli pošteno stečeni Agrokor ulazi u sve *boomerske* antologije ovih prostora. Na našoj listi je nešto slabije plasiran isključivo zato što je sadržaj bloga u međuvremenu postao nedostupan: na adresi ivicatodoric.hr stoji tek obavijest da se 'stranica trenutno tehnički ažurira'. Ako nemamo Todorićev blog, imamo bar njegov vlog: službeni YouTube kanal detroniziranog vladara nacionalne ekonomije pun je klipova u kojima se raskrinkava najveća urota u povijesti države. Vidno nenaviknut na ambicioznije javne nastupe, upakiran u tamno odijelo i bijelu košulju, Gazda namjerava ostaviti dojam ozbiljnog poslovnog čovjeka. Pa onda s mukom glavinja kroz vlastite rečenice, pa se pokušava našaliti, pa se malo naljuti, pa maše nekakvim papirima... U pozadini buket ruža i polica s knjigama, na stolu lampa sa zelenim abažurom i obavezna čaša vode: nepogrešiva produkcijska poetika kontakt-emisija lokalnih televizija u kasnonoćnim terminima.

Užitak praćenja Todorićeve komunikacijske avanture, koja je u posljednje vrijeme nažalost pomalo posustala, sastojao se, jasno, u onome što Nijemci zovu *Schadenfreude*. Čovjek je do jučer drmao državom, a sada se trese pred vlastitom kamerom. Do jučer je oglasima i distribucijskim kanalima kontrolirao domaće medije – koji su smjeli pisati o svemu sve dok ne pišu o njemu – a sada, evo, opsesivno kucka blogove i razvija teorije zavjere. Do jučer je sistemski zakidao male dobavljače, a sada više da je najveća žrtva sistema.

Poseban bonus: vlogerske dionice u kojima Todorić elaborira kritiku političke ekonomije. Saznat ćete, recimo, da ciljano uništavanje brodogradnje nije bilo u našem interesu, da volstritovske rejting-agencije zapravo uopće nisu pouzdane, da hrvatska vlada često radi baš ono što globalni kapital traži od nje... Tko bi rekao? Ali dobro, tako to valjda ide s naglom promjenom klasne perspektive: tek što ostaneš bez omanjeg helikoptera, poslovnog imperija i par milijardi na računima, već zvučiš poput potencijalnog revolucionara koji je upravo shvatio kako svjetski kapitalizam funkcionira.

4. (tć)

Ministar gospodarstva i održivog razvoja TOMISLAV ĆORIĆ nešto je mlađi od generacije *boomera*, ali u samo tri koraka dokazuje da mu je mjesto među velikim dečkima. Korak prvi: ministar donosi odluku da neće komunicirati na staromodnom Facebooku, nego ide ravno na Twitter, blaženo nesvjestan onoga što ga tamo čeka. Korak drugi: ministar u premijernom *tweetu* kaže da je angažirao tim stručnjaka koji će pisati njegove objave, mada će se i on sam tu i tamo javiti, a da ne bude zabune, lične će poruke potpisivati s (tć). Ovaj naivni višak iskrenosti Twitter zatim uništava, izruguje, masakrira, sprda, sahranjuje, demolira: ukratko, radi ono što Twitter inače radi. Vrijeme je za korak treći: nesretni Ćorić se ukazuje u javnosti s maskom na kojoj piše (tć), pokušavajući nekako dokazati da se zna i sam našaliti na svoj, hm, korisnički račun. Samo, taj trik nije prošao ni nepravedno zaboravljenom IVICI KIRINU, kada je ono prije deceniju i po navukao majicu s natpisom 'Jubito': naravno da ne prolazi ni sada. Nema izlaza iz beskrajnog *loopa* blamaže na društvenim mrežama. Epilog: u jedva mjesec dana Tomislav Ćorić bilježi spektakularan skok na anketnim listama najnepopularnijih političara, priznaje krivu PR-ocjenu i najavljuje da će povući iz upotrebe (tć). Tako to rade najveći: u jedan mjesec, dva slova i tri koraka do sjajnog četvrtog mjesta na našoj ljestvici.

3. Bero

Već neko vrijeme ga ne viđamo, ali *#neverforget*. Bivši vođa oporbe – jel' tako da i dalje zvuči smiješno? – uspio je, ako ništa drugo, na društvenim mrežama biti autentičan i svoj, baš kao što propisuju svi ozbiljni *manuali* za *online user experience* i *content management*. Nesagledivi kapacitet vlastitog političkog antitalenta utisnuo je u skoro svaki *tweet*. Ničim izazvana reklama za Dorinu? Online promocija kiselog kupusa? 'Zagreb je lijep po kiši...'? Saborski napad na premijera PLENKOVIĆA zbog cenzure Di su pare? Govorimo o vrhuncima strmoglavljivanja po društvenim mrežama, o antologijskim eskapadama s onu stranu smisla i povoda. Davor Bernardić bio je sam svoja satira, samoodrživi transfer blama, naš nindža krindža: čvrsta treća pozicija, vrednija utoliko što su Bernardićeve bravure prema internetskom računanju vremena već postale drevna prošlost.

2. Mamić

Evo nam još jedne nevine žrtve sistema, još jednog neobjašnjivo posustalog poduzetničkog genija. ZDRAVKO MAMIĆ posljednjih tjedana svojim statusima diktira tempo medijskih skandala, dizajnira naslovnice, sus-

#ReformaPravosuđa – Zdravko Mamić (Foto: Facebook)

pendira suce: ako ga nešto diskvalificira s prvog mjesta ljestvice, onda je to činjenica da ustvari predstavlja nešto napredniju, poboljšanu verziju *boomera*. Dovoljno pametan da se ne zalijeće na riskantni teren Twittera, drži se provjerenog Facebooka. Profil na kojem je nekoliko godina objavljivao tople blagdanske čestitke, poslovice iz narodne riznice i povremena trolanja Hajduka odjednom je – nakon pravomoćne presude – evoluirao. Sada je to glavna alatka medijskog pritiska, poligon razuzdanog populizma i kanal za dilanje inkriminirajućih dokaza protiv sudaca koji, eto, više ne poštuju ni mito. Mamić šiba statuse brzinom DONALDA TRUMPA na metamfetaminu: nižu se montaže i memovi, interne fore i vicevi, JOSE MOURINHO nakon utakmice govori kako ne vjeruje hrvatskim sucima, a ĐURO SESSA postaje Đuro K€$$a. Kakav kvantni skok u Facebook komunikaciji, koliko lajkova, koja zabava! Iza ovog naglog obrata, iznuđenog zatvorskom kaznom od šest i pol godina, sasvim očito stoji ozbiljan tim društvenoumreženih stručnjaka, ali *naš Maminjo* – kako se na fejsu predstavlja – nije naivan poput ministra Ćorića da takvo nešto još i prizna.

Nesavladivi *boomerski* refleks ostaje ipak vidljiv u detaljima. Kao što je recimo *#ReformaPravosuđa*, lozinka pod kojom Mamić iz susjedne države vodi bitku za pravedniju Hrvatsku: što će ti, pobogu, *hashtag* na Facebooku? Ako ga u napadu izlišne radoznalosti i kliknete, on vas, skoro bez iznimke, vraća natrag na Mamićeve objave. Ali nema veze: stručno i proračunato rekreiran profil u konačnom se zbroju ispostavlja kao perfektna metafora lika i djela njegovog vlasnika. U prvom planu humor, šou i žovijalan *personality*, iza reket, prijetnje i čista kalkulacija. Po jednoglasnom sudu našeg jednočlanog žirija, sasvim dovoljno za drugo mjesto.

1. Milanović

Prvo je ionako – pretpostavljamo da nije bilo sumnje – po općem stavu publike rezervirano za prvog čovjeka republike. Neosporni gospodar novinskih vijesti, raspištoljeni dirigent javne pozornosti, aktualni stanovnik Trampovčaka uporno srozava standarde političke rasprave sve do razine Bujice. Profesionalni komentatori su šokirani, iako nema naročitog razloga: sve je to već viđeno i stoga nismo bez razloga po drugi put u ovom tekstu prizvali Donalda Trumpa. U svojoj komunikaciji, Zoran Milanović uglavnom prevodi globalne trendove političke nekorektnosti na lokalni dijalekt: namjerno prelazi granice pristojnosti dok napada manjinske skupine, predstavljajući se usput kao autentični glas slabijih. Prije nekoliko tjedana javni razgovor o optužbama za seksualno zlostavljanje u Hrvatskoj pretvorio je, ničim izazvan, u višednevni *rant* o privilegijama holivudskih glumica. Važna je – govorio je tada – klasna razlika. U ovoj smo rubrici zato bili podsjetili kako je Milanović s nekadašnje pozicije premijera radio baš sve da se klasne razlike prodube, olakšavši promjenama Zakona o radu otkaze trudnicama i navalivši idejom *outsourcinga* na čistačice i spremačice: toliko o klasnoj perspektivi, toliko o brizi za slabije. Ovih dana, Milanovićeva pažnja skreće s holivudskih glumica na hrvatske Srbe, sutra će to biti netko treći... kako se već predsjedniku prohtije.

I gardom uličnog psovača Milanović lagano vuče na Trumpa, a znamo da u nasilnički gard obavezno spada profinjen osjećaj za zakon jačega. Pa kad su mu ono prije šest godina šatoraši poslagali plinske boce usred glavnog grada države kojom upravlja izgledao je kao snishodljiva suprotnost današnjeg opasnog frajera. Šta da se radi, ljudi prijete eksplozijama: to su, doslovno, *boomeri*. Bolje se pritajiti.

Jednu značajnu razliku u odnosu na Trumpa čine Milanovićeve nabujale intelektualne ambicije, a druga mu definitivno osigurava pobjedu u našem malom natjecanju: dok je bivši američki predsjednik ludovao po Twitteru, aktualni hrvatski drži se Facebooka. Pritom čak ni na najboomerskijoj od svih društvenih mreža ne prati ona nepisana pravila komuniciranja zbog kojih druge javne osobe angažiraju čitave stručne timove: piše kad i koliko poželi, napada u proizvoljnim epizodama, nikad ne interagira. Pravila ne prati jer ne mora: ona postoje da bi osigurala vidljivost i doseg komunikacije, ali sve što predsjednik države kaže po definiciji je vijest, pa nema razloga da se pravilima zamara. Milanovićevi izljevi bijesa preko fejsa tako su točno ono što svaki pošteni *boomer* na društvenim mrežama priželjkuje: jednosmjerna komunikacija, ispucavanje frustracija, nepodijeljena pažnja publike. Kada pišemo o njima, to je stoga poseban žanr: nešto kao *kritika čistog booma*. Netko će doduše reći da nije fer i da predsjednik odnosi ovu pobjedu zahvaljujući ogromnoj startnoj prednosti. Mi ćemo samo dodati da to nažalost nije najveći problem koji kod predsjednika postoji.

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

MAKSIMIR
I MIROGOJ

Izlet u Pentidattilo

PIŠE Sinan Gudžević

I tako, cestom uz obalu, pa cestom od obale, stignemo mi u Pentidattilo. Ime je mjestu grčko, znači Pet prsta. Pet šiljatih stijena koje se dižu prema nebu iz daljine djeluju kao šaka s prstima samo onima koji znaju zašto se mjesto zove kako se zove. Pepiju i meni su stijene djelovale kao neki sablasni osinjak s kojega vise zbijene kuće

Bio je četvrtak, deseti dan aprila 2008. Iz mjesta Lazzaro stigli smo za dvadesetak minuta u Pentidattilo. Vozila je ELISA POLIMENI, do nje je bila GIADA DIANO, a iza njih ja i JOSIP OSTI. Ostija zovemo PEPI. Pepi je već pola godine bio udovac, njegova žena BARBARA ŠUBERT preminula je dvije sedmice nakon našeg prethodnog boravka u Kalabriji, ali se na Pepiju, stoiku i gospodinu samo takvom, žalost ne da lako primijetiti. U Pentidattilo smo pošli zato što su nam Giada i Elisa željele pokazati to mjesto čije se čudnovate stijene vide i sa Sicilije, a u njemu ima velik komad nečega što predstavlja zemlju Kalabriju: nekadašnji život i današnju napuštenost i zaboravljenost. Osim toga, iz mjesta se vidi vulkan Etna i veliki komad Jonskog mora. Ja sam se mjestu radovao i sa svojih razloga. Prvo, što ću doći u mjesto koje sam vidio samo na litografiji MAURITSA CORNELISA ESCHERA, a zamišljao sam ga kao neki 'obrnuti Gagliano' iz knjige CARLA LEVIJA, dakle ne kao zabit na rubu provalije od gline koja se topi od kiša i u ponor uvlači kuće, već kao zabit čija je provalija nebo, prema njemu joj štrči pet krševa. Tako nekakva slika bila mi je to mjesto Pentidattilo, ili Pentedattilo, a ponegdje je pisano i Pentadaktilo. Ovo posljednje je ime na kalabrijskom grčkom. U Pentidattilu je Escher, godine 1930, sa svojom pratnjom spavao u četvorokrevetnoj sobi tijesnog prenoćišta, a sva hrana mu je bila tvrdi hljeb mekšan kozjim mlijekom, te nešto kozjeg sira i meda. Escherov boravak u Pentedattilu (tako se mjesto zvalo tridesetih godina) spominje BRUNO ERNST u knjizi 'Lo specchio magico di M. C. Escher', koju je Elisa imala u kući, pa sam iz te knjige cijelu stvar osvježio dan uoči puta. Ostala mi je u sjećanju molba jedne stanovnice Escheru (to je vrijeme kad je MUSSOLINI već učvrstio svoju vlast), da ako odu u Rim, ne zaborave njenu poruku: 'Ako Mussolinija vidite, kažite mu da smo mi ovdje velika sirotinja, da nemamo nijedan izvor vode, čak ni komadić zemlje gdje bismo mogli sahranjivati mrtve.' (Mene je ta zgoda podsjetila na moga starog rođaka MEMA, koji me je, kad sam jednom iz Beograda došao u rodno selo, upitao: 'E tako ti Boga, viđaš li kad u tome Biogradu TITA?' Bio je jako začuđen što živeći tolike mjesece 'u tome Biogradu' nisam nijednom otišao kod Tita, 'da ti skuha jednu kahvu Tito'. Ovu sam zgodu ispričao Josipu dok smo napuštali Lazzaro. Pepi je tu možebitnu kahvu nazvao *kahva tituša*).

Druga stvar u želji da vidim Pentidattilo bila je što mjesto leži na padinama planinskog lanca Aspromonte. Koju godinu prije no što sam prvi put došao u Kalabriju, čitao sam priče pisca po imenu CORRADO ALVARO o ljudima u tim planinama, *Gente in Aspromonte*. Njegovi opisi stočarske zajednice bili su mi bliski, te kabanice, zimska vlaga i slota, uboge straćare u kojima pastiri noćivaju kraj svoje stoke, to su slike koje sam znao iz djetinjstva. Pa jedna priča u kojoj se naslućuje zločin iz ljubomore, a likovi su robovi strasti: beračica grožđa zaljubljuje se u sina čovjeka koji joj se udvara. A treći motiv (možda bi mogao biti i prvi) za put u Pentidattilo bio mi je govor tih mjesta rasutih po padinama lanca Aspromonte, govor koji dijalektologija zove *grecanico*, a u kojem se čuva dosta tragova starogrčkog, pa bizantskog pa novogrčkog. Nadao sam se da ću sresti ako ne nekog govornika grčko-kalabrijskog, a ono barem nekoga koji govori mješavinu helenoromansku. Nisam bio ni posve nespreman za put, jer sam rado čitao i gutao ono što je o greko-kalabrijskim govorima pisao GERHARD ROHLFS.

I tako, cestom uz obalu, pa cestom od obale, stignemo mi u Pentidattilo. Ime je mjestu grčko, znači Pet prsta. Pet šiljatih stijena koje se dižu prema nebu iz daljine djeluju kao šaka s prstima samo onima koji znaju zašto se mjesto zove kako se zove. Pepiju i meni su stijene djelovale kao neki sablasni osinjak s kojega vise zbijene kuće. Nekog putopisca je mjesto podsjećalo više na džinovsku naboranu spužvu nego na šaku koja će se, po vjerovanju ljudi iz onoga kraja, jednoga dana dići da uništi ljude zbog njihova nasilja.

Ime Pentidattilo, u obliku *Pentadàktilo*, spominje se prvi put u 'Životu svetog Ilije Mlađega' iz 9. stoljeća naše ere: 'dvojica monaha se nađoše kod močvare blizu mjesta Pentadaktilo, tu Danilo pokaza Iliji jedan lijep psaltir. Potom naredi svome učeniku da najprije baci psaltir u onu baru, a onda mu, kad su otpješačili šest milja, zapovijedi da se vrati natrag, da ga uzme. I učenik nađe knjigu kakva je bila, voda nikakve štete nije na njoj načinila.'

Nema pisane potvrde o tome kako se mjesto zvalo u vrijeme kad je jedan njegov stanovnik, inače benediktinski monah, godine 678. bio izabran za rimskog papu. To je onaj AGATON, koga neki smatraju da je rodom bio sa Sicilije, onaj papa za koga neki hrvatski povjesničari tvrde, pozivajući se na KONSTANTINA PORFIROGENETA, kako su sa njime Hrvati sklopili mirovni ugovor, u kojem su se obavezali da neće voditi osvajačke ratove, a ako neko bude napao Hrvate, onda će za njih ratovati Bog.

Prošetali smo sat-dva po tome mjestu čudna imena. Nismo sreli žive duše. Nikoga. Kuće napuštene, po nekadašnjim uličicama raste trava, s ponekog davno zatvorenog prozora čuje se škripa šarki od povjetarca koji naiđe na persijane. Napuštene su i cisterne uz kuće, po tome što nema iz njih nikakva vonja ni mirisa, vidi se da su im dovodi začepljeni. Po krovovima lišaj i mahovina, između kamenih ploča uličnih izniknula trava. Mjesto miriše cijelo, a ako što i nešto od rastinja ne daje mirisa, zanosi svojim cvijetom. Sve što na Jugu raste, ižđikljalo je uz puste kuće mjesta Pentidattilo: agave, bademi, brnistra. Botaničar će tu naći i tršlju iz porodice rujevki, veliki pelin, jaki žbun aloje koju zovu *pravom alojom*, i italsku orhideju će naći.

Pentidattilo je toga četvrtka bio pust, ni jareta ni paščeta. Ništa da rikne, ništa da zableji, ništa da mjaukne. Došli smo do crkve, bila je zatvorena, penjali se do ruševina nekadašnjeg zamka, nismo sreli nikoga. Elisa je načinila dosta slika u tom žalosnom mjestu i pustom, da se pustijega teško može naći.

U povratku, dolje na ulazu ili izlazu iz mjesta vidjeli smo pod rascvjetalim drvetom u dvorištu jedne kuće dva stola sa stolnjacima. Gvirnuli smo unutra i vidjeli da je to bar i mladića smo vidjeli da je konobar u baru. Sjeli smo, on ljubazan, pristojan, radostan čovjek, ima sve vrijeme ovoga svijeta. Govorio je sa Giadom i Elisom na dijalektu. Nešto sam razumio, nešto nisam. A slušao sam i njitrio i ušima i očima da čujem i da vidim govori li išta od onoga zbog čega se Aspromonte i drugi dijelovi Kalabrije zovu *Grecìa di Calabria*. Učinilo mi se da je upotrijebio dvije riječi od grčkih naslaga u svom

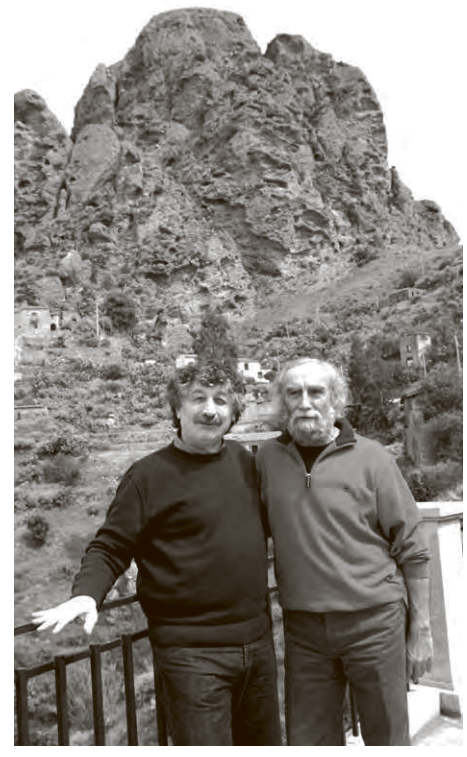

Pentidattilo, 10. aprila 2008: S. Gudžević i Josip Osti, Pepi. Foto: Elisa Polimeni

zavičaju: *plohéro,* za 'pregršt' i *velátru*, za 'mamuzu'. To sam i zapisao, pa ovih dana našao. Pa sam sinoć zvao Elisu, i pitao, sjeća li se toga. Ne sjeća se. A i meni je danas čudno da u sat vremena konobar, pa taman da je potpuno helenofon, upotrijebi riječi za mamuzu i pregršt. Elisa kaže da nismo pričali ni o konjima ni o zobi. Kaže da smo spominjali samo Uskršnji pokolj u Pentidattilu, 1686, zbog kojega se smatra da je na mjesto pala kletva, pa je danas pusto i prazno.

E kad sam kod konobara, da ne zaboravim: da sam neka vlast prosvjetna, turistička ili ugostiteljska, ja bih sve one naše natmurene konobare iz Dalmacije i Crne Gore odveo na obaveznu praksu od mjesec dana u makar jedan od talijanskih barova. Ne bi morali ići baš u Pentidattilo, dosta bi im bilo i da budu samo u staničnom baru u Trstu. Da vide i da nauče kako se posao radi: cijeli dan stojeći, stotine kafa, čišćenje kafetijera, pranje čaša, a sve pjevajući. Oni sebe ne smatraju slugama, oni svojim poslom hrane svoju familiju, i rade ga kako treba. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

Suvremeni umjetnik i kustos u povodu knjige 'Digitalna umjetnost u Hrvatskoj 1968. – 1984.'

RAZGOVARAO Srećko Pulig
FOTO Boris Cvjetanović

DARKO FRITZ Prvi digitalni umjetnici u Hrvatskoj bili su tehnoutopisti

Kreativci koji su stvarali ranu digitalnu umjetnost kroz svoje druge projekte sudjelovali su u oblikovanju svakodnevice vjerojatno više od bilo kojih drugih umjetnika: od prvog sistema urbanog i prostornog planiranja preko automatizacije, sistematizacije i optimizacije rada 1970-ih do razvoja tehnologije koju danas koristimo u tzv. pametnim telefonima

NAŠ sugovornik DARKO FRITZ je umjetnik, kustos, grafički dizajner i autor postava izložbi suvremene umjetnosti. Povod ovome razgovoru njegova je knjiga 'Digitalna umjetnost u Hrvatskoj 1968. – 1984.' koju je objavio zagrebački Tehnički muzej Nikola Tesla.

Objasnite sam pojam digitalne umjetnosti. To nije samo tehnika, kao što su to akvarel ili grafika, s obzirom na to da je digitalizacija u polju umjetnosti puno važniji proces?

Od 1990-ih nadalje digitalnu umjetnost promatram u kontekstu medijske umjetnosti i medijske kulture, kao otvoreno područje prakse i kritičke teorije koja djeluje na tankoj liniji između likovne umjetnosti, znanosti, tehnologije i društvenog i političkog aktivizma.

Svoje ste istraživanje omeđili godinama 1968. i 1984., odnosno razdobljem koje ste odredili kao vrijeme dijalektike utopije i distopije...

ORWELL je u reklami za Apple Macintosh iz 1984., koju je režirao RIDLEY SCOTT, prikazan još uvijek kroz stari, humanistički pogled na totalitarizam i njemu svojstven sistem kontrole svih aspekta života građana, kao nešto čemu se podrazumijeva pružanje otpora. Inverzija iz negativnog u neutralno ili čak poželjno dogodila se naknadno, kroz *reality* TV, a format prve takve emisije zvao se 'Big Brother'. Sve je to u 21. stoljeću pervertiralo do građana koji samovoljno daju svoje podatke o najintimnijim ili političkim uvjerenjima na društvenim mrežama, što postaje dijelom velikih databaza. To se vidjelo na primjeru Cambridge Analityce, kada su u dva slučaja, u glasanju o Brexitu i u predsjedničkim izborima u SAD-u, podaci korišteni na potpuno manipulativan i nedemokratski način.

Postoje algoritmi koji određuju što je interesantno, a što nije. Oni kao čuvana industrijska tajna analiziraju okolinu analiziranog subjekta, a ne samog pojedinca, tj. Facebook algoritmi analiziraju po logici 's kim si, takav si'. Mene tu iritira odnos privatnog i javnog kapitala, gdje se kroz institucije financirane javnim sredstvima financira razvoj tehnologija privatnih kompanija koje to znanje koriste i zaključavaju – cjepivo protiv korone je dobar primjer toga. Na isti način se došlo i do DNK karte ljudskog tijela u 1990-ima, kada je američka znanstvena zajednica dnevno objavljivala rezultate i algoritme svog istraživanja, izuzetno skupog i dugotrajnog, ne bi li se iz tog istog tima izdvojila privatna firma koja je jednostavno ukrala taj *know how*. Predsjednik CLINTON nagradio je oba tima. Ista priča je s razvojem računala u 1960-ima, gdje bez ratne mašine – najkonkretnije rečeno Vijetnamskog rata, pri čemu je SAD financirao velike privatne kompanije – ne bi došlo do razvoja i toga da ta tehnologija pojeftini u nekoliko desetljeća te se napokon razvije u današnja osobna računala dostupna svima.

Tehnika narodu!

Kada govorite o razvoju digitalne umjetnosti u Hrvatskoj, na početku spominjete i pokret 'Tehnika narodu!' i afirmativni stav socijalističkog društva spram tehnologije, kao unapređenja života sviju. U stvarnom životu pioniri te tehnološki uvjetovane umjetnosti nisu mogli tek tako doći do opreme?

Da se podsjetimo, u početku su računala dobro čuvana vojna tajna. Otežan pristup ranoj digitalnoj tehnologiji, prije osobnih računala, prisutan je svugdje u svijetu. Tijekom kasnih 1950-ih digitalna oprema je prešla i u znanstvene institucije i na sveučilišta, gdje su nastali prvi radovi digitalne umjetnosti u svjetskim okvirima. Ista situacija je i u Hrvatskoj, gdje su pioniri digitalne umjetnosti porijeklom iz tehničkih znanosti, ljudi koji su imali pristup opremi, koji su znali programirati. Oprema tada nije bila *user friendly*, nego je svaki poseban zadatak trebalo i programirati, nisu postojali gotovi *softwarei*. S druge strane, ni taj *hardware* nije bio dovoljno razvijen, pa su se tu trebali dovinuti kako doći do rezultata, materijalnih radova digitalne umjetnosti. Sretan primjer je onaj VLADIMIRA BONAČIĆA koji je, uz PICELJA, jedan od prvih autora, a rad je izveden baš 1968. On je bio voditelj instituta za kibernetiku pri Institutu Ruđer Bošković i posjedovao je ne samo znanje nego i izvrstan tim ljudi koji su izvodili njegove umjetničke radove. Uspio je te radove postaviti u javni prostor, riječ je o 36 metara dugačkoj svjetlosnoj instalaciji na pročelju Name na Kvaternikovom trgu 1969. godine. Taj rad mi je bio inspiracija da započnem ovo istraživanje još u 1990-ima. Mene je zanimao tehnološki, ali i društveno-ekonomski kontekst, jer iz pozicije 1990-ih i 2000-ih takva velika produkcija i ostvarenje rada izgledali su poput SF-a, kako financijski tako i društveno, s obzirom na to da je riječ o nestabilnim digitalnim tehnologijama koje zahtijevaju više održavanja nego skulptura u kamenu ili metalu. I dandanas, usprkos napretku tehnologije, rijetko vidimo takve smjele umjetničke digitalne radove u javom prostoru. Medijske fasade su komercijalne, a ono što vidimo

S obzirom na to da je digitalno danas neminovno, da ne postoji aspekt društvenog života koji nije prožet digitalnim, samim time možemo se zapitati koji su njegovi potencijali, pozitivni i negativni

na komercijalnim Festivalima svjetla ipak ne spada u tu vrstu umjetnosti o kojoj ja govorim, već u zabavu.

Naglašavate hibridni karakter u produkciji ranih djela, ona su dijelom digitalna, a dijelom još analogna?
I dandanas je taj odnos zanimljiv, jer je rijetko koji rad isključivo u domeni digitalnog. Digitalne su informacije i algoritmi. Pitanje je na koji način oni preuzmu neku fizičku formu, od jednostavnog printa do nečeg kompleksnijeg, poput interaktivne instalacije. Niz tehnoloških inovacija se dogodio u razdoblju od '68. do '84., no ipak je cijelo to vrijeme postojao velik problem nekompatibilnosti opreme. Jedan mali, zatvoreni sistem radio je u jednoj prostoriji i te je podatke bilo jako teško prenijeti negdje drugdje. *Software* je bio specijalno programiran za svaki rad, a da bi se napravio nekakav kompleksniji sistem trebalo je izmišljati nove sisteme. U tome su autori pokazali izuzetno veliku kreativnost, ne samo umjetničku, nego i tehničku.

Centralna grupa i događaji koje obrađujete u knjizi bili su oni oko Novih tendencija, kasnije samo tendencija te tog pojma u jednini. Kako ste klasificirali to razdoblje?
Nove tendencije počele su 1961. godine, dakle prije početka vizualne računalne umjetnosti i razvijale su se kao *network* kroz par *hubova* u Francuskoj s velikim udjelom umjetnika iz Južne Amerike, u Italiji, Njemačkoj i u Zagrebu. U svojoj većini su zastupale racionalan pristup umjetnosti, pozitivan odnos spram znanosti. To je modernistička paradigma s početka šezdesetih, a umjetnici su vjerovali da će doći do promjene društvene paradigme i do boljitka svijeta kroz pozitivan pristup znanosti i tehnologiji. To se vidi u interaktivnim analognim radovima, kao što su luminokinetički radovi i sl. Korišteni su strojevi i mašinska izvedba umjetničkih radova, a kroz interakciju s publikom ili korisnikom rad se završno ostvario, čime su, pojednostavljeno rečeno, praktično vježbali demokraciju. Dobar dio svoje metodologije i vokabulara posudili su iz znanosti, npr. umjetničko istraživanje i timski rad naspram individualnog rada. Ranu fazu Novih tendencija obilježavaju brojne grupe. Ide se s pretpostavkom da će tim ljudi ili umjetnički kolektiv napraviti bolje i kvalitetnije radove nego individuum. Ta situacija koja je demistificirala ulogu umjetnika, kao nekog bogomdanog talenta, nažalost, nije dugo poživjela. Krajem šezdesetih, s pojavom tzv. Nove umjetničke prakse, upravo ta druga linija – umjetnik kao genije, što je buržoaska, zaostala ideja – vraća se na umjetničku scenu, u totalnoj suprotnosti s tezama prethodne generacije. Taj drugi, postmoderni diskurs, koji je vratio umjetnika na pijedestal, dominantan je u umjetnosti i danas.

Digitalno i angažman

Koje su se ključne manifestacije Novih tendencija dogodile u 1960-ima? Kakav je danas njihov tretman?
Pristup umjetnosti koji su zastupale rane Nove tendencije ispao je iz svih narativa povijesti umjetnosti u posljednjih pola stoljeća, bez obzira na to što su ti ljudi svojedobno u kratkom roku prešli put od alternativaca '61. u Zagrebu do *mainstreama* i prezentacije svoga rada na svjetski najrelevantnijim mjestima, kao što je Venecijski biennale, Documenta, MoMa u New Yorku i sl. Tako su Nove tendencije već od kraja 1960-ih ignorirane na globalnom nivou. U toj situaciji, organizatori Novih tendencija, i to oni iz Zagreba, prepoznali su i izdvojili temu 'kompjuteri i vizualna istraživanja', što je ujedno bio naziv niza manifestacija koje su ostvarili u sljedećih nekoliko godina putem izložbi, simpozija i časopisa 'Bit International'. Krucijalni moment je ljeto 1968. U Zagrebu se najprije održava jedna manja međunarodna izložba u KIC-u, uz međunarodni kolokvij i zasebnu izložbu publikacija te promociju časopisa. Osim prve izložbe digitalne umjetnosti u Hrvatskoj, tu se izlažu i prvi digitalni radovi hrvatskih autora. To su kolaž koji je za vizual manifestacije napravio Ivan Picelj i serija digitalnih umjetničkih grafika Vladimira Bonačića. Time počinje digitalna umjetnost u Hrvatskoj, a odatle i prva godina u naslovu knjige. Nove tendencije su kroz novu generaciju kreativaca pokušale na neki način nastaviti premise koje su početkom 1960-ih postavili. Tu dolazi do rascjepa, koji su 1973. uspjeli izložiti skupa. I to je jedan vrlo zanimljiv moment, a to je izložba 'Tendencije 5' na kojoj izlažu autori kao što su VILKO ŽILJAK, MILJENKO HORVAT i TOMISLAV MIKULIĆ u selekciji 'kompjuteri i vizualna istraživanja'. Izložba je predstavila još dvije selekcije, onu 'vizualnih istraživanja' starog tipa i 'konceptualnu umjetnost'. Jedna je od rijetkih koja je pod istim krovom u isto vrijeme izložila te tri različite vrste umjetnosti i kao takva je zanimljiva u svjetskim okvirima.

Tu dolazi do niza problema između modernista i postmodernista, a ta podjela ostaje ključem za čitanje digitalne umjetnosti, pri čemu paralelno postoje tehnoutopijski i tehnodistopijski diskurs. Godine 1968. otvorena je, s dva dana razlike u odnosu na zagrebačku, izložba Cybernetic Serendipity u Londonu. Zanimljivo je da su u Hrvatskoj izašla četiri tiskana osvrta na tu izložbu. Kustosica JASIA REICHARDT je retrospektivno govorila o toj izložbi, da bi je tada u ljeto '68. bilo nemoguće postaviti u Parizu zbog antitehnološkog sentimenta koji se razvio slijedom studentskih demonstracija, a da je ona bila mogućom u Londonu, gdje taj val još nije došao. Antitehnološki aspekt vezan uz tu generaciju, hipije i kontrakulturu, uz neke iznimke, bio je snažan, možda i zbog uloge tehnologije u Vijetnamskom ratu, o čemu između ostalih piše i RICHARD BARBROOK. Manji dio pokreta pozitivno je prihvatio tehnologiju kao sredstvo društvene emancipacije i tu imamo fenomen, zapadnjačku, liberalnu ideju 'Power to the People!' Iz naše perspektive u socijalizmu imamo vrlo sličan slogan 'Tehnika narodu!' s istim emancipatorskim ciljem. Kao što ti hipiji u Kaliforniji pozitivno gledaju na kompjutere kao medij liberalizacije osobe i društva, tako na *mainstream* nivou sva socijalistička društva, uključujući jugoslavensko, pa onda i hrvatsko, pozitivno gledaju na ulogu tehnologije u demokratizaciji društva.

U globalnim uvjetima koji su ipak bili hladnoratovski, uz svu jugoslavensku i nesvrstanu politiku, ta dva svijeta nisu se uspjela naći u produktivnoj sintezi?
Na globalnom je nivou trebalo proći par decenija da se u 1980-ima ta dva diskursa počnu spajati i da postane moguće u jednom radu sintetizirati i društveno-politički aktivizam i tehnologiju i konceptualnu umjetnost. To se jako oformilo kroz devedesete, konkretno kroz primjer taktičkih medija. Pozicija nesvrstane socijalističke države omogućila je u Jugoslaviji da za vrijeme hladnog rata bude dostupna zapadna digitalna tehnologija, uz onu iz npr. Čehoslovačke, za razliku od ostalih socijalističkih zemalja. Također i da na spomenutim izložbama i simpozijima prisustvuju umjetnici i teoretičari iz oba bloka, što je bilo nemoguće u drugim zemljama.

Ideje povjesničara umjetnosti i sudionika tih događaja Matka Meštrovića, ali ne samo njega, nego i cijelog tog iskustva spajanja tehnološkog optimizma i humanističkog utopizma, bile su potisnute, da bi danas opet plijenile pažnju?
MEŠTROVIĆEV tekst naknadno je nazvan 'Ideologija Novih tendencija'. Zanimljivo mi je to što su povijesne avangarde, u rasponu od stotinu godina unatrag, zacrtale ideju poništavanja razlike između života i umjetnosti. Kreativci koji su stvarali ranu digitalnu umjetnost kroz svoje druge projekte sudjelovali su u oblikovanju te svakodnevice vjerojatno više od bilo kojih drugih umjetnika. U Hrvatskoj od prvog sistema urbanog i prostornog planiranja 1976. preko automatizacije, sistematizacije i optimizacije rada 1970-ih (Žiljak, Čerić), razvoja tehnologije koju danas koristimo u tzv. pametnim telefonima (Bonačić), do praćenja političkih izbora u realnom vremenu (bcd team), ti ljudi su aktivno sudjelovali u oblikovanju digitalne svakodnevice. Pitanje je kamo nas je ta automatizacija dovela ako paralelno gledamo utopijsku i distopijsku perspektivu. Zagovornici tvrde da nas ona može osloboditi od zatupljujućeg, repetitivnog rada i sl. S druge strane, praksa nam pokazuje da je puno radnika dobilo otkaz zbog automatizacije. Teško je uvidjeti čiji se život unaprijedio, a čiji unazadio. Stari marksisti iz '60-ih vidjeli su samo tu negativnu stranu i opravdanu bojazan. S druge strane, možemo govoriti o unapređenju. Mene u problematici digitalne umjetnosti najviše zanima kada netko govori s kritičkim pogledom na to. U ranim radovima to je rijedak slučaj i, nažalost, nije prisutan među hrvatskim autorima koji su odreda tehnoutopisti. U svijetu postoje autori, ali oni su rijetki, koji su i 1960-ih koristili kompjutere u stvaranju digitalne umjetnosti, ali su sadržavali i kritiku cijelog tog mehanizma.

Otkud dojam da je digitalno samo pitanje tehnologije, dok je pitanje angažmana i društvene osviještenosti vezano uz konceptualnu i postkonceptualnu umjetnost?
U sferi javnog sve je političko, uključujući bilo kakvo oblikovanje, arhitekturu, likovnu umjetnost itd. S obzirom na to da je digitalno danas neminovno, da ne postoji aspekt društvenog života koji nije prožet digitalnim, samim time možemo se zapitati koji su potencijali digitalnog, pozitivni i negativni. Nadam se da istraživanje koje sam napravio, a govori o počecima digitalnog, može pridonijeti da bolje razmislimo o tim temama. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

Istoričar, direktor Centra za primenjenu istoriju

RAZGOVARAO **Nenad Jovanović**

MILOVAN PISARRI

Pitanje bugarskih zločina je potisnuto

Iako verovatno preterane, brojke govore o ogromnim razmerima strahota kroz koje je prošlo civilno stanovništvo u Srbiji i Makedoniji pod bugarskom okupacijom u Prvom svetskom ratu

PRIDRUŽUJE li se Bugarska Poljskoj, Mađarskoj i baltičkim zemljama po pitanju revizije istorije i negiranja 'svojih' zločina ili je to pre svega stvar raspaljive retorike uoči izbora koji su zakazani za 4. april? Naime, bugarski zvaničnici i evroposlanici više puta su verbalno napali susedne zemlje zbog po njima nerešenih istorijskih pitanja iz prošlog veka, pre svega u vezi sa okupacijom Srbije i Makedonije u oba svetska rata. O tome smo razgovarali s istoričarom MILOVANOM PISARRIJEM, autorom knjige 'Na balkanskom frontu: rat i zločini nad civilnim stanovništvom u Srbiji 1914–1918' o ubojstvima civila u Srbiji pod bugarskom okupacijom.

Koliki su bili razmeri civilnih zločina pod bugarskom okupacijom u Prvom svetskom ratu?

Nakon više od sto godina od tih događaja još uvek je teško utvrditi razmere tih zločina zato što u istoriografiji nije postojalo interesovanje da se istražuje period bugarske okupacije Srbije i Makedonije u Prvom svetskom ratu. Jedino možemo da se pozovemo na procene iz posleratnog perioda i na rezultate istraživanja za potrebe Konferencije mira u Parizu 1919. Delegacija Kraljevine SHS iznela je podatak da je oko 120.000 civila umrlo od gladi i da je preko 25.000 civila umrlo u bugarskim logorima. O cifri od 20.000 pobijenih civila samo tokom represije nakon Topličkog ustanka u proleće 1917. slažu se i međusaveznička komisija koja je nakon 1918. prikupila velik broj svedočenja i dokumenata, kao i humanista RUDOLF ARČIBALD RAJS. Interesantno je da su bugarske vlasti za gušenje ustanka imenovale generala ALEKSANDRA PROTOGEROVA, poreklom iz Makedonije i poznatog po svojim antisrpskim osećanjima. Njegova surovost je ostala zapamćena ne samo u Toplici, nego i u Bugarskoj, gde je pred kraj rata imao zadatak da uguši i pobunu među bugarskim vojnicima.

Iako verovatno preterane, brojke govore o ogromnim razmerima strahota kroz koje je prošlo civilno stanovništvo u Srbiji i Makedoniji pod bugarskom okupacijom. Zemlja kojom su vladale bugarske vlasti bila je bukvalno spaljena: posebno teške bile su rekvizicije koje su pogodile sve ruralne krajeve. Ljudi nisu imali više hrane, stoke, nisu mogli obrađivati njive. Posledice te tragedije su trajale dugo i posle kraja rata: krajevi koji su bili pod bugarskom okupacijom nisu se oporavili ni dvadeset godina kasnije, kad ih je zadesila nova, strašna okupacija.

Prema mnogim izvorima, Bugari su uz sveštenike progonili i žene...

Bugari su žene proglasili najopasnijim neprijateljima nakon sveštenika jer 'novim generacijama od malih nogu prenose srpski nacionalni duh'. Ne zna se tačno koliko je žena pobijeno, ali znamo sa velikom sigurnošću da je deo politike bugarizacije predvideo masovno silovanje žena koje su na taj način morale da rađaju 'bugarsku' decu. Međusaveznička komisija je uspela da prikupi i mnoga svedočenja i nekoliko stotina izjava silovanih žena iz kojih se jasno vidi da se nije radilo o izolovanim slučajevima, nego se isti scenario ponavljao od Požarevca do Leskovca, od Skoplja do Štipa.

Kolike su dimenzije zločina koje su Centralne sile počinile u Srbiji?

Foto: Nenad Jovanović

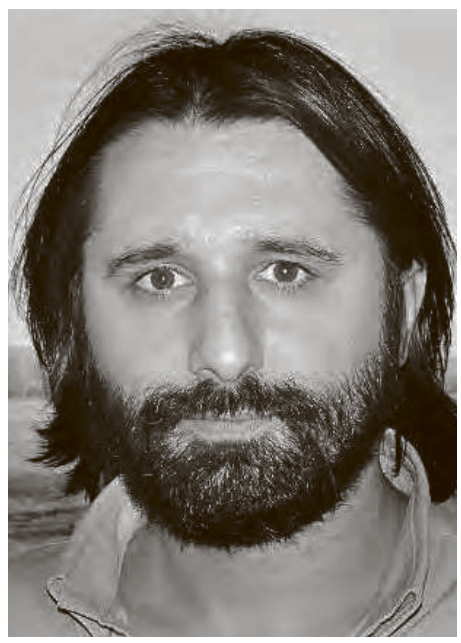

Po veličini pretrpljenih zločina, samo su Jermeni više stradali od Srba, jedan je od zaključaka koji proizlazi iz dokumenata sa Konferencije mira u Parizu. Odmah nakon prvih sastanaka predstavnika pobedničkih sila nastala je potreba za formiranjem posebne komisije sa zadatkom da utvrdi počinjene zločine i sastavljanjem predloga za kažnjavanje počinilaca. Komisija je ubrzo sastavila izveštaj o odgovornosti Nemačke, Austro-Ugarske, Bugarske i Turske. U prvom delu izveštaja pominju se sistematski teror, masovna ubijanja, deportacije, prinudni rad. U jednom pasusu zaključka te komisije navodi se: 'Sve najužasnije strahote iz najgorih perioda istorije čovečanstva, ponovo su se pojavile na teritorijama Srbije pod bugarskom okupacijom.' Program bugarskih vlasti bio je jasan: cilj je bio potpuna bugarizacija okupiranih teritorija koja je morala da se ostvari kroz istrebljenje Srba ili kroz njihovu nasilnu asimilaciju. O tome govore i svedočenja, izveštaji i originalni bugarski dokumenti zaplenjeni od srpskih vlasti nakon oslobođenja 1918., koji se danas čuvaju u arhivima Srbije.

Koliko su se Bugari suočili sa zločinima iz Prvog svetskog rata?

Pitanje bugarskih, kao i drugih zločina, odmah je na međunarodnom nivou bilo potisnuto voljom velikih sila. Iako su male zemlje kao Srbija, Grčka i Rumunija uporno zahtevale kažnjavanje zločinaca, velike sile su odlučile da se oni gone i kažnjavaju u zemljama odakle potiču ti zločinci, u saradnji sa zemljama gde su počinili zločine, ali bez mogućnosti prisustva predstavnika ili njihovog direktnog učešća u postupcima. U praksi, osim nekoliko minornih slučajeva, niko nije procesuiran usprkos detaljnim spiskovima dostavljenim učesnicama mirovne konferencije. Srpska delegacija predstavila je spisak 500 bugarskih zločinaca, a samo u tri slučaja oni su procesuirani u Bugarskoj, čisto radi formalnosti. U vezi sa represijama protiv Bugara u krajevima koje je Kraljevina SHS anektirala nakon rata, nije došlo do odmazdi ili osveta. Jedino se vojvoda KOSTA PEĆANAC hvalio da je još tokom rata u znak osvete protiv bugarskog terora u Toplici i Jablanici sa svojim četama spalio do temelja petnaestak bugarskih sela.

Kakve su ratne zločine Bugari počinili na okupiranim područjima Jugoslavije u Drugom svetskom ratu?

Bugarske vlasti su nastavile sa svojim programom bugarizacije stanovništva južne Srbije i Makedonije i nakon ulaska 1941. godine. Najpre su srušili sve spomenike i kapele posvećene žrtvama njihovog terora u Prvom svetskom ratu, onda su uveli svoje zakone, jezik itd. Iako ni o toj okupaciji ne postoje brojna istraživanja, ona se ne može poreditis okupacijom od 1915. do 1918. zbog drugačijeg konteksta rata. Bugarske vlasti pokušale su da budu deo novog svetskog poretka: njihova represija nad civilima zbog partizanskih akcija bila je nemilosrdna, a često je izvođena zajedno sa Nemcima i Srbima u kolaboracionističkim formacijama. Još tokom rata u Jugoslaviji uspostavljena je Državna komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, slično kao u SSSR-u. Obe komisije, u saradnji sa novim bugarskim socijalističkim vlastima, napravile su spiskove zločinaca, među kojima su bili i Bugari. Neki od njih su uhapšeni i osuđeni na smrt. Ipak, još jedanput su međunarodne okolnosti odredile tok tih suđenja. Hladni rat je nastupao i veliki broj zločinaca, u celoj Evropi, ili je amnestiran ili je 'zaboravljen'. Akcenat je brzo stavljen na otpor malobrojnih bugarskih partizana, kao i na bugarske jedinice koje su se nakon prevrata 1944. priključile narodnooslobodilačkoj vojsci Jugoslavije. Stvari su se promenile nakon pada socijalizma – svi su se okrenuli veličanju svoje nacionalne prošlosti i pitanje počinjenih zločina je definitivno potisnuto. I tako i dandanas, uprkos sporadičnim slučajevima, ni u Bugarskoj ni u Srbiji ne postoje opširna istraživanja o tim zločinima, a samim tim ne postoji nikakvo suočavanje, priznanje i distanciranja od njih.

Arhiv Vojvodine je prošle godine objavio moju doktorsku disertaciju o svim tim pitanjima na talijanskom jeziku, a uskoro će objaviti i prevod na srpski jezik pod naslovom 'Na balkanskom frontu: rat i zločini nad civilnim stanovništvom u Srbiji 1914–1918'. Nadam se da će to biti mali doprinos da se napokon ta prošlost rasvetli. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

TV RAŠETANJE

Ovisni mediji

PIŠE Boris Rašeta

Od 1991. naovamo uvijek ista priča: slobodni, kritički mediji se guše, mijenjaju se samo izlike. Tuđman i HDZ ni u ludilu nisu htjeli pripustiti nikoga u eter, koji je bio zagušen režimskim i pararežimskim medijima. Iza prve 'neovisne' televizije, Nove, stajao je krug Pašalićevih ljudi. Sada se, u kartelskom dogovoru A1 i HT-a, guši N1

Velikani hrvatskog glumišta: Ivica Vidović, HRT, 25. ožujka, 12:30

Moglo je to i bolje! Veliki, točnije jedan od najvećih hrvatskih i jugoslavenskih glumaca zaslužio je ozbiljniji dokumentarac od jedne radijske emisije složene po načelu 'kruška pod njušku' (uključi mikrofon i snimi sugovornika) pa montiraj po načelu 'glavu na glavu' (tj. jednu izjavu na drugu). Iznimno malo arhivskih snimaka VIDOVIĆEVIH velikih uloga, dugi monolozi sugovornika, zaobilaženje većine političnijih dijelova njegove biografije (preskakanje drame u životu dramskog glumca i njegovo prebacivanje u zrakoprazni prostor teatra *an sich*) osobine su portreta iz kojega ćemo izdvojiti nekoliko ocjena koje upućuju na Vidovićev značaj. 'On je imao sedam ili osam uloga', rekao je BRUNO KRAGIĆ, 'koje možemo ocijeniti klasičnima, to su one role u kojima dolazi do izjednačavanja glumca i čovjeka, kada u općoj percepciji dođe do poistovjećivanja glumca i lika koji tumači. To je nešto što, koliko god ga moglo živcirati, predstavlja najveći kompliment koji publika i kritika mogu uputiti glumcu.' 'Uloga Kaspara', rekao je pak RADE ŠERBEDŽIJA, 'nije samo najbolja Vidovićeva rola, već i najveća rola hrvatskog teatra.' Prisjetio se da ga je upoznao 1966. na prijemnom ispitu za Akademiju i 'odmah zapamtio njegovo lice'. Vidovićevo lice je blago, plemenito, a njegova pojava u kadru sugerira dublja, neizrečena značenja. U najboljoj od svojih glumačkih koža on je čovjek koji rješava zagonetku, spasitelj čovječanstva mističnom dobrotom. Dovoljno je da se s FABIJANOM ŠOVAGOVIĆEM nakratko prošeće kadrom TADIĆEVA genijalnog 'Ritma zločina' i izrekne tek poneku kratku repliku, da se u zraku osjeti gusti *suspense* kakav nitko u jugoslavenskom filmu nije proizvodio. Jednak učinak ovaj dvojac proizvodi u PAPIĆEVOM 'Izbavitelju': oni stvaraju najveću napetost s najmanje riječi i glume, Vidović tek s ponešto znakovitog zamuckivanja koje sugerira zbunjenost poštena čovjeka u svijetu kojim vladaju štakori. U 'Zasedi' Žike PAVLOVIĆA glumi skojevca neokrnjene čistoće, kojega na kraju zabunom ubijaju surovi oznaši, a on izriče briljantnu rečenicu: 'I vi ste mi neka revolucija!'

Nakon ovoga dokumentarca – autori su LORDAN ZAFRANOVIĆ i JAKOV SEDLAR!? – ostaje dosta prostora za još jedan, reljefniji i dublji portret čovjeka koji je za života postao legendom, a ljude osvajao dobrotom i čistoćom srca.

Jedrima oko svijeta, HRT, 26. ožujka, 18:15

Evo zašto postoji javna televizija: zato što nigdje drugdje ne bismo mogli gledati kvalitetne, vrijedne dokumentarne serije. Serija MARIJA SALETTA (1935. – 2006.) 'Jedrima oko svijeta' (snimana, uz povremene prekide, od 1988. do 1995.) omogućuje gledateljima jedinstven užitak, kojemu doprinosi briljantan glas VLADIMIRA MAHOVLIĆA. Kakav je da je, HRT ima najbolje glasove u ovome eteru, a o njima druge televizije uopće ne razmišljaju. Saletto, koji se na Televiziji Zagreb zaposlio 1956., oplovio je na desetak brodova cijeli svijet (dijelom kao *tribute* JOŽI HORVATU i njegovoj 'Besi'). U Leksikonu HRT-a piše kako je s BRANKOM KNEZOCIJEM bio suautor i glavni podmorski snimatelj serije 'Tajne Jadrana', u listopadu 1973. izvještavao kao dopisnik snimatelj iz egipatsko-izraelskoga rata. Potom je snimio ciklus 'Beskrajem svijeta' (56 epizoda) i 'Jedrima oko svijeta' (45 epizoda). 'Ujedinjujući u jednoj osobi autora slike i teksta, poslije i redatelja i urednika, svoju je specijaliziranu ekipu za lutanja globusom uspio svesti na dvoje-troje ljudi, koji su, prema njegovim riječima, činili jezgru maloga pokretnog TV studija koji cijeli stane u naprtnjaču...', čitamo u Leksikonu.

Kvalitetni mediji stalno su na udaru (Foto: Sanjin Strukić/PIXSELL)

Braća po materi, Klasik TV, 27. ožujka, 21:34

Film ZDRAVKA Šotre, snimljen prema jednoj od najzapaljivijih predstava jugoslavenskog teatra, 'Golubnjači' JOVANA RADULOVIĆA, danas djeluje bolje i reprezentativnije no u vrijeme kad je nastao. Priča o dva sina jedne hrvatske majke (Vranka, igra je MIRA FURLAN) iz sela pod Dinarom (jednoga je rodila s Hrvatom, ustašom, drugoga sa Srbinom, partizanom) istinit je, u dubljem smislu riječi vjerodostojan prikaz tragedije koju su Hrvati i Srbi Dalmatinske zagore proživjeli od 1941. nadalje. U filmu vidimo ustaše (vođa je crni ustaša Zvonimir Šimić, glumi ga IRFAN MENSUR) koji u tom kamenjaru na prijevaru vode Srbe, vezane u dvoje, žicom, s rukama na leđima, kako bi ih – nakon udarca maljem – bacili u jamu Golubnjaču, kakvih je po tim krajevima bilo mnoštvo. Mira Furlan s malim sinom (Žarko LAUŠEVIĆ) s tornja crkve gleda likvidaciju komšija. (To je režijski puno rafiniraniji postupak od recimo WAJDINA 'Katyna', koji je likvidacije poljskih oficira prikazao u krupnim planovima, o SEDLARU da i ne govorimo). Filmski muž Mire Furlan, smeđi ustaša, misli da je riječ o sirotinji kao što je i sam, pa s tugom, sa zvonika, gleda bacanje Srba u jamu bezdanku. Godinu dana kasnije partizani savladavaju ustaše, koji se opet vraćaju u selo. Mira Furlan pokapa kosti svog mrtvog muža, koje je skupila po Dinari. Ustaše potom gube rat, Mira se udaje za partizana, komunista, s kojim dobiva drugog sina. Stariji sin, kao ustaško dijete, u selu i vojsci proživljava torturu kao dijete narodnog neprijatelja. Potom bježi u Austriju i pridružuje se ustaškoj emigraciji, radeći kao kerovođa... Laušević svom polubratu piše kako 'tragedija koju su proživjeli ne može biti opisana na tako malom prostoru'.

Režiser, veliki i važan profesionalac srpske kinematografije, ne negira osvete, retorzije, šikaniranje gubitnika. On Srbe i Hrvate tretira multidimenzionalno, životno, s puno nijansi. Žarko Laušević, koji glumi dijete ustaše, simpatičan je lik čiju logiku i tragiku lako razumijemo. Na kraju se 'braća po materi' upoznaju i grle. No život nije potvrdio žanrovski *happy end* (koji je valjda bio dramaturški ustupak komunistima krajem 1980-ih), dogodilo se upravo obrnuto. Svejedno, dobar film, treba ga gledati.

N1, 29. ožujka, 08:00

Gotovo je! Na A1 više nema N1. Letak kojim je A1 obavijestio pretplatnike svojih TV kanala kako će ostati bez N1 televizije i sportskih kanala United Grupe spada u vrhunce korporativnog podcjenjivanja zdravog razuma pretplatnika, koji im za uslugu daju golem novac. 'Od 29. ožujka', kažu na A1, 'donosimo još bogatiji sadržaj'; 'osiguravamo vam bogat i raznolik sadržaj kako biste uvijek mogli gledati upravo ono što želite', a 'bez obzira na uvođenje svih novih kanala, mjesečna naknada vaših ugovorenih usluga neće se mijenjati...' Što stoji iza ovoga? Ukidamo vam N1 – za mnoge taj je kanal jedino što žele gledati – objektivan, pristojan, pošten i ažuran informativni program u ovoj zemlji, zauzvrat ćemo vam dati neki sport, kruha i igara. Ukidamo vaš najdraži program, a da se Vlasi ne dosjete, još ćemo vam reći da 'sve ostavljamo po istoj cijeni'. Jasno je da ponuda A1 s N1 i bez N1 ne vrijedi isto – bez N1, njihov paket brojnim gledateljima ne vrijedi pišljiva boba. Istu se svinjariju, čini se, sprema izvesti i HT, a u pozadini svega je bitka za telekom tržište. Politika nije uzrok ovoga gušenja slobode medija, ali se iz pozadine zadovoljno ceri jer na ovoj šarenoj cesti još nismo vidjeli vladu koja bi voljela slobodne medije. Od 1991. naovamo uvijek ista priča: slobodni, kritički mediji se guše, mijenjaju se samo izlike. Devedesetih TUĐMAN i HDZ ni u ludilu nisu htjeli pripustiti nikoga u eter, koji je bio zagušen režimskim i pararežimskim medijima, kontroliranim ili prikriveno kontroliranim (poput OTV-a). Iza prve 'neovisne' televizije, Nove, stajao je krug PAŠALIĆEVIH ljudi. Ona je nastavak HRT-a drugim sredstvima. Sada se, u kartelskom dogovoru A1 i HT-a, guši najbolji informativni kanal svih vremena na ovim prostorima. Na potezu je vladajuća većina, koja može riješiti problem N1 ili šutke uživati u eliminaciji moćnog medija. ■

Zvuk metala
(r. Darius Marder)

(2019.)

Gubitak sluha protagonista dočarava se stišavanjem zvuka filma

PIŠE Damir Radić

Tihi noise

Film bitne tematike i inteligentnog pristupa zvučnom dizajnu

'Zvuk metala', igranofilmski debi režisera i scenarista DARIUSA MARDERA, izazvao je velik interes i izrazito pozitivne reakcije kritike i publike. Svjetsku premijeru imao je još u rujnu 2019. na jednom od ključnih sjevernoameričkih festivala, onom u Torontu, u siječnju 2020. našao se na programu Rotterdama, jednog od najuglednijih evropskih festivala, redovnu kino distribuciju zbog u međuvremenu izbile pandemije nije imao, no internetski plasman bio je više nego dovoljan da mu osigura status jedne od glavnih filmskih atrakcija u smislu umjetničkog prestiža. Riječ je o nezavisnoj američkoj produkciji iza koje su stali moćni distributeri Amazon i Sony, a sama priča filma o rock bubnjaru koji iznenada gubi sluh i dramatično se suočava s novim okolnostima nije mogla promaći američkoj Akademiji, uvijek posebno osjetljivoj na storije o hendikepiranima i bolesnima. Pa je tako 'Zvuk metala' nominiran za neke od najvažnijih Oscara – za najbolji film, izvorni scenarij, glavnog (RIZ AHMED) i sporednog glumca (PAUL RACI), također i za najbolju montažu te zvuk. Za potonju kategoriju vjerojatno je najveći favorit da Oscara i dobije, jer ono što ovo ostvarenje čini specifičnim upravo je tretman zvuka.

Moglo bi se reći da je prilično neobično da se nitko prije nije dosjetio postupka koji je Darius Marder upotrijebio u svom igranom prvijencu: da osamdesetpostotni gubitak sluha protagonista sustavno dočara stišavanjem zvuka filma, i da to stišavanje koristi kao nekovrsni zvučni subjektivni kadar. Naime film kombinira normalan i reduciran zvuk, a reducirana varijanta označava subjektivnu perspektivu protagonista Rubena, bubnjara dvočlanog *noise* metal benda koji uz njega čini i njegova djevojka, gitaristica i pjevačica Lou (utjelovljuje je OLIVIA COOKE, a bend je nešto poput obrnute varijante White Stripesa), s kojom živi i putuje na turneje u velikom kamperu. Također, kad Ruben operacijom dobije umjetne pužnice, neprirodan i prokaotičan zvuk koji tada čuje postaje oznaka njegove subjektivne perspektive. Ruben je jedini lik prisutan u filmu od njegova početka do kraja, zapravo njegov je fokalizator, Lou se pojavljuje u početnim i predzavršnim dijelovima, u središnjem segmentu pak uz Rubena bitan je lik Joe (Raci), vođa komune u kojoj se uči da gluhoća nije hendikep nego alternativno, jednakovrijedno stanje. Film se dakle bavi Rubenovim suočenjem s iznenadnom gluhoćom koja prijeti oduzeti mu središnji smisao življenja, bavljenje muzikom koja ga je zajedno s Lou izbavila iz heroinske ovisnosti te s dvije mogućnosti koje mu se pružaju – manjkavim medicinskim rješenjem putem ugradnje umjetne pužnice, odnosno prihvaćanjem spomenutog Joeova stava. Druga tema je ljubavni odnos koji dolazi na kušnju nakon razdvajanja para i dokidanja svake komunikacije zbog strogih pravila u komuni. Ono što dvije teme objedinjuje jest suočavanje pojedinca s (radikalno) novim i (potpuno) neočekivanim smjerom njegova života, s prijelomnim događajima koji će njega i njegovu egzistenciju staviti u nepovratno drugačiji, trajan kontekst, što sa sobom povlači novo samoviđenje i izgradnju dijelom različitog osobnog identiteta.

'Zvuk metala' film je bitne tematike, inteligentnog pristupa zvučnom dizajnu, sugestivne fotografije, dobrih glumaca i uglavnom sve je tu na svome mjestu osim što za potpisnika ovih redaka likovi i njihovi odnosi, posebno onaj Rubena i Lou, nisu naročito zanimljivi, a ni koncept sustavno nedorečene naracije (gledatelji podosta točaka u priči sami sebi trebaju pojasniti) nije mu najbolje legao, što se nikako ne odnosi na otvoren kraj koji je najbolji i zapravo jedini emotivno i spoznajno izuzetan trenutak narativa. Tako da uz sve poštovanje ostaje dojam da je (gotovo) aklamativno prihvaćanje ovog ostvarenja kao izvanrednog ipak pretjerano. ■

Peter Handke: *Kaspar*,
Jugoslovensko
dramsko pozorište
(r. Miloš Lolić)

Miodrag Dragičević kreirao je iznimno rafiniranog Kaspara

PIŠE Bojan Munjin

Iskorak u slobodu

Predstava pokazuje da današnji sistemi razaraju pojedinca olujom besmisla

Kada se početkom 1970-ih pojavio HANDKEOV 'Kaspar' na pozornici zagrebačkog Teatra &TD, mnogi su s pravom rekli da je glumac IVICA VIDOVIĆ u tumačenju tog socijalno autističnog junaka ostvario najbolju ulogu u teatru toga vremena i najvredniju rolu svoje glumačke karijere. Nakon toga na raznim pozornicama 'Kaspar' je igran uglavnom neuspješno, jer se smatralo da se u predstavi s toliko razlomljenog i apsurdnog jezika teško može igrati junaka radikalno konfuznog uma. A onda se nakon 50 godina, ovih dana, pojavio 'Kaspar' u produkciji Jugoslovenskog dramskog pozorišta u Beogradu i ne samo da je to bio neki potpuno novi Kaspar, nego se rodio i glumac koji ga igra – MIODRAG DRAGIČEVIĆ, o kojem će se u teatru sigurno još čuti.

Tko je Kaspar i u čemu je njegov problem? U verziji Teatra &TD Kaspar je čovjek nespreman za ovaj svijet i glavni okidač predstave je pojedinac u sukobu s društvom, u duhu buntovništva i 'pobune protiv očeva' nakon Drugog svjetskog rata. Junaci te prve mlade generacije, s osjećajem u srcu da su sami protiv svih, jurišali su na parlamente, bacali su molotovljeve koktele na skupe automobile i bogataškim ženama cijepali bunde od nerca. Tada smo u Ivici Vidoviću, potpuno ogoljenom na sceni, vidjeli tragediju pojedinca koji ne shvaća jezik tog sitog i prezadovoljnog svijeta i svijet koji njega ne želi razumjeti. Šezdesetosma je još uvijek gorjela u mnogim srcima.

Najveća vrijednost današnjeg 'Kaspara' beogradskog JDP-a jest u tome što on na briljantan način pokazuje tragediju današnjeg sistema koji je dizajniran tako da kao zamorčiće guta bilo kojeg Kaspara od nas i pretvara ga u izbezumljeno i depersonalizirano biće, lišeno elementarnih ljudskih svojstava. Redatelj MILOŠ LOLIĆ nije mogao pogoditi točniji komad za ovo vrijeme. Ono što struji ovom predstavom jest da je taj današnji sistem, sa svojom političkom korektnošću, visokom tehnologijom i gomilom propisa dovedenih do bijelog sjaja, stvorio, paradoksalno, neviđeni kaos u glavama milijuna ljudi, zarobivši ih u staklene kaveze normama, ograničenjima i zabranama. Predstava puna kakofonije riječi pokazuje da današnji sistemi razaraju pojedinca nekom vrstom oluje besmisla, svodeći ga na zombija bez dara govora, elementarnih emocija i ljudskog dostojanstva u ovom 'najboljem od svih svjetova'. Beogradski 'Kaspar' uspio je tako jasno pokazati ovo doba, kako kaže redatelj, u kojemu je pjesništvo zamrlo i ustupilo mjesto blebetanju. U drami, koju je sam Handke nazvao proročkom, vrište i mahnitaju takve besmislene riječi i fraze i zato je bila velika umješnost mladog glumca Miodraga Dragičevića, koji je rafiniranim taktom u tom jezičkom džumbusu kreirao Kaspara, tu prvu i posljednju žrtvu današnje civilizacije. Čitava ta civilizacija pred publikom izranja kao globalna ludnica u kojoj drugi dio ansambla – NIKOLA RAKOČEVIĆ, ANĐELIKA SIMIĆ, SANJA MARKOVIĆ, RADOVAN VUJOVIĆ i MILOŠ SAMOLOV – igra s puno preciznosti neumoljive izvođače radova takvog globalnog logora. Scenografija JASMINE HOLBUS predočava hladni prostor kakve multinacionalne kompanije *bez ljudi*, u kojem se ležerno kreću superprogramirani aparatčici s algoritamskim zadacima, dok u sredini u staklenom kavezu sjedi Kaspar kao greška u sistemu, koji taj jezik znakova mora naučiti ili umrijeti. Na kraju Kaspar ustaje i upire prst u publiku: Želite li da sve ostane po starom?

Ovaj JDP-ov 'Kaspar' bez sumnje je velika predstava jer nam na najbolji umjetnički način želi poručiti da se iz uloge žrtve u ovom svijetu bez nade moramo uzdignuti i zakoračiti u prostor vlastite slobode, na koju smo već davno zaboravili. ■

Novosti
Tjednik za racionalnu manjinu
#1111, petak, 2. travnja 2021.

PREPORUKE: KNJIGE

Filip Florijan: *Kraljevi dani*

(Heliks, Smederevo 2020.)

Ako pod pojmom Balkan ne podrazumevamo prostor bivše Jugoslavije, što mnogi često rade, shvatićemo brzo da malo znamo o balkanskim književnostima. Istina, balkanski se pisci ne prevode tako često, što je, ne zavaravajmo se, znak autokolonijalizma: draže su nam tzv. velike literature i svetski bestseleri od prećutno potcenjenog balkanskog komšiluka. Najveća prednost u naporednom praćenju ili izučavanju susednih kultura jeste u zadovoljstvu uočavanja bitnih razlika u zajedničkim istorijskim procesima poput tranzicije, revizije istorije ili pitanja samorazumevanja kolektivnog identiteta.

Iz relativno skromnog iskustva koje sam kontinuirano sticao poslednjih 12 godina, shvatio sam da rumunska književnost ima kapaciteta da se uporedi sa književnostima bivše Jugoslavije. Otuda ću preporučiti dva savremena rumunska romana: 'Kraljevi dani' FILIPA FLORIJANA i 'Ljubim te u dupe, voljeni vođo!' DANIJELA BANULESKUA, oba u pouzdanom prevodu Đure MIOČINOVIĆA. Oba su neka vrsta istorijskog pastiša i stilski su složeno realizovani. Florijanov je smešten u drugu polovinu 19. veka, u period

kada Rumunija postaje nezavisna ujedinjena država i monarhija sa vladarom nemačkog porekla. Banuleskuov roman se odvija u Čaušeskuovo doba, ali gradi atipičnu političku grotesku, a ne dozlaboga otužan i ponavljajući posttotalitarni lament.

Danijel Banulesku: *Ljubim te u dupe, voljeni vođo!*

(Književna radionica Rašić, Beograd 2019.)

Banulesku spaja ulični i govorni jezik, socijalne i fantastične motive, aluzije i ironiju, oblikujući svoje protagonisti kao bizarne osobenjake – neki su pisci sa socijalnog ruba koji pate od stvaralačke krize, a neki vešti provalnici koji, poput lika poznatog pod nadimkom Trava Raskovnik, postaju zaverenici i atentatori. Florijanu je pak važan interni prostor intime, pa su mu za bogate unutrašnje monologe potrebne duge, asocijativne rečenice koje se granaju od opisa do autorefleksija, u kojima kao narator participira i mačak Zigfrid. Mačak je verni naratorov pratilac, a narator je kraljev zubar, zemljak koji je doputovao u isto vreme kad i kralj u Rumuniju i čuvar tajne o kraljevom vanbračnom detetu.

Celina je kod Banuleskua ostala unekoliko rasuta, što odgovara *barbarogenijskoj* poetici ovog romana. Satirička šiba na račun kolektivnog mentaliteta Rumuna pod diktatorom sadrži fantastične scene i cinične ocene, verovatno i frustracije, uporedive sa onim kod RADOJA DOMANOVIĆA. Recimo, kapetan službe bezbednosti se doslovno sklupča pred nogama druga predsednika, na šta mu ovaj kaže da je, znajući za sklonost svog potčinjenog, promenio kalup svojih cipela, povisio im potpetice i namazao ih kremom. Kod Florijana mi je ostala u sećanju sjajna epizoda u kojoj rumunski građani, ogorčeni porazom bratskih Francuza u francusko-pruskom ratu 1870., odlučuju da iskale svoj bes na svim strancima u Bukureštu zbijenim u jednom kvartu, ne gledajući ko je odakle.

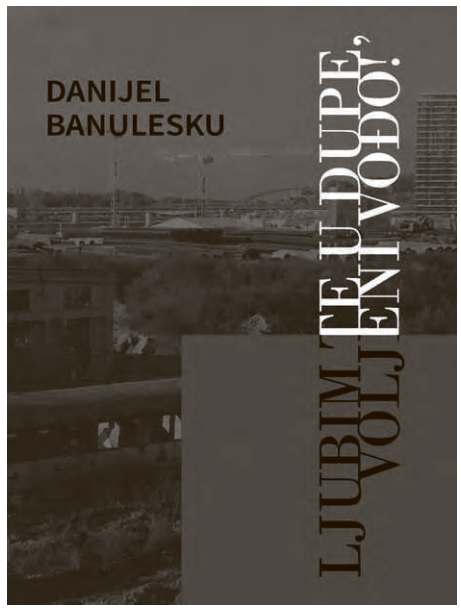

Hakan Gundaj: *Još*

(Agora, Zrenjanin 2019.)

Po romanu 'Još' turskog pisca HAKANA GUNDAJA snimljen je istoimeni film, koji je prikazan na Berlinskom festivalu. Prevela ga je VESNA GAZDIĆ, jedna od najproduktivnijih književnih prevoditeljki s turskog jezika u Srbiji. Narator je mladić, Gaza, koji će tokom romana odrastati (od 9. do 18. godine), sin lokalnog trgovca izbeglicama, Ahada. Gundajev roman opisuje tegoban preobražaj mladog naratora od pomagača i nasilnika do nekog ko zapada u duševnu krizu i pokušava da se nekako iskupi odlazeći u Avganistan, tamo odakle su mnoge izbeglice krenule na svoj put ka Evropi. S druge strane, roman 'Još' ima pretenzije da kritički portretiše tursku palanačku zabit, korumpirane državne institucije, savremeni obrazovni i zdravstveni sistem u Turskoj. Prepun je nasilja, kao što su njegovi likovi prepuni trauma i interiorizovane krivice. Naslovi poglavlja su dati prema tehnikama renesansnog slikarstva, a naracija slika dosta nijansi užasa i ljudskog beščašća. Iako je tu Hakan Gundaj malko 'crnotalasno' preterao, 'Još' je potresan i mračan roman, upečatljiv a slojevit.

■ Saša Ćirić

Redatelj i književnik, autor radio drame 'Potres' koja je osvojila BBC-jevu nagradu

DARIO HARJAČEK
Nagrada nam daje signale da vrijedimo

Radio dramu 'Potres' realizirali ste nekoliko mjeseci prije zagrebačkog potresa. Kako je ta koincidencija djelovala na njezinu recepciju?

Kad govorimo o recepciji audio drame, onda je jako važno ukazati na to da postoji vrlo raširena, zanimljiva festivalska mreža diljem Europe kroz koju velik broj izuzetnih umjetnika međusobno komentira i ocjenjuje radove, a HRT je vrlo aktivan u tom sustavu. 'Potres' je do sada sudjelovao na dva natječaja, na BBC-ju i na Prix nova, festivalu Rumunjske radiotelevizije, i na oba je osvojio nagrade. Mislim da je to najveći uspjeh ovog projekta. Komentari su išli u pravcu nevjerice da je hrvatska kultura tako dugo uspjela držati u tajnosti tako važnog pisca kao što je JANKO POLIĆ KAMOV i da se sve to kao mali fraktal kroz 'Potres' manifestira na svega šest stranica pripovijetke i u devet minuta naše emisije.

Koji je bio vaš unutarnji okidač za realizaciju te Kamovljeve pripovijetke?

Mislim da su Kamovljeve pripovijetke najbolji dio njegovog opusa. To je s jedne strane vrsta umjetničke provokacije, a s druge Kamov kao da zaista otvara vrata pakla. Vidimo gorljivo prakticiranje slobode, ali i projiciranje beskrajnih zidova neslobode proizašlih iz mržnje, taštine, objesti, inata, straha, paranoje. Mi prelazimo s druge strane zrcala, ulazimo u prostor krajnje subjektivnog, a to subjektivno redovito izaziva jezu, tjeskobu, nemir. Ta iskrivljena perspektiva koja se prepoznaje istovremeno i kao seksualno uzbuđenje i kao strah od smrti bila je smjernica za realizaciju ovog projekta.

Kojim sredstvima ste pretvorili ovu priču u traumatičnu radio dramu?

Cijelog ovog uspjeha ne bi bilo da u projektu nije sudjelovao fantastični RAKAN RUSHAIDAT. S jedne strane, on nas vodi kao koncizni, konkretni, prisutni narator, dok u pozadini kroz šapat čujemo neku vrstu histeričnog

Foto: Robert Anić/PIXSELL

zapomaganja koje prepoznajemo kao unutarnji glas. Htio sam takvim postupkom dobiti osjećaj subjektivne borbe lika sa samim sobom, borbe koja istovremeno i sama podsjeća na neku vrstu unutarnjeg potresa. MARO MARKET kreirao je intrigantan glazbeni *score* i on podsjeća na trzaje seizmografskog uređaja, koji kao da konstantno reagira na unutarnje potrese glavnog lika, a LANA DEBAN, naša ton-majstorica, uspjela je sve to fantastično nivelirati u krajnje rafiniranu zvučnu mapu.

Nagrada BBC-ja 'Potresu' za najbolju europsku dramu 2021. godine ogroman je uspjeh. Kako se osjećate?

Osjećam se sjajno jer nam ova nagrada daje signale da vrijedimo i da radimo kvalitetno. Premalo je toga, posebno u kazališnim krugovima kojima bazno pripadam. Imamo pregršt beskrajno talentiranih autora – pisaca, redatelja, umjetnika svih vrsta i sve bi to imalo puno veći značaj kada bismo sami sebi dali pravi značaj. Ovako – svaki put ispočetka, svaki put kao da ništa nemate iza sebe. Zato mi ova nagrada znači jako puno, a i radi osjećaja zajedništva koje stvara. Svatko tko je sudjelovao u ovom projektu jednako je doživljava kao svoju. I to me ispunjava velikom srećom.

■ Bojan Munjin

KVADRAT

Rukopis 'Sitan život' MIME JURAČAK proglašen je najboljim na ovogodišnjem, 16. natječaju Prozak za autor(ic)e do 35 godina starosti. Tradicionalno, uz Prozak se dodjeljuje i nagrada Na vrh jezika za poeziju – ona ide ANTONIU KARLOVIĆU za zbirku 'Kad god netko ispred mene hoda'. Obje knjige izići će iduće godine.

■ **B. P.**

Foto: Prozak / Na vrh jezika

DOBRE STA-
ДОБРЕ СТА-
RE NOVINE
РЕ НОВИНЕ

Poštovani čitatelji,
pozivamo Vas da se pretplatite
na Novosti.

Pretplata za Hrvatsku za mjesec dana iznosi 32 kune, za 2 mjeseca 64, za 3 mjeseca 96 kuna, a za 6 mjeseci 192 kune. Za godinu dana pretplata iznosi 384 kune.

Molimo da uplatu obavite na:
IBAN HR8423600001101506511
U rubriku Poziv na broj upišite svoj OIB.

Pretplata za inozemstvo iznosi za mjesec dana 64 kn, za dva mjeseca 128, za tri 192, za 6 mjeseci 384, a za godinu dana 768 kuna po važećem srednjem tečaju Hrvatske narodne banke.

Molimo da uplatu obavite na:
IBAN HR8423600001101506511
SWIFT: ZABAHR2X

Molimo da uplatnicu ili fotokopiju uplatnice obavezno pošaljete na adresu NOVOSTI, Gajeva 7, 10000 Zagreb, ili na tel/fax: 01 4811–281

ili na e-mail: info@portalnovosti.com

NOVOSTI
НОВОСТИ